

HiO-rapport 2003 nr 23

Journalister i støpeskjeen?

Om holdninger til yrke og utdanning blant
journaliststudentene i Volda og Oslo

av

Gunn Bjørnsen

Høgskolen i Oslo
Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag
Juli 2003

© Høgskolen i Oslo
ISBN 82-579-4259-6
ISSN 1501-1039

Det må ikke kopieres fra denne bok i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, Interesseorganisasjon for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale medfører erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Denne rapporten handler om journaliststudenter. Hvem er de, hva tenker de, hva lærer de, hva vil de? Den handler også om journalistutdanningens rolle i sosialiseringen til yrket. Utgjør utdanningen virkelig en "difference that makes a difference" når journalister skal formes?

Høsten 2000 etablerte Senter for profesjonsstudier (SPS) ved Høgskolen i Oslo (HiO) det såkalte StudData-prosjektet. Hensikten med prosjektet er å kartlegge studentenes holdninger til utdanning og yrke på ulike stadier og å belyse sammenhengen mellom utdanning og yrkesutøvelse. Denne rapporten er en første presentasjon av resultatene fra journalistdelen av StudDataprojektet. Den er også den første publikasjonen som utnytter materialet med hovedfokus på samme utdanning ved to ulike studiesteder.

Rapporten er tabelltung, og kan sees som en sortering og systematisering av data som en klargjøring for den videre bearbeiding og analyse av materialet. Den er nyttig, fordi det i Norge er foretatt så lite forskning om sosialiseringen til journalistyrket generelt og sammenhengen mellom utdanning og yrkesutøvelse spesielt. Den er viktig, fordi journalistene utgjør en yrkesgruppe som forvalter stor makt i samfunnet.

Materialet rapporten i hovedsak baserer seg på, er utviklet i nært samarbeid med dr.gradsstipendiat Jan Fredrik Hovden ved Høgskulen i Volda og professor Rune Ottosen ved HiO. Datamateriale fra fellesdelen av StudData-prosjektet blir også benyttet.

Arbeidet er finansiert gjennom - og hadde ikke vært mulig uten - stipend fra Rådet for anvendt medieforskning og midler fra HiO, ved SPS og Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag.

Takk til de 326 studentene som har fylt ut de omfattende spørreskjemaene. En særlig vennlig og takknemlig tanke går til de åtte studentene, hver især, som så åpent ga av seg selv og sin tid i dybdeintervjuene.

Førsteamanuensis Odd Raaum har vist engasjert og vennlig interesse for prosjektet. Han har gitt kloke og konstruktive kommentarer til flere utkast av rapporten og har også kommet med fruktbare innspill til spørreskjemaet underveis. Tusen takk.

Rune Ottosen representerer det sentrale faglige fundament og har holdt et solid grep på prosjektet. Han har bidratt med mye interessant

litteratur og vært en flott makker, også i det praktiske arbeidet med alle survey-gjennomføringene. Jan Fredrik Hovden representerer den metodiske spisskompetanse. Han har gjort et uvurderlig arbeid i både utformingen av spørreskjemaene, med kodingen og i velfunderte analyse-innspill. Begge har gitt grundige og innsiktsfulle kommentarer til rapportutkastene. Samarbeidet har vært givende og kreativt i alle faser – fra det første spørreskjema så dagens lys for snart tre år siden til det nå er duket for de dypere dykk. En hjertelig takk for all inspirasjon, tro og glede!

Bærum, april 2003
Gunn Bjørnsen

Innhold

Forord.....	1
1 Innledning	5
1.1 Fokus og tema	6
1.2 Rammeverk.....	9
1.3 Om rapporten	13
2 Tilnærming og datagrunnlag.....	15
2.1 StudData-undersøkelsene.....	16
2.1.1 Utforming av spørreskjemaene	17
2.1.2 Gjennomføring av surveyen.....	19
2.1.3 Formidling av resultatene.....	20
2.2 Kvalitativt bakgrunnsmateriale.....	22
2.2.1 De dype intervjuene	22
2.2.2 På veggen i Volda.....	24
2.2.3 Skriftlig materiale	25
2.3 Hvem skriver?.....	25
3 Lokus - om studiet og stedene.....	29
3.1 Om journalistutdanning	29
3.2 Om journalistutdanningene i Volda og Oslo.....	32
3.2.1 Hvorfor akkurat Volda og Oslo?	32
3.2.2 Et historisk tilbakeglimt	33
3.2.3 Mål med mening?	35
3.2.4 Form og innhold	37
4 Hvem er journaliststudentene?.....	41
4.1 Klassifikatorisk.....	41
4.1.1 Kvinnene kommer.....	42
4.1.2 Yngre og yngre	44
4.1.3 Barn av eliten?	45
4.1.4 Fra by og bygd.....	50
4.1.5 Hvite pinner	51
4.2 Politisk	53
4.2.1 Venstrevridde.....	53
4.2.2 Samfunnsengasjerte?.....	55
4.3 Journalistisk - journaliststudenter er journalister	57
4.3.1 Journalistisk ballast.....	58
4.3.2 Jobb eller utdanning?	59
4.4 Journaliststudenter er ikke som andre studenter.....	60
5 Forandre verden eller bli kjendis? Om blandede motiver.....	63
5.1 Ungdomsdrømmer under realisering.....	64

5.2	Vil journaliststudentene bli journalister?.....	66
5.3	Framtidsplaner og ønsker	68
5.4	Vil kvinnene forandre verden og menn ha det moro?	71
6	Med samfunnsoppdraget i ryggraden? Om journalistrollen.....	77
6.1	Informere, kritisere, kommentere	78
6.2	Den frie, kritiske presse truet.....	80
6.3	For mye sport for kulturinteresserte journalistspirer	84
7	Trengte de journalistutdanning? Om kompetanse	89
7.1	Kunnskaper og ferdigheter	89
7.2	Egenskaper og verdier	93
7.3	Et schizofrent syn på studiet?	95
7.3.1	Vurdering av studiet.....	96
7.3.2	For praktisk og/eller for teoretisk?	98
7.3.3	Faglig krevende og interessant?	99
7.4	Praksis – rite de passage?	101
8	Avslutning	107
8.1	Journalist(student)ene er 'HERU'	107
8.2	Produserer Volda og Oslo forskjellige journalister?.....	108
8.3	Idealistiske kvinner og individualistiske menn?	111
8.4	Om konstruksjon av journalistidentitet	112
	Referanser	117
	Vedlegg	123
	Vedlegg 1 - Intervjuoversikt	123
	Vedlegg 2 - Kjønnforskjeller, samling av et utvalg variabler.....	125
	Vedlegg 3 - Oppvekstkommuner, kull 2001-03	128
	Vedlegg 4 - Spørreskjema, eksempel på journalistspesifikk variant.....	131

1. Innledning

Mens disse linjer skrives¹, høres fortsatt rumlingen av ”Tønne-saken” i det offentlige rom. For en stakket stund er spalteplass og oppmerksomhet i ferd med å bli tatt over av Petter Nomes engasjement mot krig i Irak. Og vi har fortsatt den historiske unnskyldningen fra TV2 ved Kåre Valebrokk og Gerhard Helskog i forbindelse med saken om doping i det norske langrennsmiljøet friskt i minne. Disse hendelsene har i seg selv blitt mediebegivenheter som aktualiserer ulike sider ved den problematiske journalistiske integritet. Fokus på makten i media synes å være større enn noensinne, spørsmålene om hvordan journalistene forvalter sitt samfunnsansvar skarpere og tendensene til journalistisk selvrefleksjon tydeligere. Mens den enkelte journalists følelser av mulig avmakt i utøvelsen av sin yrkesrolle i krysspresset mellom marked og idealer, underholdning og mening, fortsatt lever mørklagt og back-stage. Bak makten i media kan man ane avmektige journalister.

Mot et slikt bakteppe er det betimelig å stille spørsmål om hvordan journalistene opplever sin egen rolle som journalist og å sette fokus på sosialiseringen til journalistyrket. Hva motiverer og former journalistene? Og hvordan tenker de egentlig om sin konfliktfylte rolle og viktige funksjon i samfunnet? Hvilken type kunnskaper, ferdigheter og egenskaper er nødvendige for å fylle denne rollen?

I de fleste profesjoner stilles spørsmål om *hvordan* profesjonsutdanningen skal være. I journalistverdenen stilles i tillegg spørsmålet *om* journalistutdanning er det som kvalifiserer best for yrket. Også journaliststudentene selv stiller dette spørsmålet. I et møte i Oslo journalistlag initiert av Oslo-studentene høsten 2001 lød temaet: ”Trenger vi journalistutdanning?”. Tilsvarende spørsmål stilles neppe av sykepleier- eller revisorstudentene.

Få yrker er så myteomspunnede som journalistyrket. Myten om journalisten som en ”halvstudert røver” er imidlertid blant dem som nå ser ut til å ha falt. Nyhetsredaktør Per Egil Hegge sier at alle nytilsatte i Aftenpostens nyhetsredaksjon i dag har ”en eller annen form for journalistutdanning”². Tallenes tale er også klar – parallelt med at utdanningsnivået har økt i befolkningen generelt, har det også økt blant

¹ Vi skriver ultimo januar 2003

² Samtale, høsten 1999

journalistene. Tidligere bar journalistikken preg av å være en lite akademisk virksomhet som forherliget "livets skole" (jf Ottosen 1997). Nå vedtar Norsk Journalistlag (NJ) at i alle fall et minimum av journalistutdanning skal være obligatorisk for nye journalister³. Den store undersøkelsen om journalisters ønsker om etter- og videreutdanning, "Kunnskapsløftet", slår også fast at journalistene ikke bare har mer utdanning enn tidligere, de vil også ha enda mer. Like fullt hersker fortsatt ideen om at den *egentlige* læringen foregår i redaksjonene. På et nasjonalt seminar for journalistutdanningene sommeren 1999 uttrykte redaktør Marit Haugsbakken at de gjerne vil ha journaliststudentene "gryteklare" fra utdanningsinstitusjonene, men at redaksjonene vil "koke" dem selv. Mytene om hva en ekte journalist er laget av, er fortsatt mange, og spenningen mellom det teoretiske og praktiske lever i beste velgående – i utdanningen og i bransjen (jf Bjørnsen 2003).

Aldri før har så mange unge søkt seg til journalistyrket. Journalistutdanningen i Oslo har flere år vært landets vanskeligste studium å komme inn på. Tiden er for lengst moden for å rette søkelyset mot dem som passerer nåløyet, og på hva som skjer med dem på veien til journalistikken.

1.1. Fokus og tema

Denne rapporten har ikke en tydelig avgrenset problemstilling med dertil hørende hypoteser i klassisk forstand. Hovedhensikten på dette stadium er å presentere funn fra spørreundersøkelsene som er gjennomført med tre kull journaliststudenter i Volda og Oslo.

Tema har dels vært definert i forkant av spørreundersøkelsene med utgangspunkt i prosjekt under arbeid og dels, utradisjonelt, blitt konstruert i etterkant av datainnsamlingen som del av "sorteringsarbeidet". Hvert kapittel her kunne vært en rapport i seg selv, hver tabell er en invitasjon til fordypning.

Selv om det på ingen måte er *en* samlende problemstilling som behandles i denne rapporten, har den likevel en rød tråd. De grunnleggende og overgripende spørsmål er:

³ Landsmøtevedtak i NJ våren 2002: "START-opplæringen bør utvides og tilbys alle nyansatte redaksjonelle medarbeidere uten journalistutdanning. Ordningen bør bli obligatorisk i løpet av kort tid."

Hvem er journaliststudentene og hva er deres holdninger til journalistyrket og -utdanningen?

På et senere stadium vil StudData-prosjektet gi grunnlag for å si noe om utviklingen av studentenes oppfatninger *over tid*. Her presenteres kun resultatene fra første del av undersøkelsen, med utdanningsvirkeligheten som ståsted for betraktningene og med tre forskjellige kull som informanter.

Journaliststudentene i Volda og Oslo blir sammenlignet gjennom hele rapporten. Hensikten er å påvise mulige ulikheter mellom studentene ved de to studiestedene når det gjelder både bakgrunn, holdninger og interesser. Kjønnsperspektivet står også sentralt. Ikke uventet viser kjønn seg å være en imperativ status også blant journaliststudenter.

Begrep som "holdninger" og "oppfatninger" er ikke entydige og burde blitt gjort til gjenstand for en nærmere presisering og operasjonalisering. For mitt formål i denne sammenheng holder det imidlertid å la en "hverdagsoppfatning" av begrepene råde.

Selv om jeg her ikke vil bedrive hypotesetesting av det klassiske slaget, må et par forhold som ligger som forhåndsantagelser for arbeidet klargjøres. En stadig tilbakevendende ide som jevnlig dukker opp i ulike kontekster og fra ulike hold (i både utdanning og bransje) er at studentene i tiltagende grad er opptatt av personlig utvikling og realisering av egne ferdigheter og mindre opptatt av et overordnet samfunnsengasjement både i sin motivasjon for og i sin utøvelse av yrket.

Et annet slags utgangspunkt er "Hovdens brødbaksthypotese" som ble lansert i prosjektets spede begynnelse. Den er av det spissformulerte slaget, og består i korthet av at journalistene i stor grad ville blitt de samme ved studieslutt uavhengig av om studiet besto av brødbakst eller journalistikkundervisning... Det som har skjedd *før* de begynner på journalistutdanningen er mer styrende for hvem journalistene er og blir, *og* dermed dels hvilken journalistikk vi får, enn det som faktisk gis av opplæring i gjennom studiet. Det er ikke lett å rokke ved habitus (jf Hovden 2001). Dette er en interessant (om aldri så skremmende!) tanke som vi forhåpentligvis kan si mer om gehalten i, når vi har fulgt samme kull gjennom flere faser av deres journalistkarriere⁴.

⁴ Selv om vi beklageligvis ikke har "brødbakst-journalistene" som kontrollgruppe!

Det vil bli fokusert på følgende spørsmål i rapporten:

- *Hvem er journaliststudentene?*

En studie av journaliststudenter krever en nærmere beskrivelse av journaliststudenter. Datamaterialet gir grunnlag for å beskrive studentenes sosiale bakgrunn, politiske preferanser og geografiske tilhørighet. Deres journalistiske erfaringsbakgrunn vil bli viet særlig oppmerksomhet.

- *Hva motiverer journaliststudentene?*

Er journaliststudentene ”samfunnsforandrere” eller ”kunstnere”? Er det i større grad personlige årsaker knyttet til oppfatninger om yrket enn idealistiske målsettinger knyttet til ”makten” i yrket som motiverer for yrket som journalist?

- *Holdninger til yrket – ideelt og individuelt*

Her vil studentenes oppfatninger om yrkesrollen, hva det journalistiske samfunnsoppdraget består av og hvordan studentene ser sin egen framtidige rolle stå i fokus. Studentenes oppfatninger om hva som skal være journalistikkens samfunnsoppgaver er her særlig interessant.

- *Oppfatninger om journalistisk kompetanse*

Hva betrakter studentene som de viktigste kvalifikasjoner for journalister? Herunder kommer også hvordan studentene opplever og vurderer studiet – som forventninger ved studiestart, som vurderinger ved studieslutt. Hva kjennetegner ”den gode journalist”?

- *Opptaksgrunnlagets betydning*

Hvilke studenter får vi? Hvilke vil vi ha? Kan vi, som ”fryktet”, se forskjeller i motivasjon for yrket, i studentenes bakgrunn (inkl ”manglende” livserfaring) og i oppfatninger om yrkesrollen mellom primærvitnemålskullet og de andre? Med bakgrunn i idealet om at journalistene skal avspeile befolkningen i sin sammensetning, har blant annet diskusjoner om opptaksprøver til journalistutdanningen blomstret med jevne mellomrom.

- *Journaliststudentene og framtiden*

Vi har spurt studentene om hvilke planer og ønsker de har for sitt framtidige yrkesliv. Innen hvilket medium ønsker de å arbeide? I hvilken redaksjon? Innenfor hvilket stoffområde? Eller er de rett og slett usikre på om de i det hele tatt vil jobbe som journalist etter studiene?

1.2. Rammeverk

Jeg vil her gi et riss av en forståelsesramme og trekke noen tråder til relevant forskning. Selv om jeg bare i liten grad vil referere til nedenstående gjennom rapporten, er det fruktbart å plassere prosjektet i en større teoretisk sammenheng.

Jeg forutsetter at journalistens egne kulturelle ballast er sentral i utformingen av journalistrollen, og at journalistens bakgrunn, verdier og preferanser har betydning for journalistikkens innhold. Journalistikk må sees som en kulturell praksis (jf Meadows 2001). Utgangspunktet er at den objektive journalist ikke finnes – verken på fortolknings- eller formidlingsplanet.

Jeg plasserer meg innenfor en hermeneutisk og aktørorientert forskningstradisjon som vektlegger forståelse av hvordan individer skaper mening på mikroplan (jf Holy/Stuchlik, Berger/Luckman). Dette innebærer på ingen måte en ignorering av betydningen av rammefaktorene på makroplan (som her; eierforhold, markedskrav, redaksjonsorganisasjon etc). Den enkelte journalists rettigheter og plikter, samhandlingen i redaksjonen og utviklingen av kollektive profesjonsverdier må nettopp forståes i lys av og som et samspill med disse.

Et nyttig perspektiv og utgangspunkt for forståelse av journalistrollen er *motsetningene* og det konfliktfylte i rollen, eller, snarere, antropologisk sagt: i *journaliststatusen*⁵. Journalisten utformer sin rolle i skjæringsfeltet mellom ulike og kontrasterende rolleforventninger. Journalistene skal være både "mikrofonstativ", "vaktbikkje", refererende, gravende, kritisk granskende, dagsordensetter og underholder.

Det knytter seg altså, og selvsagt, ulike og til dels motstridende ideer til hva som skal være journalistenes oppgave i samfunnet. Deres rolle og

⁵ Status er en aktørs rettigheter og plikter, formelt og uformelt (ideplan). Rolle er *utøvelsen* av status (handlingsplan).

funksjon er i stadig forandring. Journalistrollen kan forenklet sies å ha utviklet seg over tid fra å være hovedsaklig refererende til å bli kritisk, granskende med større vekt på kommentar. Samtidig har motsetningsforholdet mellom og sammenblandingen av "underholdning" og "opplysning/oppdragelse" ("infotainment") blitt en stadig tydeligere utfordring i journalistenes arbeid (jf Raaum 1999). Mediebedriftene befinner seg i krysspresset mellom marked og idealer (jf Ottosen 1998), børs og katedral, tvang og frihet. Dette må den enkelte journalist forholde seg til i sitt daglige arbeid.

Wolfgang Donsbach (1982) ved Universitetet i Dresden refererer til tidligere forskning og trekker fram disse motsetningene for å beskrive idealtyper i forståelsen av journalistrollen:

Gatekeeper vs. Advocate (Janowitz 1975)

Neutral vs. Participant (Cohen 1963, Johnstone et al.1972)

Mediator vs. Kommunikator (Langenbacher 1974/75)

Passive vs. Active (Tunstall 1974)

Margaretha Melin-Higgins tar i sitt doktorgradsarbeid også utgangspunkt i og operasjonaliserer ulike idealtyper av journalistrollen. Hun knytter disse an til et kjønnsperspektiv (Melin-Higgins 1998). Elisabeth Eide har gjennomført undersøkelser som gir fruktbare perspektiv på betydningen av kjønn i journalistenes utforming av sin yrkesrolle og på hvordan kvinner både blir presentert og er representert i media.

Et annet sentralt bidrag som gir en god ramme for forståelsen av begrensninger for og utfordringer i journalistenes yrkesutøvelse, er Stig Nohrstedt og Mats Ekströms "Journalistikens etiske problem" (1996). De har foretatt kvalitative studier i svenske redaksjoner med særlig fokus på journalistenes etiske utfordringer innenfor "stoppeklokke"-kulturen i redaksjonene. De peker blant annet på koblingen mellom etikk og den journalistiske selvkritikk:

"Etiken blir därigenom en del av vad Giddens (1984) kallar det praktiske medvetandet, dvs det kunnande og den kompetens vi automatisk, och utan att tänka på det, använder i vårt handlande" (Ekström & Nohrstedt:20), og "Den journalistiske självkritiken har stor betydelse för den etiska medvetenheten och det moraliska handlandet." (Op.cit.:311)

Jeg har hatt stor nytte av Odd Raaums arbeider når det gjelder forståelsen av journalistenes profesjonsideologi og deres begrensede handlefrihet innenfor rammen av journalistikk som på den ene side vare og på den andre side "garantist" for yringsfrihet. Raaum gir også perspektiver på journalisten som individ versus journalistene som kollektiv. Han understreker viktigheten av å skille mellom journalisten som autonom profesjonell og som ansatt i en mediebedrift. I det siste tilfellet er journalisten også bærer av den spesifikke mediebedriftens kultur og dermed til en viss grad styrt og disiplinert av arbeidsgiver. Dette setter grenser for utøvelsen av journalistrollen generelt og gir begrensninger i det etiske handlingsrommet spesielt (jf Raaum 2003).

Svennik Høyer sine tidlige studier av journalisters sosiale bakgrunn samt ansettelseskriterier i mediebransjen er nyttige å se i sammenheng med våre funn. Svein Brurås sine arbeider gir økt forståelse av journalistenes oppfatninger om sin egen rolle (Brurås 2001) og hvilke etiske valg de daglig står overfor. Jeg trekker også gode veksler på Jan Fredrik Hovdens Bourdieu-perspektiver som forståelsesramme for hva som konstituerer den journalistiske virkelighet og det journalistiske felt (Hovden 2001).

John Henningham ved University of Queensland har gjennomført en lignende surveyundersøkelse om yrkesholdninger blant australske journalister. Hans funn representerer et interessant sammenligningsgrunnlag for våre resultater.

I Sverige har den såkalte Kandidatundersøkningen paralleller til vårt hjemlige StudData-prosjekt. I Kandidatundersøkningen blir alle studenter (inklusive journaliststudentene) stilt spørsmål om sosial bakgrunn, politiske preferanser osv. ved studiestart. Lennart Weibull har ansvar for prosjektet. I 2001 gjennomførte Institutt for journalistikk og medier i Göteborg også en undersøkelse blant drøye tusen yrkesaktive journalister om deres oppfatninger om yrket.

Det har generelt vært foretatt lite forskning om både journalisters yrkesrolle og sosialiseringen til journalistyrket. De større undersøkelser som er foretatt om journalister, har hatt mer fokus på forhold som trivsel, utdanningsnivå og sosial bakgrunn enn på innhold i opplæringen og holdninger til yrket (som Arbeidsmiljøundersøkelsene, Sørensen). Martin Eide (1992) er blant dem som etterlyser mer sosiologisk rettet

forskning om journalistikk og journalister. Han beskriver også hvordan dette i større grad har vært gjennomført internasjonalt, og refererer særlig til Gaye Tuchmans klassiker fra 1978: "Making News: a Study in the Construction of Reality" (Eide 1992).

De norske sosialantropologiske bidrag til studier av journalister er så langt begrenset til og representert ved Arne Martin Klausen (om Dagbladets overgang til tabloidformat), Roel Puijk ('Virkeligheter i NRK'), Anne Hege Simonsen (om journalistikk i Senegal), Gro Sølvberg (om utenrikskorrespondenter i Midt-Østen) og Ola B. Siverts (om redaksjonsendringer i Bergens Tidende).

Rune Ottosen har satt fokus på utviklingen av journalistrollen og journalistutdanningens rolle i profesjonaliseringen av journalistikken. Han ser journalistyrket i lys av ulike profesjonsteorier og problematiserer hvorvidt yrket i det hele tatt kan kalles en profesjon. Fortsatt kan hvem som helst kalle seg journalist uavhengig av utdanning eller annen type autorisasjon. Felles etiske retningslinjer og en sterk fagorganisering er de sterkeste profesjonstrekkene ved journalistyrket i Norge i dag, profesjonssosiologisk sett. Begrepet "semiprofesjon" viser seg å være nyttig og anvendbart (Ottosen 1998).

Ottosen beskriver sju konfliktlinjer som har bidratt til å forme norske journalisters yrkesrolle. Modellen har en historisk vertikal utviklingslinje og sju horisontale konfliktlinjer. Han skriver at "Samspillet mellom den historiske utviklingslinjen og de sju konfliktlinjene har gradvis bidratt til å utvikle en felles rolle blant norske journalister som delvis kan kompensere for manglende formell autorisasjon". De sju konfliktlinjene som beskrives, er Kampen for fagorganisering, Avgrensning mot andre fag, Forsvar av etiske normer, Teknologiske forutsetninger, Kampen for ytringsfrihet og Kampen for utdanning. Ottosen understreker utdanningens sentrale betydning i den økende profesjonaliseringen av journalistikken etter partipressens fall og journalismens⁶ inntog. Her vil jeg særlig trekke veksler på "Mellom marked og idealer. En modell for å beskrive journalistrollens utvikling i Norge" (Ottosen 1998) og artikkelen "Hvem blir journalister?" (Ottosen 2001).

⁶ Begrepet "journalisme" ble lansert av den svenske maktutreder Olof Petersson og henspeler på utviklingen av en egen ideologi som er "tilpasset deres selvbylde som utøvere av kritisk motmakt". Petersson "Enligt journalismen består samhället av tre grupper: makthavare, vanliga människor och journalister. Världen består av källor, publik och redaktioner." (Petersson i Ottosen 1998: 33). Journalismen bærer i seg en ide om at journalistene ikke bare betraktes som en yrkesgruppe, men som en samfunnsklasse, "med mangelfull intern kritikk" (Raaum 2001: 65)

Rune Ottosen gjennomførte også tidlig på nittitallet den norske delen av en internasjonal undersøkelse om studentenes bakgrunn og deres forventninger til utdanning og yrke. Dette var del av et stort prosjekt hvor forskere i 22 land deltok i å kartlegge journaliststudentenes bakgrunn og opplevelse av og motivasjon for yrket (Splichal & Sparks 1994). "Journalists for the 21st Century" står sentralt som sammenligningsgrunnlag i vårt arbeid. David H. Weaver har samlet resultater fra ulike undersøkelser om journalisters bakgrunn og profesjonsholdninger i boken "The Global Journalist" (1998). Jeg trekker også veksler på noen av disse resultatene.

De siste årene har et økende antall studenter ved de norske journalistutdanningene og ved hovedfaget i journalistikk i Oslo satt fokus på "seg selv" i valg av tema for sine semesteroppgaver. I mitt arbeid har jeg særlig hatt glede av Vogt og Pryser-Libells undersøkelse av redaksjonenes preferanser mellom ulike typer journalistutdanning (HiO 2001), Bårdsgård og Viks studie av redaksjonenes holdninger til journalistutdanning (HiO 1997, i Ottosen 2001) og Siras semesteroppgave "Yrkesholdninger i journalistikken: hvor står journalistikklærerne?" (HiVolda 2000). Johann Roppens semesteroppgave "Kven er vi? Ei gransking av norske journaliststudentar" er av eldre dato, fra 1988. Den er desto mer interessant som sammenligningsgrunnlag for våre resultat.

1.3. Om rapporten

Etter en relativt grundig gjennomgang av metode og datagrunnlag, settes søkelyset på journalistutdanning som fenomen generelt og journalistutdanningene i Volda og Oslo spesielt. Deretter kommer en beskrivelse av journaliststudentene basert på våre funn. Denne etterfølges av en presentasjon av hva studentene tenker om yrke og utdanning. Presentasjonen av resultatene består i hovedsak av tabeller med enkelte kommentarer og "grovanalyse" knyttet til. De valg som er foretatt i vurderingen av hva som skal med i hvilke tabeller, blir det gjort nærmere rede for i metodekapitlet. Til slutt forsøker jeg kort å nøste sammen hovedfunn og trekke noen oppsummerende, foreløpige konklusjoner.

Rapporten er en presentasjon av de fleste resultatene fra de første fasene av journalistdelen av StudData-prosjektet. Innholdet er preget av

”kompromissets problem”. På den ene siden blir bare utvalgte *deler* av resultatene presentert, på den andre siden er dette materialet så omfattende at det i liten grad har blitt rom for tolkning og analyse. Rapporten er dermed bredere enn den er dyp. Det er imidlertid, slik jeg ser det, et riktig valg i avgrensningen å favne vidt i første omgang. Hensikten blir dermed først og fremst å formidle de mest interessante første ”funn til folket”. Rapporten kan slik sees dels som et grunnlag for den interesserte leser å gjøre sine egne vurderinger og tolkninger av resultatene og dels som en sortering og systematisering for prosjektmedarbeidernes eget videre analysearbeid.

2. Tilnærming og datagrunnlag

Datagrunnlaget består av et omfattende kvantitativt materiale. Vi har gjennomført spørreskjemaundersøkelser med tre kull studenter ved journalistutdanningene i Oslo og Volda. I tillegg har det blitt foretatt intervju med et lite utvalg journaliststudenter begge steder. Jeg har også deltatt i ulike fora - seminarer, møter og konferanser - i både utdanning og bransje, hvor tema knyttet til problemstillingene her har blitt aktualisert.

Jeg mener i utgangspunktet at en kvalitativ tilnærming er best egnet til å belyse holdningsspørsmål. Å skulle "måle" meninger og oppfatninger kvantitativt har sine begrensninger. Virkelighetsoppfatninger gripes best ved dybdeintervju og feltarbeid. I spørreskjemaundersøkelser er det et uunngåelig faktum at det potensielt finnes like mange tolkningsrammer som det finnes informanter. Underveis i dette arbeidet har jeg dermed tenkt at det kvantitative i alle fall sier "noe om noe", og at intervjuene heller fikk belyse de større sammenhengene og bli det mest meningsbærende. Når jeg nå har arbeidet med spørreskjemadataene over tid, har jeg nyansert denne oppfatningen. Selv om studentene kan tenkes å besvare noe annet enn det vi tror, og trass i at vi ikke får grepet de meningsbærende sammenhengene mellom de ulike svar, opplever jeg at det kvantitative datagrunnlaget gir et godt grunnlag for meningsfull analyse.

Det er uansett verdt å ha i bakhodet at "...ingen forskning kan sies å være objektiv. Også fysikerens forskningsresultater vil bære preg av *hvem* forskeren er. I all forskning er det snakk om indisier framfor beviser, og alltid kun delvise sannheter. Innen antropologien snakker Geertz om at man ikke kan finne den hele og fulle sannhet, men må søke å *redusere gåten*." (Bjørnsen 1993: 98). Her er dermed ambisjonen å redusere gåten og finne noen delsannheter når det gjelder journaliststudenter.

Datagrunnlaget består først og fremst av den journalistspesifikke delen av StudDatamaterialet. Noen resultater fra fellesdelen blir også brukt.

Det kvalitative grunnlaget som supplerer survey-materialet ser slik ut:

- Intervju med studenter i Volda og Oslo
- En ukes observerende deltagelse og to senere besøk ved Journalistutdanningen i Volda
- Skriftlig materiale – studieplaner og undervisningsmaterieell, praksisrapporter mm

2.1. StudData-undersøkelsene

StudData er en database som er etablert på grunnlag av spørreskjemaundersøkelser blant studentene ved Høgskolen i Oslo (HiO) og ved åtte andre høgskoler og universitet, deriblant Høgskulen i Volda. Totalt er mer enn 25 ulike utdanninger representert i studien. Senter for profesjonsstudier ved HiO er initiativtager til og ansvarlig for prosjektet.

StudData baserer seg på data fra en panelstudie hvor to kull studenter følges over en periode fra studiestart til fem år ut i yrkeslivet. Spørreundersøkelsene gjennomføres ved studiestart (kun for det ene kullet), ved studiets slutt og to og fem år etter avsluttede studier. Vi får på denne måten longitudinelle data om utviklingen av holdninger til utdanning og profesjon, samt oppfatninger om egen yrkesrolle. Vi håper på denne måten over tid å kunne belyse utdanningens betydning for journalistenes yrkesidentitet og journalistenes opplevelse av utdanningens relevans for yrkesutøvelsen. Vi får også kartlagt studentenes faktiske karriereløp og besvart spørsmålet som tidvis dukker opp i utdanningen: ”hvor havner studentene?”.

Journaliststudentene i Volda og Oslo har besvart både det såkalte ”fellesskjemaet” og et journalistspesifikt spørreskjema. Fellesskjemaet har blitt utarbeidet i regi av SPS i samarbeid med utdanningene. Journalistspørreskjemaet har blitt utarbeidet i samarbeid mellom Journalistutdanningen i Volda (ved Jan Fredrik Hovden) og Journalistutdanningen i Oslo (ved Rune Ottosen og undertegnede).

I tillegg til disse to panelene som vil følges videre i de neste faser, har journalistutdanningene også gjennomført en ekstra ”barbert” undersøkelse med de mest sentrale spørsmål fra begge skjema. Dette har vi gjort for å fange opp eventuelle endringer i studentmassen ved innføringen av den såkalte ”primærvitnemålskvoten” til journalistutdanningene høsten 2001. Har innføringen av primærvitnemålskvoten gitt studenter med en annen bakgrunn og motivasjon enn tidligere?

Spørreskjema har følgelig så langt gått til tre kull journaliststudenter i Volda og Oslo; blant de nye studentene høsten 2000, blant avgangsstudentene våren 2001 samt "light"-versjonen blant de nye studentene (det første "primærvitnemålskullet") høsten 2001.

Spørreskjemaundersøkelsene som utgjør grunnlaget for denne rapporten, består dermed av følgende:

Panel 1 – StudData 1: *kull 2000-02, gjennomført ved studiestart (oktober 2000)*

Panel 2 – StudData 2: *kull 1999-01, gjennomført ved studieslutt (april 2001)*

"Primærvitnemålskullet": *kull 2001-03, gjennomført ved studiestart (september 2001).*

De to første kullene her vil bli fulgt opp med spørreskjema på ulike stadier etter avsluttet utdanning. StudData 1 (SD1)-kullet blir det eneste kullet vi får fulgt i alle faser av prosjektet. Det er også studenter i dette kullet jeg har intervjuet.

Spørreundersøkelsene vår og høst 2001 inkluderer fotojournaliststudentene, totalt 12 stykker pr kull, ved HiO. Å studere disse nærmere, som en egen gruppe, og sammenligne dem med journaliststudentene blir svært spennende. Dette faller imidlertid utenfor rammen i denne omgang.

2.1.1. Utforming av spørreskjemaene

Spørreskjemaene⁷ som gikk til førsteårsstudentene, har en overvekt av spørsmål om studievalg og motivasjon for yrke og utdanning. For avgangsstudentene er hovedtyngden flyttet til vurdering av studieopplegget, inklusive praksisperioden. Vi beholdt også mange motivasjonsspørsmål blant annet fordi avgangsstudentene ikke hadde besvart disse ved studiestart og fordi vi både ønsket å avdekke eventuelle forskjeller i motivasjonen mellom studiefasene og få et større antall respondenter totalt. Begge kull besvarte ulike spørsmål knyttet til holdninger til journalistyrket, tidligere journalistisk erfaring, framtidsonskjer med mer. "Primærvitnemålskullet" ble stilt spørsmål med utgangspunkt i hvor vi antok det kunne tenkes å være ulikheter mellom "gamle" og "unge" studenter. Disse hypotesene hadde blant annet sin

⁷ Eksempel på journalistspørreskjema (for avgangsstudentene, våren 2002) er vedlagt.

bakgrunn i diskusjoner ved utdanningene som særlig framkom under høringsarbeidet om departementets forslag til endring av opptakskriteriene. Alle studentkull besvarte spørsmål om sosial bakgrunn, interesser, politisk tilhørighet samt tidligere utdanning og yrkeserfaring.

Det ble avholdt flere møter ved Senter for profesjonsstudier hvor representanter for utdanningene ved HiO og andre høyskoler deltok i utarbeidingen av fellesskjemaet. Dette såkalte "fellesskjemaet" har blitt utformet dels ut fra problemstillinger i allerede planlagte forskningsprosjekt og dels ut fra mer generelle ideer om hva det vil være interessant å finne ut om studentene på ulike stadier med tanke på kommende prosjekter. Spørsmålene ble stilt så generelt at de kunne favne studenter ved alle utdanninger og svaralternativene var lukkede (ved avkrysning på skalaer fra 1 til 5 og 1 til 7). At materialet skulle gi grunnlag for å sammenligne studenter ved ulike studier og studiesteder, var en sentral føring i utformingen av skjemaene.

Journalistskjemaene er basert på innspill fra lærere ved begge journalistutdanningene og prosjektmedarbeidernes egne ideer. Vi har også trukket veksler på tidligere spørreundersøkelser gjennomført blant studenter og journalister, blant annet prosjektet "Smaksdannelser i høyere utdanning" (Gripsrud og Hovden, 1998), den svenske maktutredningen "Svenska journalister och informatörer" (Petersson, Carlberg) og spørreundersøkelse til norske journalister i forbindelse med Media 2000 ("Forbruk og holdninger til norske medier". Opinion. 1999). Den eneste større spørreundersøkelsen vi har funnet som har vært rettet direkte mot *journaliststudenter*, er den tidligere omtalte studien til Splichal & Sparks. Denne omfattende spørreundersøkelsen gikk til førsteårsstudenter i 22 forskjellige land, deriblant studenter ved Journalistutdanningen i Oslo. Studien omhandler blant annet motivasjonsspørsmål, spørsmål om studentenes bakgrunn og spørsmål knyttet til oppfatninger om journalistikk. Den viste seg å gi nyttige bidrag i vårt arbeid med å utforme spørreskjemaet. Enkelte av våre spørsmål er direkte omsatt fra Splichal & Sparks. Dette gir rom for en viss komparasjon på tvers av landegrensene og dermed mulighet for å se noen av våre resultater i et internasjonalt perspektiv.

I journalskjemaet er de faste svarkategorier (vanligvis avkrysning på skala fra 1 til 5) supplert med enkelte åpne spørsmål med fritekstsvar. De fleste av disse er lest gjennom, men de har ikke blitt systematisert og

kategorisert. Så langt fungerer dermed fritekstsvarene mest som nyttige grunnlagsinntrykk for fortolkningen av det rent kvantitative materialet.

2.1.2. Gjennomføring av surveyen

Spørreundersøkelsene har i regelen blitt gjennomført i forlengelsen av forelesninger. Tematikken ble først satt inn i en faglig sammenheng, med fokus på journalistrollen. Etter en kort orientering om StudData-prosjektet, fylte studentene ut spørreskjemaet i auditoriet. De som ikke var til stede, fikk spørreskjema i posthyllen (Oslo) eller tilsendt (Volda). Disse studentene ble fulgt opp med gjentatte purringer, inklusive intern premiering. På grunn av tidmessig kollisjon med praksisperioden i Volda, fikk alle avgangsstudentene i Volda skjema tilsendt postalt våren 2001.

Det tok mellom en og halvannen time å fylle ut skjemaene. Å følge utfyllingen tett i auditoriet ga også interessant informasjon. Studentene ble informert om at de bare skulle svare etter beste evne og umiddelbare oppfatning og ikke stille spørsmål til spørsmålene. Spørsmål de oppfattet som uklare eller de ikke ønsket å svare på, kunne de la stå ubesvarte. Med kritiske journaliststudenter som informanter, ble selvsagt ikke disse føringene fulgt. Enkelte spørsmål ble møtt med høylytt latter, andre med kritiske kommentarer. Et par ganger oppstod det også diskusjoner i smågrupper. Selv om dette bryter med det metodiske idealet om å tilstrebe mest mulig like forhold under gjennomføringen, vil jeg hevde at denne "avvikende" atferden må sees som positiv for undersøkelsen totalt. Spørreskjemautfyllingen kan tenkes å ville bli husket på grunn av latter og engasjement, noe som forhåpentligvis vil kunne virke motiverende for senere runder.

Vi fikk inn brorparten av spørreskjemaene i den første økten knyttet til undervisningen. En del skjema ble likevel fylt ut under enda mindre kontrollerbare rammer. Slik jeg ser det, er våre spørsmål av en slik art at det sannsynligvis ikke er av stor betydning om de besvares i et auditorium eller i sofakroken. Faktorer som dagsform og humør er antagelig langt mer utslagsgivende for svarene som blir gitt, enn rammen rundt. Og disse faktorene er det selvsagt enda mindre mulig å holde konstante.

Vi vurderer svarprosenten på ca 75% totalt til å være godt tilfredsstillende. Det er en høy nok svarprosent til at vi kan regne med å ha representative svar, også sett i lys av at den totale populasjonen er

relativt liten. Man vil selvsagt likevel alltid lure på om det er spesielle felles særtrekk ved de studentene som ikke har svart, som ville gjort utslag på resultatene. Svarprosenten ble høyest ved studiestart og lavest blant avgangstudentene.

Fellesskjemaene har blitt kodet ved SPS. Jan Fredrik Hovden har tilrettelagt for og organisert kodingen av journalistskjemaene i Volda.

2.1.3. Formidling av resultatene

I rapporten presenteres generelt funn fra StudData 1 og 2 samlet. Der det er hensiktsmessig å se kullene atskilt, blir dette markert med fotnote eller i teksten. Dette gjelder eksempelvis ved sammenligning mellom studiefaser, eller der bare ett kull har besvart spørsmål (som ved vurdering av studiet). Dersom ikke annet blir oppgitt, er tabellene altså basert på svar fra de to kullene journaliststudenter i Oslo og Volda som begynte sine studier i 1999 (spørreskjema fylt ut ved studieslutt, "StudData 2, fase 2") og i 2000 (spørreskjema fylt ut ved studiestart, "StudData 1, fase 1")⁸.

Resultat fra det såkalte "primærvitnemålskullet" (studiestart 2001) blir presentert underveis i rapporten der det synes å være avvik og ellers kan være interessant med sammenligning. I forhold til dette kullet har jeg spesielt sett på variabler som kan antas å være særlig interessante i forhold til spørsmålet om opptaksgrunnlaget har gitt en annerledes studentgruppe. Svar fra dette kullet inngår mao *ikke* i den øvrige presentasjonen.

Den fullstendige spørsmålsformuleringen kommer i regelen i fotnote. Når ikke annet blir opplyst er det skala fra 1 til 5 (pluss "vet ikke"-kategori) som har blitt benyttet som svaralternativ.

Dataene presenteres i bivariate krysstabeller. I tabellene er resultatene uttrykt i prosent. Det er dristig å prosentuerer ut fra et såpass lavt antall respondenter. I enkelte tilfelle, eksempelvis der resultatet er fordelt på både kjønn og studiefase, vil hver faktiske student "utgjøre" opptil flere prosent. "Normalt" (dvs der alle 201 studenter er med) vil en prosent tilsvare to studenter. Prosentuering er likevel den ryddigste presentasjonsformen og gir også et bedre grunnlag for sammenligning, men tabellene bør leses med dette i bakhodet. Jeg har avrundet til

⁸ Iblant vil forkortelsene "SD1" (StudData 1-panelet/-kullet) og "SD2" (StudData 2-panelet/-kullet) bli benyttet

nærmeste hele prosent i presentasjonen. Dette medfører at totalsummen i enkelte tabeller ikke blir 100.

I de fleste tabellene har jeg valgt å presentere funnene ut fra andel ekstrem svar, dvs de som har svart *svært* riktig/viktig/interessant etc. Begrunnelsen for dette er at det i mange av svarene nettopp er avviket mellom "svært" og "litt" som representerer det interessante og utslagsgivende funn. Eksempelvis ser vi at så godt som alle studentene svarer at det er viktig å ha en "variert og levende jobb" på spørsmål om hva som motiverer for yrket. 99% av kvinnene og 98% av mennene svarer "svært" eller "litt" viktig (svarkategori 1 og 2) på dette. Det interessante funnet blir dermed i dette tilfellet at 88% av kvinnene og 72% av mennene markerer for *svært* viktig på spørsmålet. Generelt betrakter jeg dermed valget av "ekstrem-kategori" som en både riktig og nyttig avgrensning for formålet her. Det vil selvsagt likevel også være interessant å kjøre ut fullstendige svar på flere enkeltvariabler på et senere stadium.

I noen tilfeller sees svarene i forhold til studiested, i andre tilfeller i forhold til kjønn. Noen ganger sees svarene i forhold til begge disse dimensjonene, avhengig av hva som synes mest interessant. På enkelte spørsmål har jeg valgt å se svarene i forhold til studiefase (om studentene er i begynnelsen eller slutten av studiet når de besvarer skjemaet). I disse tilfellene er det viktig å ta forbehold om at det er snakk om to ulike kull/panel.

Ved bruk av materiale fra fellesskjemaet, sammenligner jeg resultatene for journaliststudentene dels med alle studenter ved HiO, basert på Marianne Dæhlens rapport (Dæhlen 2001), og dels på resultatene fra alle studiesteder (tilgjengelige fra SPS sine hjemmesider: www.hio.sps.no). De sistnevnte inkluderer studenter ved enkelte studier ved høyskolene i Bergen, Oslo, Lillehammer, Sør-Trøndelag, Volda, Ålesund, samt Arkitekthøgskolen i Oslo, Kunsthøgskolene i Bergen og Oslo og Universitetet i Oslo.

Tabellene er av det bivariate slaget. Dette gir en oversikt over treff innenfor enkeltkategorier på alle variabler, men sier lite om sammenhengene mellom et større antall variabler. Den multivariate analysen vil gi rom for forståelse og tolkning av en helt annen type enn de bivariate tabellene gir rom for, og er noe å se fram til i et neste steg.

Som en tommelfingerregel har jeg tolket forskjeller på 10% mellom svarkategoriene som signifikante forskjeller. Med et utvalg på 201 personer vil de statistiske feilmarginene for frekvensfordelingene variere mellom 3-7 prosent (95% signifikans). Ved sammenligning av ulike grupper i utvalget (ved krysstabeller), vil selvsagt feilmarginene være noe høyere. For f.eks forskjeller mellom menn og kvinner, og mellom Oslo og Volda på enkeltvariabler ligger feilmarginene vanligvis mellom 4-10% ”

Resultat fra de åpne spørsmålene har, som nevnt, kun blitt delvis bearbeidet og vil bare bli brukt der de belyser eller ”krydrer” det kvantitative materialet.

2.2. Kvalitativt bakgrunnsmateriale

2.2.1. *De dype intervjuene*

Som antropolog følte det, som nevnt, nærmest litt vulgært å skulle gjennomføre en spørreskjemaundersøkelse med tema som blant annet handler om oppfatninger og holdninger, uten å supplere disse med kvalitativt materiale. Gjennom dybdeintervju som kretser rundt tematikken i spørreskjemaene, er det mulig å få en dypere forståelse av hva studentene *egentlig* kan ha ment når de har krysset av i spørreskjemaene, se nye sammenhenger mellom ulike svar og gripe deler av studentenes meningsunivers. Kort sagt, få mer ”kjøtt på beinet”, eller med Geertz – oppnå større grad av ”thick description”⁹. Innledningsvis ønsket jeg å gjennomføre intervjuene umiddelbart etter at skjemaene var utfylt og relatere spørsmålene direkte til dette. I praksis, også ut fra hensynet til anonymisering, viste dette seg å være en dårlig ide, selv om det også ville kunne gitt oss en ekstra bonus i form av feedback fra studentene på hvordan skjemaene fungerte.

Jeg har foretatt åtte dybdeintervju blant journaliststudentene i StudDatapanel 1, kull 2000-02. Dette er også det eneste kullet vi vil få data fra i alle fasene av prosjektet. Fire intervju ble gjennomført med Volda-studentene i første semester, og fire intervju ble gjennomført med Oslo-studenter i andre og tredje semester. I Oslo-intervjuene brukte jeg diktafon, i Volda klarte jeg meg med blokk og blyant. Med Oslo-studentene ønsket jeg særlig å fokusere på erfaringene fra

⁹ Jf Geertz' begreper om tynn og tykk beskrivelse – eksempelvis: ”the twitch” er beskrivelse av en øyebævegelse (”tynn”), ”the wink” inkluderer det meningsbærende/symbolikken i handlingen (”tykk”)

praksisperioden. Et av intervjuene ble gjennomført i praksisredaksjonen. Resten av intervjuene hadde kontoret som ramme. Tanken er å gjennomføre tilsvarende intervju med i alle fall fire av disse studentene knyttet til prosjektets kommende faser, i yrkeslivet.

Studentene ble valgt ut tilfeldig stratifisert etter studiested, kjønn og journalistisk praksis. Jeg ønsket lik fordeling mellom kvinnelige og mannlige studenter og likt antall studenter fra Volda og Oslo. I tillegg ville jeg sikre meg at i alle fall noen hadde erfaring som journalist før de begynte på studiet. I praksis begynte jeg på toppen av kull-listen og valgte ut hver femte student i Oslo. Så spurte jeg etter erfaringsbakgrunn i den første kontakten med studentene. I Volda ble utvelgelsen noe mindre systematisk. Der hadde Jan Fredrik Hovden gjort (tilfeldige) avtaler for meg med et par av studentene, mens jeg etablerte kontakt med ytterligere to stykker i forbindelse med et redaksjonsmøte på skolen. Tanken var først at disse første samtalene i Volda bare skulle utgjøre et grunnlag i arbeidet med å forberede senere intervjurunder.

Intervjuene hadde en varighet på ca 1,5 time – de mest kortvarige varte en times tid, de lengste i overkant av 2 timer. I forhold til grad av struktur på intervjuene vil jeg betegne dem som åpne med innslag av semistruktur. Dette innebærer at intervjuene hadde form som en åpen samtale, hvor min viktigste hensikt var å fange opp perspektiver og tema jeg selv ikke visste om / hadde satt opp på forhånd. Jeg hadde likevel en liste over tema jeg ønsket å berøre i løpet av intervjuet¹⁰. De fleste av disse ble flettet inn i samtalens løp enten ved at informanten selv tok det opp eller ved at jeg rettet fokus på temaet på tidspunkt det opplevdes naturlig. En kobling til StudData-spørreskjemaet var der også, dels formulert som tema jeg ønsket å belyse, dels ”i bakhodet”.

Jeg synes intervjuene ga mye nyttig, og også ny, informasjon. Flere kunne, som jeg hadde håpet, fortelle om fenomen og problematikk som ikke var del av min a priori forståelse. Dette viste seg særlig å være knyttet til eksempler på fenomen de opplevde som ulike i måten å ”tenke journalistikk på” i utdanning og bransje. Dessuten var intervjuene hyggelige. Jeg tror kombinasjonen av anonymitet¹¹ og min rolle som ”både intern og ekstern” (i Oslo, studiekonsulent i permisjon) bidro til at studentene var så åpne. Det er morsomt å intervju journalister – dette

¹⁰ Oversikt over intervjuobjekt og temaliste er vedlagt. Med mitt utgangspunkt er begrepet *intervjusubjekt* mer dekkende (jf samtale med Odd Raaum)

¹¹ En insisterte på selv å få velge ”dekknavn” i intervjuet!

”rollebyttet” ble da også tematisert av dem selv. ”Så her skal det altså være *du* som stiller spørsmålene?” var blant replikkene som falt i etableringen av den sosiale ”kontrakt”.

Jeg skulle gjerne ha gjennomført flere intervju for å kunne spille på et større kvalitativt materiale. Jeg har enda ikke transkribert materialet, og det vil kun i liten grad bli presentert i denne rapporten. Jeg tenker likevel at intervjuene er en nyttig bakgrunn å ha med i tolkningen av det kvantitative materialet. Enkeltutsagn fra studentene er også belysende som eksempler underveis. Intervjuene har dessuten gitt økt forståelse for og skapt en større nærhet til fenomenet sosialisering til journalistyrket.

2.2.2. På veggen i Volda

Høsten 2000 tilbrakte jeg en uke ved Avdeling for mediefag i Volda med ambisjoner om å få økt innsikt i hvordan man tenker og organiserer journalistutdanning der. Tanken var å innta en ”flue på veggen”-rolle og få bli med på så mye som mulig den knappe tiden som var til rådighet. Min forforståelse av journalistikkstudiet i Volda var skapt gjennom de inntrykk jeg hadde fått ved nasjonale journalistutdanningsksamlinger (to i tallet), gjennom uttalelser fra kolleger ved Journalistutdanningen ved HiO, kommentarer fra bransjen som tidvis dukket opp, og gjennom samtaler med Volda-prosjektmedarbeider Hovden.

Jeg hadde i forkant av besøket uttrykt ønske om å få snakke med lærere og studenter og å følge undervisningen så mye som mulig. Jeg opplevde å få lett innpass ved utdanningen. Dette skyldes antagelig kombinasjonen av at kollega Hovden hadde gjort et strålende forarbeid og at Voldafolket generelt verdsetter besøk. Studentene hadde såkalt ”intern praksis” i denne perioden. Det var svært heldig for meg, da jeg fikk oppleve produksjonen på nært hold. Jeg deltok på radiosending, i redaksjonsmøter for intern-avisen ”Svela” og i forelesninger. Dessuten fikk jeg snakket med flesteparten av lærerne (hvorav jeg mener fire av samtalene kvalifiserer for betegnelsen ”intervju”) og gjennomført fire studentintervju.

”Flue på veggen” ble jeg selvsagt aldri. Fluen summet, og både i avis- og radiovisittene ble det naturlig at jeg hadde en deltagende rolle. Det er ambisiøst å tro at man kan lære en utdanning å kjenne i løpet av en uke. Det trodde jeg heller ikke. Jeg vil likevel si at jeg i løpet av oppholdet fikk noen inntrykk og enkelte knagger å sortere dem på. Jeg fikk også gjort

feltnotater og fikk dessuten med meg undervisningsmaterieell av ymse slag. To senere besøk, høsten 2001 og 2002, i annet ærend, men med lignende briller på, ligger nå også som del av min totale "Volda-ballast". Med Oslo-utdanningen som bakgrunn, blir det lett å fokusere på og fange opp det som virker "annerledes". Det er heller ikke vanskelig å registrere likheter – både i innhold og utfordringer. Jeg forsøker å sette ord på noe av dette i neste kapitel.

2.2.3. Skriftlig materiale

Skriftlig materiale fra de to utdanningene har selvsagt vært til stor nytte i forsøket på å kartlegge noen sentrale likheter og forskjeller i studiene de to stedene. Det skriftlige materialet har bestått av følgende:

- Studieplaner, pensumlister, beskrivelser av undervisningen og timeplaner. Volda og Oslo
- Praksisrapporter, to kull, Oslo. Eksempler på praksisrapporter, Volda.
- CV-er, Oslo-studentene
- Interne evalueringer av undervisningen, Oslo
- Semesteroppgaver, alle statlige utdanninger

Dette materialet er mest å betrakte som grunnlagsinformasjon. I tillegg til å forsøke å gripe de faktiske forskjellene i struktur og innhold mellom utdanningene har jeg også hatt følgende spørsmål i bakhodet ved lesing av studiematerialet: Hvordan er utdanningenes selvpresentasjon? Sier dette noe om forskjeller i "måten å tenke journalistutdanning" på?

2.3. Hvem skriver?

Innen både vitenskap og journalistikk fins det sterke tradisjoner for å ikke gi "jeg-stemmen" et "ansikt"¹² (dette stemmer ikke i bokstavelig forstand for journalistenes del – bruken av bylines er stadig stigende!). Å være tydelig i teksten i første person entall er et bevisst valg i denne rapporten. Jeg mener rapportsjangeren favner vidt og gir rom for en løsrivelse fra de krav som fins i enkelte forskningsmiljø til en slags "anonymisert" forteller. I tråd med idealet om kritisk refleksivitet rundt

¹² Og bruke "jeg-order". If tidligere redaktør Steinar Hansson på Redaktørforeningens femtiårsjubileum. Han understrekte her vevingen mot å skrive "jeg" i sitt arbeid som journalist – og barrieren som ble brutt første gang han gjorde det..

egen vitenskapelig praksis (inklusive skriveprosessen), erkjenner jeg imidlertid at "jeg-formen" kan bidra til at enkelte kan synes teksten blir mindre akademisk stram i sine formuleringer og, kanskje også, mindre preget av personlig distanse til stoffet enn de skulle ønsket.

Med fare for å bli betraktet som navlebeskuende og "privat", ser jeg det også som viktig å gi en viss klargjøring av egen plattform. Dette er sentralt for å gi leseren en premiss i sin lesning, og er relevant for forståelsen av valg og tolkninger i rapporten. Innen akademia er det blitt stadig vanligere å tydeliggjøre egen ballast, også i andre fagtradisjoner enn den antropologiske. Dette skjer i erkjennelsen av at enhver fortolkning er avhengig av hvem som tolker. Det blir dermed viktig å klargjøre ståsted, potensielle "bias" og forforståelser. Her begrenser jeg meg til kort og summarisk å liste opp de statuser jeg innehar, som jeg mener er særlig relevante i denne sammenheng:

- *Antropologen*. Selv om denne rapporten ikke kvalifiserer for merkelappen sosialantropologi, er det nok først og fremst likevel antropologen som snakker. Sosialantropologien gir et faglig begrepsapparat og, på sitt beste, personlig beredskap, for forståelse av ulike kulturer som det er godt å dra vekslers på også når man forholder seg til både journalistikk og journalistutdanning som kultur.
- *Studiekonsulent*. Som mangeårig studiekonsulent ved Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo, kjenner jeg godt til journalistutdanningsvirkeligheten. Studiekonsulentjobben kan på mange måter sees som et langvarig, om enn usystematisk, feltarbeid – dog med en forhåpentligvis mer deltagende enn observerende rolleutforming.
- *Daglig leder, JournalistWay*. Som koordinator for og lærer ved det første året av en australsk journalistutdanning lokalisert i Norge¹³, har jeg erfart at det finnes ulike oppfatninger om hva en god journalistutdanning skal bestå av. Jeg har blitt mer bevisst på variasjoner i hva som vektlegges i undervisningen og hvorfor det er slik. Å undervise journaliststudenter har åpenbart også gitt nyttige erfaringer i denne sammenheng. I møter "down under" har jeg dessuten opplevd å måtte forsvare og forklare den norske måten å

¹³ Studentene tar første års studier i Norge, etter tilpasset australsk fagplan. Deretter gjennomføres de to siste årene av Bachelor-studiet ved University of Queensland i Brisbane, Australia.

tenke journalistutdanning på. Jeg har også måttet forholde meg til å høre nordmenn bli beskrevet som en "multicultural challenge". Det er sunt å se seg selv som "den andre", også i journalistutdanningssammenheng. Jeg har også erfaring fra journalistutdanningen ved Universitetet i Hamburg etter et forskningsopphold der (gjennom kulturavtalene, NFR).

Jeg vil i liten grad referere direkte til de internasjonale erfaringer jeg har med journalistutdanning i denne rapporten. Det første kullet av de norske studentene ved det australske studiet har også fylt ut en tilpasset versjon av StudData-skjemaet ved studiestart høsten 2000. Disse studentene er nå i ferd med å fylle ut skjema ved studieslutt (våren 2003), og vil også følges opp senere i yrkeslivet. Vi vil slik over tid få data som også vil kunne si noe om eventuelle forskjeller mellom australsk-norskutdannede og helnorskutdannede journalister.

Min forskningsinteresse for sosialiseringen til journalistyrket ble vekket i jobben som studiekonsulent. Var det virkelig de til tider gråtende og svært så menneskelige sjelene på studiekonsulentkontoret som skulle bli de kommende blodhunder med vilje til å gå over lik for et førstesideoppdrag?

3. Lokus - om studiet og stedene

3.1. Om journalistutdanning

Rune Ottosen beskriver hvordan "..bestrebelsene på å etablere en journalistutdanning her i landet alltid har skjelet til academia. Samtidig har presseorganisasjonene hatt en motvilje mot å miste kontrollen med journalistopplæringen ved å la den få en plass innenfor etablerte akademiske strukturer" (Ottosen 1997: 85). Ambivalensen som kommer til uttrykk i dette, har spillerom både innenfor journalistutdanningene og i bransjen og står som en sentral premiss i utviklingen av journalistikken som fag og yrke.

I oppfatningene om rekrutteringen til journalistyrket råder idealet om at journalistene skal rekrutteres bredt og avspeile befolknings-sammensetningen. Dette er en levende oppfatning i både utdanning og yrkesfelt. Ideen om at det totalt sett gir et større mangfold i journalistikken dersom alle ikke "kjøres gjennom samme kvernen"¹⁴ lever også, særlig i enkelte redaksjoner, delvis i utdanningene. Ytringsfrihetsargumentet står også sterkt som et argument for en mangfoldig rekruttering og mot en utvikling i retning av autorisasjon til yrket, som tilfellet er i f.eks Danmark (jf Raaum).

Journalistutdanning som profesjonaliseringskriterium er dermed fortsatt et tvetydig fenomen. Enkelte redaktører vil foretrekke å ha en variert sammensatt stab, hvor annen høyere utdanning (som gir dybdekunnskaper innen saksfelt) enn journalistutdanning vil kunne bli foretrukket. Andelen journalister med journalistutdanning er likevel klart økende. Norsk Journalistlag kan fortelle at blant de unge journalistene (de som hadde blitt medlemmer de siste tre-fire år) hadde 40% journalistutdanning¹⁵. Dette er tall fra 1999. Få år tidligere var andelen 25%. Slik arbeidsmarkedet for journalister ser ut i dag, er det ikke usannsynlig at de som ansettes både vil ha journalistutdanning, annen høyere utdanning og solid praksis. Den tid er forbi da de "halvstuderte røvere" regjerte.

Hva som vektlegges av redaktørene ved ansettelse, bør være blant de beste indikasjoner på syn på journalistutdanning og journalistisk

¹⁴ Dette er et uttrykk som har blitt brukt av flere redaktører, samt noen journalistlærere.

¹⁵ Jf e-post fra NJ-leder Olav Njaastad (basert på grunnlagsmateriale til "Kunnskapsløftet" 1999). Tallet er sannsynligvis enda høyere i dag.

kompetanse i bransjen. I forbindelse med sin semesteroppgave gjennomførte Bårdsgård og Vik en undersøkelse hvor et utvalg redaktører ble intervjuet om sine ansettelseskriterier. Et hovedfunn var at redaktørene ser ut til å ansette nye journalister som er lik dem selv¹⁶. Spissformulert ansetter menn mannlige journalister og redaktører med journalistutdanning ansetter folk med journalistutdanning (jf Ottosen 2001).

I stillingsannonsene for journaliststillinger etterlyses det i liten grad formell kompetanse og utdanning. Svennik Høyer og Øyvind Ihlen (Høyer og Ihlen 1998) har gått gjennom stillingsannonser i fire årganger av *Journalisten*¹⁷. De fant at det tidvis ble spurt etter spesialisert kunnskap innen for eksempel økonomi eller kultur eller presisert at stillingen var øremerket allround-journalistikk. Formell utdanning innen spesifikke fagområder ble likevel ikke etterlyst. Journalistutdanning ble knapt nevnt i stillingsannonsene. Derimot blir personlige egenskaper og skrivetalent trukket fram. "Nese for nyheter", "nyhetsteft" samt en "god penn" er blant gjengangerne i stillingsannonsene (jf Ottosen 2001). Det ser også ut til at det er variasjon mellom små og store mediebedrifter når det gjelder vektlegging av formalkompetanse ved ansettelser.

Journalistikk har i vår kulturkrets tradisjonelt vært preget av å være en ikke-akademisk virksomhet med vektlegging av talent og personlige egenskaper framfor formell utdanning (jf Ottosen 1997). Dette synet har vært under endring de senere år. Nå understreker de fleste redaktører viktigheten av høyere utdanning – om ikke nødvendigvis journalistutdanning (jf "Kunnskapsløftet"¹⁸). I hvilken grad det er samsvar mellom uttalte holdninger og faktisk atferd ved ansettelser er likevel usikkert (jf Ottosen 2001). Det er imidlertid godt dokumentert at utdanningsnivået har økt betydelig blant journalistene. I hvilken grad dette er et resultat av utdanningsrevolusjonen i befolkningen generelt eller uttrykk for redaktørenes bevisste prioriteringer, er likevel et ubesvart spørsmål.

En undersøkelse av redaktørenes holdninger til ulike typer journalistutdanning har nylig blitt gjennomført (semesteroppgave, Pryser-Libell og Vogt 2002). Resultatene av denne undersøkelsen viser blant annet at redaktørene generelt har få kunnskaper om innholdet i journalistikkstudiene. De har likevel nokså klare forestillinger om studietilbudenes

¹⁶ Dette er nok et fenomen som ikke er forbeholdt redaktører alene!

¹⁷ Årgangene er 1956, 1966, 1976 og 1990. Jevnlige, men usystematiske, lesning av dagens annonser tyder på at dette ikke har endret seg betraktelig de senere år – men dette er selvsagt verdt en ny undersøkelse.

¹⁸ Undersøkelse gjennomført av Norsk journalistlag om syn på utdanning blant journalister og redaktører

kvalitet, og kan, etter anmodning, rangere de ulike utdanningene. Dette vitner om at erfaring med studenter fra de ulike studiestedene, kan hende kombinert med en slags vanskelig definerbar magefølelse, virker styrende på redaktørens prioriteringer i større grad enn faktiske kunnskaper om utdanningenes innhold.

De senere årene har journalistikk blitt det aller mest populære studiet å søke seg til for dagens unge. Opptakskravene til Journalistutdanningen i Oslo har flere år vært landets høyeste. Det har vært vanskeligere å komme gjennom nåløyet for å studere journalistikk enn å komme inn på medisinstudiet. Journalistikkstudiet i Volda følger hakk i hæl. Og diskusjonene om opptaksprøver til journalistikkstudiet blomstrer ved ujevne mellomrom.

I kjølvannet av kampen om studieplassene har det dukket opp stadig nye journalistutdanningstilbud med også private aktører på arenaen. Etterspørsel skaper tilbud, journalistutdanningsfloraen vokser. De fire statlige journalistutdanningene (i Oslo, Volda, Bodø og Stavanger) tar til sammen opp i underkant av 200 studenter pr år. I 2000 ble det etablert en egen samisk journalistutdanning ved Samisk høyskole i Kautokeino. Journalistutdanningen i Bodø har dessuten lenge tilbudt deler av sitt studium i samarbeid med Folkeuniversitetet, mens Journalistutdanningen i Oslo har inngått et samarbeid med NKS hvor første studieår tilbys som nettundervisning over tre semester. Det ettårige studietilbudet START (samarbeid mellom Institutt for journalistikk (IJ) og HiO) for journalister uten journalistutdanning må også nevnes i denne sammenheng. I tillegg kan man studere journalistikk ved Gimlekollen mediesenter (privat skole med vekttallsgivende studium), MI (merkantilt institutt), Bjørknes privatskole (i samarbeid med University of Queensland, vekttallsgivende) og BI (økonomijournalistikk, vekttallsgivende). I 2001 ble det første norske hovedfaget i journalistikk etablert som et samarbeid mellom Journalistutdanningen ved HiO og Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo. Med det ble den norske journalistutdanningsporteføljen komplett. I tillegg tilbys en rekke opplæringstilbud av kortere omfang ved ulike institusjoner for både yrkesaktive journalister (særlig ved IJ) og for de som aspirerer til yrket (ved folkehøyskoler, ved private utdanningsforetak). Journalistikk er på moten. Og læringen er livslang.

Sett i et større samfunnsperspektiv, blir det særlig interessant å se hvor i arbeidslivet alle de nye journalistene havner og hvordan kompetansen fra de ulike utdanningene vil bli vurdert av redaktørene. Med utgangspunkt i våre kunnskaper om at det er mange veier inn i journalistyrket, er det rimelig å anta at variasjonene vil være store. Vi holder imidlertid fortsatt fokus på Volda og Oslo i denne sammenheng.

3.2. Om journalistutdanningene i Volda og Oslo

3.2.1. *Hvorfor akkurat Volda og Oslo?*

Hvorfor er nettopp journalistutdanningene i Volda og Oslo valgt for å studere journaliststudentene komparativt? Valget er dels begrunnet i føringer i prosjektets startfase, men kan også begrunnes godt ut fra de to utdanningenes særstilling.

Våren 2000 tok Senter for profesjonsstudier (SPS) initiativ til å etablere det såkalte "Oslo-Volda-prosjektet" / "Kvalifisering til profesjonell yrkesutøver". Dette kan sees som forløperen til StudData-prosjektet. Begrunnelsen for prosjektet var å skape grunnlag for komparative studier av de samme utdanninger i by- og distriktskontekst for å studere i hvilken grad blant annet geografisk beliggenhet hadde betydning for utdanningenes innhold og utforming. Flere utdanninger ved de to institusjonene ble med på dette prosjektet, deriblant journalistutdanningene.

Volda og Oslo er naturlige valg, sett med journalistøyne. Journalistutdanningen i Oslo er den eldste og største journalistutdanningen i Norge, og er ut fra dette et godt valg utover det faktum at jeg arbeidet nettopp der. Journalistutdanningen i Oslo er også den mest populære utdanningen sett i forhold til antall søkere med dertil hørende høye opptakskrav. Journalistutdanningen i Volda er en god nummer to når det gjelder søkertall og ble etablert ut fra helt andre begrunnelser enn Norsk Journalisthøgskole i sin tid ble. Avdeling for mediefag i Volda har dessuten den eneste journalistutdanningen som starter mediespesialiseringen fra første studiedag. Mens Journalistutdanningen i Oslo har såkalt nasjonal knutepunktfunksjon i avisjournalistikk, har Volda det samme innen etermediene. Det er dermed de to mest populære, største og eldste utdanningene som er valgt. De har vokst fram under svært ulike

historiske forutsetninger og opererer innenfor forskjellige rammebetingelser. Det er også verdt å nevne at journalistikkstudiet i Volda i sin tid ble etablert mot viljen til daværende Norsk journalisthøgskole.

Både i bransjen og i utdanningene selv er det en fremherskende ide at de to utdanningene er ulike. Hva disse forskjellene faktisk består i, og hvordan de kommer til uttrykk, er det imidlertid ingen som så langt systematisk har forsøkt å kartlegge. Mitt bidrag i så måte er også beskjedent, men jeg vil prøve å kaste lys over de mest umiddelbare forskjeller og likheter som kan være nyttige å ha i bakhodet under sammenligningen av studentene ved de to utdanningene. Mine forutsetninger for å gjøre dette baserer seg på studier av studieplaner og undervisningsmaterieell samt tre besøk ved journalistutdanningen i Volda og noen års arbeidsliv ved Journalistutdanningen i Oslo. Beskrivelsen under er dermed både mangelfull og ufullstendig, men peker på noen tendenser som synes viktige og interessante i vår sammenheng.

3.2.2. *Et historisk tilbakeglimt*

Det er lett å tidfeste når grunnlaget for framveksten av en journalistutdanning i Volda ble lagt. Den såkalte "Ottosen-komiteen"¹⁹ foreslo etablering av distriktshøgskoler som skulle tilby "..postgymnasial utdanning i regionale studiesenter..." (Alme 1997: 7). Begrunnelsene for dette hadde både en distriktspolitisk og, i enkelte grupper, en "motekspertise-ideologisk" karakter. I 1969 vedtok Stortinget så etablering av distriktshøgskoler. Det ble også vedtatt at "DH'en" i Møre og Romsdal skulle legges til Volda.

Det var få føringer fra myndighetene når det gjaldt hvilke fagtilbud som skulle tilbys og hvordan disse skulle utformes. Diskusjonene ble desto større.

Utviklingen av dagens Avdeling for mediefag ble dermed i den tidligste fasen mye preget av:

- Nynorskfolket og Aasen-tradisjonen.
- "Motekspertise"-tenkningen. Sentrum/periferi.

¹⁹ Egentlig "Videreutdanningskomiteen", men mest kjent som "Ottosen-komiteen" etter komiteens leder Kristian Ottosen. Komiteen ble etablert i 1965 og ble arkitekten for fenomenet "distriktshøgskoler".

- Definisjonen av "mediefag". Hva skulle "mediefag" egentlig innebære? Og hva skulle "journalistikk" operasjonaliseres til å bety i en slik kontekst?
- "Isolasjon" som fordel og ulempe.
- Internasjonal i oppbyggingsfasen på grunn av enkeltpersoners betydning for utformingen av studiene.

Vedtaket om å etablere journalistutdanning i Møre og Romsdal ble møtt med skepsis i bransjen og protester fra Journalisthøgskolen i Oslo. I 1971 så det som i dag heter Avdeling for mediefag dagens lys. Protestene tonte hen og historien viste at det ble et vellykket prosjekt. I 1996 markerte avdelingen sitt 25-årsjubileum. Festskriftet som ble skrevet i anledning jubileet, har tittelen "Mot alle vindar".

Mens Voldautdanningen altså har utviklet seg mot alle vinder og odds, karakteriseres Osloutdanningen av å ha vært *i* vinden. Opplæringen av journalister i hovedstaden ble nettopp et resultat av bransjens egne bestrebelse. Rune Ottosen beskriver det slik: "Etableringen av Norsk Journalistakademi som en statlig drevet utdanning ble ansett som litt av en milepæl da den ble etablert i 1965. Skolen kan rett og slett kalles et hjertebarn for presseorganisasjonene." (Ottosen 1997: 99)

Forløperen til det som i dag er Journalistutdanningen ved HiO, var kurs for journalister som ble organisert av Norsk Presseforbund og Norske Avisers Landsforbund i årene mellom 1946 og 1949. Det var kurs på mellom to og fire uker. I 1951 ble Journalistakademiet organisert med en utdanning på 10 måneder. Utdanningen ble finansiert av Norsk Presseforbund, Osloavisers forening og Norsk Bladeierforening, men staten tok på seg et stadig større økonomisk ansvar.

I 1965 ble så Norsk Journalistakademi opprettet som en ettårig grunnutdanning for journalister, og utdanningen ble da helt og holdent et statlig anliggende. I 1971 ble utdanningen toårig, og i 1980 blir Norsk Journalistakademi til Norsk Journalisthøgskole og får høgskolestatus. I 1994 blir så høgskolereformen et faktum og Norsk Journalisthøgskole blir til Journalistutdanningen ved Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag ved HiO.

3.2.3. *Mål med mening?*

Dersom vi ser på målformuleringene for studiene slik de framkommer i de respektive studieplanene, finner vi interessante forskjeller mellom utdanningene. Det kan selvsagt diskuteres i hvilken grad denne type mål i praksis er uttrykk for de faktiske, ”operasjonaliserte” mål slik de for eksempel oppleves av den enkelte lærer. Men de er uansett uttrykk for utdanningenes formelle målsettinger og må med det antas å kunne gi en indikasjon på hva som vektlegges i studiet.

Målene i Volda er formulert som følger:

”Målet med journalistutdanninga er å

- gi opplæring og øving i journalistisk arbeid,*
- gi kunnskap om ulike media, deira rolle og oppgåver,*
- gjere studentane kjende med forskning om massemedia, journalistikk, journalistisk etikk og arbeidssituasjonen for journalistar,*
- gi kunnskap og innsikt i aktuelle samfunnsspørsmål, og øve opp evna til å nytte samfunnsvitskaplege analysemodellar,*
- gi studentane eit medvite høve til tale-, bilde- og skriftspråket som sosialt fenomen og kommunikasjonsmiddel,*
- utvikle studentane sine evner til samarbeid og utvikle kollektivt ansvar.”*

(fra Studieplan 2002/03, Studiehandboka)

I de innledende setninger på avdelingens hjemmeside på verdensveven understrekes også et demokratiideal slik:

”Medieutdanningane ved Avdeling for mediefag i Volda hentar sin offentlege legitimitet i demokratiske ideal og verdjar. Utdanningane førebur studentane til mediefagleg arbeid med vekt på opplysning og informasjon, samfunnsobservasjon og –kritikk. Vi vil bidra til å styrke kvaliteten, kunnskapsnivået og meiningsmangfaldet i samfunnsdebatten, til å rette søkelys mot kritikkverdige tilhøve, og til ei aktiv utfalding av ytringsfridomen. Verdiane avspeglar seg både i pensum og arbeidsmetodar, og i at avdelinga er ein aktiv deltakar i den mediepolitiske debatten.”²⁰

I Oslo lyder målformuleringene slik:

²⁰ Ref: <http://www.hivolda.no/index.php?ID=23> Dette utsagnet gjelder hele avdelingen, og altså ikke bare journalistikkstudiet. Verdien manifesterer seg blant annet også i en vektlegging av at informasjonsstudiet *ikke* skal handle om PR. Grenseoppgangene må antas å være en utfordring.

”Studiets hovedmål er at studentene lærer å finne informasjon, bedømme den kritisk og formidle den.

Dette innebærer at studentene gjennom studiet tilegner seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger slik at de kan:

- formidle informasjon i en form som er tilpasset innholdet og målgruppene*
- tilegne seg innsikt og ferdigheter i redaksjonelt arbeid*
- fungere kritisk i forhold til kilder og maktstrukturer*
- reflektere kritisk over egen yrkesutøvelse og over mediernes og journalistikkens rolle i samfunnet*
- ta etisk ansvar for sin yrkesutøvelse*
- formidle informasjon i et korrekt, presist og levende språk*
- orientere seg i sin samtid*
- arbeide som journalist i et internasjonalisert og flerkulturelt samfunn*
- vise innsikt i pressehistorien” (fra Studieplan 2002/03)*

Det slår en at utdanningen i Oslo har valgt å bruke ordet ”kritisk” tre ganger, mens dette er et fraværende begrep i målformuleringene på Vestlandet. I Volda understrekes derimot viktigheten av å ha kunnskaper om samfunnet *og* ”samfunnsvitskaplege analysemodellar”, forskning og medievitenskap, og studentene skal bli bevisste på tale-, bilde- og skriftspråket som sosialt fenomen og kommunikasjonsmiddel. Dette er perspektiv som synes å være lite present i Oslo-målene. Her nevnes imidlertid, i motsetning til i Volda, både flerkultur, internasjonalisering og pressehistorie samt at *formidling* er et ord som gjentas flere ganger. Etikk er med ved begge institusjoner, i bisetning i Volda, som hovedpunkt i Oslo. Volda har også med en målsetting om å utvikle studentene sine ”evner til samarbeid og utvikle kollektivt ansvar”. Dette er uttrykk for en ide som avspeiler at det også skal være mulig og viktig å vektlegge en utvikling av journaliststudentenes *sosiale* ferdigheter gjennom studiet.

Det er vanskelig å sammenligne mål av denne typen. I vår sammenheng er det likevel verdt å kaste et blikk på dem og registrere de forskjellene som synes å tre nokså tydelig fram.

3.2.4. *Form og innhold*

De mest slående forskjellene i rammer for de to journalistutdanningene er fjellene og Akersgata. I Volda er studentene "dømt" til hverandre på et lite sted med få av storbyens fristelser, på godt og vondt. I Oslo lokker Akersgata og andre gleder. Oslo-studentene har en nærhet til praksisfeltet som på ulike måter må kompenseres i Volda. Det er sannsynlig at disse forhold preger utdanningenes utforming og særpreg på ulike måter.

En umiddelbar konsekvens av dette synes å være at Volda-studentene i større grad produserer for et reelt publikum enn sine studentkolleger i Oslo. Produksjon i de interne praksisperiodene formidles over TV-skjermer i korridorene, over radio til lokalbefolkningen og som lokalavis for student- og nærmiljø i Volda. "Svela" blir distribuert på høyskolen, mens "Næravisa" kan sees som en reell konkurrent til "Møreposten" som lokalavis i Volda. I Oslo når studentene sitt publikum gjennom nettavisen "Journalen", mens radio-, TV- og papirproduktene i enkelte tilfeller blir publisert utenfor undervisningssettingen (basert på enkeltstudenters initiativ). Vi vil også se at Oslo-studentene jobber journalistisk *parallelt* med studiene i større grad enn Volda-studentene.

De to journalistutdanningenes "signifikante andre", institusjonelt sett, er også ulike. I Oslo lever Journalistutdanningen i avdeling med utdanningen i bibliotek- og informasjonsfag. I Volda deler journalistene tid og rom med informatører, filmvitere og animatører. Det er grunn til å anta at dette også har betydning for studietilbudenes innhold og utforming de respektive steder.

Dersom vi ser pensumlister som et uttrykk for studieinnhold, synes umiddelbart likhetene å være større enn forskjellene mellom utdanningene. Litteraturen er i stor grad sammenfallende ved de to studiestedene. Det er likevel en klar tendens til en større vektlegging av internasjonale forhold og kjønnsproblematikk i Oslo, mens for eksempel kommunaljournalistikk i større grad er et Volda-fenomen.

Det er sannsynlig at sammensetningen av lærerkreftene i praksis vil være den mest utslagsgivende enkeltfaktor for studieinnholdet i studier som ikke er regulert av offentlige rammeplaner (i alle fall).

Sammenligner vi lærerstabene i Volda og Oslo, er kjønns sammensetningen den mest umiddelbart iøyefallende forskjellen. Volda-utdanningen er befolket av menn. Kun to av lærerne ved avdelingen

totalt er kvinner. I Oslo er det pr i dag også mer enn dobbelt så mange menn som kvinner i staben, men fordelingen er likevel bedre enn i Volda. Det er verdt å merke seg denne skjeve kjønnsfordelingen i lærerkreftene ved studiene. Dette vil sannsynligvis kunne gi et "male bias" i journalistopplæringen. Alder må også antas å ha betydning for studieinnholdet. Aldersmessig ser tyngdepunktet ut til å ligge på sen middelalder ved HiO, og tidlig sådan i Volda.

Ser vi på lærernes bakgrunn, finner vi forskjeller både når det gjelder utdanningsbakgrunn, journalistisk erfaringsbakgrunn og andre forhold. Idealet i rekrutteringen av lærere til journalistutdanningen er preget av et ønske om å ha en sammensetning av fagstaben som både sikrer nærhet til og erfaring fra yrkesfeltet og tyngde i teoretisk bakgrunn²¹. Det er rimelig å anta at vektingen mellom disse kvalifikasjonene vil variere mellom utdanningsstedene.

I Volda (hele *avdelingen*) finner vi i lærerstaben to medievitere, fire sosiologer, to filmvitere, to NRK-utdannede sivilingeniører og en teolog. I det vi kan kalle "gamlekjernen" ved journalistikkstudiet finner vi to ingeniører (en programingeniør fra NRK, en sivilingeniør fra Skottland), en filmviter (med journalistutdanning fra Volda), en cand.mag. (med lengst journalisterfaring), en teolog og en sosiolog. Utdanningen i Oslo er kjemisk fri for både sosiologer og medievitere, men befolkes i større grad av humanister (fire?) og statsvitere (fire?). En psykolog er også representert. Blant alle lærerne i Volda har 4,5 ("den halve" sluttet etter første studieår) av lærerne selv tatt journalistutdanningen i Volda. I Oslo har i alle fall tre av lærerne selv tatt samme utdanning. Det kan tenkes at det kan være en sammenheng mellom antall lærere med samme journalistutdanning og reproduksjon av de spesifikke "journalistutdanningsverdiene" ved det enkelte studiested (eller omvendt!). Politisk sett har mange av lærerne i Oslo en bakgrunn som profilerte personer på venstresiden av norsk politikk²². Hvor Voldalærerne står og stod politisk vites ikke. Det vil føre altfor langt å drøfte på hvilken måte lærernes bakgrunn kan tenkes å prege studiene her. Jeg har heller ikke foretatt noen systematisk kartlegging av lærernes bakgrunn så langt. Det er likevel interessant å merke seg disse ulikhetene.

²¹ Blant annet jf samtaler med Ole Christian Lagesen, tidligere rektor ved Norsk journalisthøyskole

²² Lærernes røde bakgrunn blir ved ujevne mellomrom også gjort til tema for semesteroppgaver ved Journalistutdanningen (som i Kjell M. Kaasas "Journalisthøgskolen i Oslo: en lekeplass for gamle radikale?" 2002) og tidvis påpekt fra bransjehold

De mest slående forskjeller i studienes innhold og organisering av studiet synes, summarisk, å se slik ut:

- *Organisering – bolker eller striper?* I Oslo er studieforløpet i stor grad tuftet på ideen om at det er best å organisere undervisningen i *bolker* med *tema* som det inndelende prinsipp. Ideen er at praksis og teori går hånd i hånd. Studentene arbeider journalistisk med en sak samtidig som de gis teoriundervisning innen det samme saksfeltet. I Volda synes det å være et større innslag av langsgående forelesningsrekker og at teori og praksis er mindre sammenvevd. Bolketenkningen gjør seg først og fremst gjeldende i organiseringen av den såkalte "internpraksisen".
- *Medievalg.* I Volda tas studentene opp til TV-, radio- eller avisstudiet ved studiestart. Mediedelingen er dermed et faktum fra første studiedag.²³ I Oslo spesialiserer studentene seg i medium andre studieår.
- *Blandingsforholdet mellom teori og praksis.* Det ser også ut til at det er større innslag av "ren" teoriundervisning i Volda enn i Oslo. Det beste eksempelet på dette er omfanget på undervisningen i medievitenskap. Medievitenskap har et omfang på 12 vekttall i Volda. Inntil nylig var det bare journalistutdanningen i Volda som ga grunnlag for opptak til hovedfag i medievitenskap ved universitetene. I Oslo utgjør medievitenskap (kalt "mediekunnskap", hvilket kan hende er interessant i seg selv) 5 vekttall.²⁴
- *Produksjon.* I Oslo er den journalistiske produksjonen jevnt fordelt gjennom hele semesteret og knyttet til de tema det undervises i – både innholds- og sjangermessig. Det pedagogiske prinsipp som ligger til grunn for vurderingen av oppgavene, er veiledningspedagogikken. Dette innebærer at studentene først og fremst får feedback på artiklene/produktene i responsgrupper. Sentralt her står metoderapport og omskriving. Bruken av opponenter er også vektlagt. I Volda er den journalistiske produksjonen først og fremst knyttet til internpraksisperiodene. Vurdering i redaksjonsmøtene ser ut til å stå sentralt.

²³ Dette er under endring ved innføringen av det treårige Bachelorstudiet

²⁴ I Volda inngår semesteroppgaven i de 12 vekttallene, i Oslo kommer denne i tillegg (med et omfang på 3 vekttall)

- *Praksis.* I Oslo er praksisperioden lagt til slutten av andre semester. Dette innebærer at studentene knytter kontakter i bransjen som ofte vedlikeholdes gjennom siste studieår. I Volda er praksisperioden lagt til slutten av siste studieår (kun eksamen gjenstår). Slik blir praksisperioden en mulig overgang til det nært forestående yrkeslivet.
- *Mapper og muntlig.* Hvilke vurderingsformer som benyttes, må antas å gjenspeile syn på læring i utdanningene. I Oslo har mappevurdering stått stadig mer sentralt de siste årene, mens i Volda er minst to av vurderingene i form av muntlig eksamen. Dette er en eksamensform som ikke blir brukt i Oslo.
- *Sosialt.* Det er sannsynlig at studentene i Volda har mer kontakt med hverandre på fritiden enn tilfellet er i Oslo. Dette vil påvirke studentmiljøet og dermed læringsmiljøet.

Dette representerer de forskjellene jeg umiddelbart har merket meg mellom utdanningene. De er basert på inntrykk gjennom studiemateriell og samtaler, og ikke på noen systematisk undersøkelse. De må dermed leses med forbehold.

Ved begge utdanninger pågår nå en omlegging til det treårige Bachelor-studiet. Hvordan de to utdanningene har valgt ulike måter å øke utdanningens varighet fra to til tre studieår på, er interessant i seg selv, men vil ikke bli belyst her.

Journalistutdanningene i Volda og Oslo er nokså like når det gjelder størrelse. I Oslo tas det opp 68 studenter årlig, i Volda 60 studenter pr år (20 til hvert medium). Det er tid for å bli nærmere kjent med studentene.

4. Hvem er journaliststudentene?

Jeg vil her presentere og beskrive journaliststudentene med utgangspunkt i deres sosiale bakgrunn, politiske preferanser og journalistiske erfaringsbakgrunn. Andre forhold, som tidligere utdanning og utenlandsopphold, vil også bli viet oppmerksomhet. Det blir dessuten plass til noen ord om journaliststudentenes selvbilde.

4.1. Klassifikatorisk

En klassifikasjon av studentene ut fra kjønn, alder og klasse (ut fra Pierre Bourdieus klasseteori), samt geografiske og etniske tilhørighet, er nyttig bakgrunnsinformasjon for forståelsen av deres holdninger og oppfatninger. Disse dimensjonene kan sees som en operasjonalisering av begrepet "sosial bakgrunn".

Ideen om journalistikken som en av grunnsteinene i demokratiet har avlet idealet om at journalistene bør avspeile og representere befolkningen. At realitetene her ikke er i samsvar med ideologien, har blitt kartlagt tidligere (Høyer 1982 i Ottosen 2001: 84). Dette faktum blir med jevne mellomrom også påpekt både internt i redaksjonene, blant det kritiske publikum og i diskusjoner om opptakskriteriene til journalistikkstudiet. Den jevne journalist kommer fra den midtre og øvre middelklasse²⁵. Vårt materiale bekrefter dette.

I en studie som dette, er det interessant i seg selv å kartlegge studentenes bakgrunn. Med utgangspunkt i ideen om at journalistenes bakgrunn har betydning for journalistikkens innhold, blir det særlig viktig. Jan Fredrik Hovden ser en sammenheng mellom journalistens habitus (Bourdieu), dvs den enkeltes sosialt betingede disposisjoner, og journalistisk praksis:

..Så langt har eg peikt på samanhengen mellom journalistisk praksis og journalistar sin habitus. Slik kan ein t.d. tenkje seg at den uformelle sosialiseringa av nye journalister i avisene sine redaksjonar, som Warren Breed skildrar i sin klassiske artikkel frå 1955, ikkje nødvendigvis er viktigare for dei einskilde redaksjonane og medieprodukta sin homogenitet enn den stille orkestrering som pågår, ved at journalistar, ved å fylgje sine eigne disposisjonar, søkjer seg til redaksjonar, kollegaer og arbeidsoppgåver som

²⁵ Dette er i stor grad også et internasjonalt fenomen. Jf Splichal & Sparks (1994)

”passar” dei, m.a.o. korresponderer med deira habitus. Det må likevel her understrekast at ein ikkje må vente noko mekanisk tilhøve mellom journalistar sin habitus og deira praksis: Ikkje alle kulturinteresserte journalistar er kulturjournalistar, og ikkje alle kulturjournalistar er særskild kulturinteresserte. (Hovden 2002: 14)

4.1.1. Kvinnene kommer

Journalistyrket har historisk vært, og er fortsatt, en mannsdominert profesjon. Dette har, naturlig nok, gjenspeilet seg i rekrutteringen til utdanningen opp gjennom årene. Det har tradisjonelt vært en klar overvekt av mannlige studenter ved journalistutdanningene. Det har imidlertid funnet sted en kraftig endring av dette bildet den senere tid. De siste ti år (med et ørlite unntak i 1999) har de kvinnelige studentene vært i flertall. Den oppsiktsvekkende, og muligvis unntaksvis, toppen ble nådd i 2001 da hele 66% av de nye journaliststudentene var kvinner. Slik ser kjønnsfordelingen ved Journalistutdanningen ved HiO ut de siste ti år:

Kjønnsfordeling i prosent ved HiO²⁶

Opptatt år	Kvinner(%)	Menn(%)
1993	53	47
1994	56	42
1995	57	43
1996	59	41
1997	59	41
1998	51	49
1999	49	51
2000	58	42
2001	66	34
2002	57	43

Samsvaret mellom andelen kvinner i yrket og andelen kvinnelige studenter er dermed skjevt. At kvinnene er i ferd med å innta en ny mannsbastion blir dokumentert av medlemstallene i Norsk Journalistlag (NJ). I 1960 var andelen kvinnelige NJ-medlemmer på 13%. I 1981 var andelen økt til 20%. Vi ser så en jevn økning gjennom de siste 20 år til siste ferske måling fra NJ viser en kvinneandel på nærmere 40% (39,4%)²⁷.

²⁶ Denne tabellen og neste tabell (om aldersutvikling) er laget av opptakskontoret, HiO, ved Royne Kreutz

²⁷ Tallene er hentet fra NJ's nettsider: <http://www.nj.no/vite/Medlemsutvikling> De aller fleste journalister er organiserte i NJ. Det må her også tas med i betraktningen at de fleste journaliststudenter også er organisert i NJ, og at den reelle andelen

Splichal & Sparks kaller fenomenet for "the 'feminization' of journalism", og dokumenterer dette som en internasjonal tendens. Tall fra 1987 viser at det allerede da var dobbelt så mange eller flere kvinnelige journaliststudenter enn yrkesaktive "journalistinner" i både Norge, Østerrike, Ghana, Tyskland og USA²⁸ (Splichal & Sparks 1994: 110).

Når det gjelder kjønnsfordelingen innen yrket internasjonalt, kan Weaver dokumentere at Finland (49% kvinnelige journalister), New Zealand (45%) og Tyskland (41%) har høyeste kvinneandel i yrket²⁹. I "bunnsjiktet" finner vi Korea (14%) og Algerie (24%). I England, Spania, Ecuador og Mexico var hver fjerde journalist kvinne for ca ti år siden (Weaver 1998: 457).

Det er også dokumentert, og ikke overraskende, at journalistenes kjønn preger journalistikkens innhold. Undersøkelser gjennomført av blant andre Elisabeth Eide og Margareta Melin-Higgins viser dette. Sistnevnte sannsynliggjør en tendens til at kvinner i større grad enn menn identifiserer seg med et "participant" og "educator"-ideal, mens menn i større grad enn kvinner representerer et nøytralitetsideal i utformingen av journalistrollen. Melin-Higgins viser også til annen forskning på feltet:

In Fjæstad's and Holmlöv's (1974) and Johnstone's, Slawski's and Bowman's (1976) studies it was showed that sex (their term) was the most important explanatory factor for the participant ideal, and van Zoonen and Donsbach (1988) showed that female journalists in both Germany and Britain have a more participant role, and are more willing to help and educate the audience than their male colleagues. A study of Finnish radio journalists shows that female journalists want to feel more involved in their programs, and want to have a more emotional approach to news (Zilliakus-Tikkanen 1990) (Melin-Higgins 1998: 114)

Kjønnsdimensjonen blir en rød tråd gjennom de kommende kapitler, både når det gjelder idealer i yrket, motivasjon for yrket og ønskede stoffområder.

kvinnelige journalister i yrket dermed vil være noe lavere enn oppgitt (men studentene utgjør bare fire prosent av den totale medlemsmasse, basert på 2002-tall)

²⁸ I denne undersøkelsen referert i Splichal & Sparks (1994), er det særlig interessant å merke seg at dette *ikke* er tilfelle i land i tidligere Øst-Europa, som generelt har større samsvar mellom, og også høyere andel av, kvinnelige journalister og journaliststudenter.

²⁹ Blant de land som var med i undersøkelsen (22 land, ikke Norge). Tallene er fra første halvdel av nittitallet.

Enn så lenge konstaterer vi bare at kvinneandelen er stadig økende i både utdanning og yrke, og at "våre" kull har en kjønnsfordeling på 49% kvinner og 51% menn (kull 1999-2001) og 58% kvinner og 42% menn (kull 2000-2002). For primærvitnemålskullet (2001-2003) gjelder rekordtallene 66% kvinner og 34% menn. Om dette har en sammenheng med innføringen av det nye opptakssystemet er et interessant spørsmål. I praksis kan det tenkes at primærvitnemålskvoten vil favorisere kvinnelige søkere, da kvinner generelt har bedre resultater fra videregående skole enn sine mannlige medelever.

4.1.2. *Yngre og yngre*

Ved begynnelsen av nittitallet var gjennomsnittsalderen for journaliststudentene i Oslo langt høyere enn den er i dag. Studentene har de siste 10 årene blitt jevnt yngre og yngre, og stabiliserte seg på drøye 24 år mot slutten av 90-tallet inntil primærvitnemålskvoten ble innført høsten 2001.

Aldersgjennomsnitt fordelt på opptaksår ved HiO³⁰	
Årstall	Gjennomsnittsalder
1993	26,4
1994	25,6
1995	26,1
1996	25,4
1997	24,9
1998	24,4
1999	24,2
2000	24,8
2001	23,0
2002	23,7

Det kan ikke spores forskjeller mellom studiestedene når det gjelder alderssammensetningen de siste år. For Volda ser det slik ut for "våre" kull:

Aldersgjennomsnitt i Volda³¹	
Årstall	Gjennomsnittsalder
1999	24,3
2000	24,6
2001	22,7

³⁰ Tallene er fra opptakskontoret ved HiO

³¹ Tallene er fra AMF, Volda

Vi ser en lavere snittalder både i Volda og Oslo etter innføringen av primærvitnemålskvoten i 2001, på nærmere to år det første året sammenlignet med opptaket året før. Ved opptaket i 2002 var gjennomsnittsstudenten ett år yngre enn studenten anno 2000 i Oslo (som fra 1993 til 1994). Gjennomsnittsalderen har totalt sunket med snaue tre år mellom 1993 og 2002.

Ser vi på alderfordelingen *innen* hvert kull finner vi at 16% av studentene var 30 år eller eldre i 1993. I 2002 har dette tallet sunket til seks prosent (Oslo). Tilsvarende fordeling i andre enden av aldersskalaen viser at andelen studenter som var 21 år eller yngre ved studiestart utgjorde 31% av studentene i 2002 og hele 41% ved opptaket i 2001. I 1993 var ingen studenter 21 år eller yngre. I 2000 var fem prosent av studentene 21 år (og ingen yngre). Gjennomsnittsalderen har imidlertid sunket jevnt (med enkelte unntak) gjennom hele det siste tiår, også før innføringen av de nye opptaksreglene.

Det kan diskuteres, og blir diskutert, i hvilken grad alder ved opptak til studiet har betydning for hvilke journalister som ”kommer ut i den andre enden”. Den mest umiddelbare forskjellen er selvsagt at studentene generelt vil ha mindre livserfaring enn tidligere. De har som gruppe mindre tidligere utdanning, mindre yrkeserfaring og mindre erfaring som mediebrukere.

Gjennomsnittsalderen på journalister (altså *ikke* studenter) internasjonalt ligger på mellom 30 og 40 år. De yngste journalistene finner vi i Hong Kong (30 år), Algerie (30 år) og Australia (32 år), de eldste i Finland og Canada (40 år) (Weaver 1998: 457).

4.1.3. *Barn av eliten?*

”Klasse” er blant de problematiske begrep i våre dager. Det hevdes at begrepet gikk ut på dato i det lønnsforskjellene ble mindre og en heismontør tjente mer enn en universitetslektor. Jeg ser imidlertid klasse som et fruktbart begrep dersom man også inkluderer andre kapitalformer enn den økonomiske i operasjonaliseringen av begrepet. I tråd med Bourdieu vil klasse her bli uttrykt både ut fra økonomisk, kulturell og symbolsk kapital. Dette vil her inkludere foreldres inntekt, utdanning, yrke og politisk deltagelse. Vi har også forsøkt å måle studentenes

kulturelle kapital ved å spørre etter kulturpreferanser i mer snever forstand (litteratur, kunst etc). Dette blir ikke behandlet her.

Som nevnt, har vi gjort tydelige funn: journaliststudenter er i stor grad barn av eliten. Andelen journaliststudenter med foreldre med høyere utdanning er stor sammenlignet med andre studentgrupper. Dette kommer, naturlig nok, også til uttrykk når det gjelder foreldrenes yrkestilhørighet.

Slik utdanning har journaliststudentenes opphav:

Foreldres utdanning (Volda og Oslo, to kull)						
	Grunn- skole	Yrkesfaglig skole, 1-2 år	Gymnas	Høgskole/ Universitet, 1-2 år	Høgskole/ Universitet, 3-4 år	Høgskole/ Universitet, 5 år el lengre
Mor	13	13	4	10	31	15
Far	9	13	7	9	23	23

Minus "annen utd." og "vet ikke"

Til sammenligning ser vi at journaliststudentene utgjør den studentgruppen ved HiO som har foreldre med markant høyest utdanning. I kullet som begynte sine studier i år 2000³² har hele 29% av journaliststudentene ved HiO foreldre hvor mor og/eller far har utdanning på 5 år eller mer. Tilsvarende tall for lærerstudentene er 17%, mens studentgruppen som scorer nesthøyest på foreldreutdanning ved HiO, bibliotekarene, utgjør 21% (Dæhlen 2001:19).

Når det gjelder foreldrenes yrker, ser vi at en stor andel av journaliststudentene har foreldre innen akademia og "frie" yrker. Det er totalt kun fem studenter (ett kull, Volda og Oslo) hvor en av foreldrene er i tradisjonelle primær- og sekundærnæringsyrker³³. Et annet markant funn er den høye andelen grunnskolelærere blant journaliststudentenes fedre sammenlignet med andre studentgrupper, 13% lærerfedre blant journaliststudentene mot tre prosent blant universitetsstudenter (Hovden 2001:10). Sett i lys av "tidsforskjellen"³⁴ synes journaliststudentforeldrenes yrker å stemme nokså godt overens med de funn Rune Ottosen gjorde i sin undersøkelse av pensjonerte journalister der "60% hadde middelklassebakgrunn, 17% hadde foreldre med bakgrunn i primærnæringen, mens 12% hadde arbeiderklassebakgrunn" (Ottosen

³² Altså ett av kullene som inngår i tabellen over

³³ Dette er basert på en første gjennomgang av oppgitte yrker i ett kull, Volda og Oslo

³⁴ f.eks større andel av befolkningen generelt i primærnæringen da pensjonistene var barn

2001: 84). Johann Roppens undersøkelse av journaliststudentene i 1988³⁵ viser et resultat som også synes å rime med dagens yrkesfordeling, samfunnsutviklingen tatt i betraktning. Roppen ser på fars yrke og sammenligner med Høyer og Lorentzens undersøkelse blant journalister fra 1974 og fordelingen i befolkningen totalt i 1987:

<i>Far sitt yrke</i>	<i>Jour - 74</i>	<i>J.stud. - 88</i>	<i>Noreg -87</i>
arbeidar, gardbrukar, fiskar	37 %	31 %	51,50 %
funksjonær, sjølvstendig	63 %	69 %	48,50 %

(Roppen 1988: 20)

I sammenligningen av disse resultatene må vi selvsagt både ta med i betraktningen at klassifikasjonskriteriene vil kunne variere mellom de ulike undersøkelsene og at det har betydning om en eller begge foreldres yrke er medregnet.

Det kan tenkes at det ville være rimelig å anta at journalistikk er en type yrke som i stor grad vil "gå i arv" mellom generasjonene. Våre funn tilsier ikke dette. Det er 17% av studentene som har foreldre hvor enten en av eller begge foreldrene har journalistisk bakgrunn. Sett i forhold til andre yrkesgrupper, er ikke dette et høyt tall. Sykepleierne er på topp når det gjelder å "arve" foreldrenes yrke. Hele halvparten av de nyutdannede sykepleiere har minst en forelder som også er sykepleier (undersøkelse referert i artikkel, Dagsavisen, 120202). Jan Fredrik Hovden har også påvist at det eksisterer en *sosial reproduksjon* i studenters valg av utdanning. Variasjonen er imidlertid stor både mellom yrkesgruppene og mellom kjønn (Hovden 2000), og sammenhengen mellom foreldreyrke og eget yrkesvalg ser altså ikke ut til å være stor når det gjelder *direkte* "reproduksjon" av journalister³⁶. I denne sammenhengen er det også interessant å merke seg Sverre Høyers undersøkelser av den sosiale rekrutteringen til journalistyrket. Han finner at "Førti pst av journalistene har fedre hvis yrke rangerer sosialt høyere enn deres eget, som tilsvarer lavere funksjonærer i vår yrkesklassifisering" (Høyer 1982: 230 i Ottosen 2001).

Om foreldrene er journalister eller ei, ser altså ikke ut til å slå sterkt ut for journaliststudentenes yrkesvalg sammenlignet med andre yrkesgrupper. Sett i et internasjonalt perspektiv, er imidlertid Norge blant de

³⁵ Spørreskjema sendt til journaliststudenter ved de fire journalistutdanningene

³⁶ Det er her verdt å merke seg at reproduksjonen også kan komme til uttrykk gjennom valg av ulike *yrkeskategorier* eller – knipper, såkalt "grov reproduksjon".

tre land som har den høyeste andel av journaliststudenter hvor en eller begge foreldre er journalister³⁷ (Splichal and Sparks 1994: 192).

Journaliststudentenes foreldre er ikke bare velutdannede, de er også velstående. Foreldrenes inntekter ser slik ut:

Foreldres inntekt						
	100-199	200-299	300-399	400-499	500-599	>600
Mor ³⁸	17	49	21	1	0	1
Far	7	31	28	12	9	13
Gj.snitt	12	40	24	7	4	7

Ikke uventet tjener fedrene mer enn mødrene. Hele 21% av fedrene tjener mer enn fem hundre tusen kroner. Kun en prosent av mødrene havner i denne inntektskategorien.

For å få et godt sammenligningsgrunnlag, er det best å sammenligne foreldreinntekten med inntekten til andre studentgruppers foreldre. En slik sammenligning følger straks. Jeg har også forsøkt å se inntektene i sammenheng med inntekten i befolkningen totalt, slik dette framkommer fra Statistisk sentralbyrå³⁹. Dette styrker inntrykket av at journaliststudentenes foreldre har høy inntekt.

Vi har også sett på foreldrenes politiske aktivitet. Den er høy⁴⁰:

Foreldres politiske aktivitet			
	Verv i fagforening	Folkevalgt	Pol aktiv, annen måte
Mor	19	12	26
Far	24	17	34

Vi ser at hele 43% (19 + 24) av journaliststudentene har foreldre hvor enten mor eller far eller begge foreldrene (det er gode grunner til å anta at en del av disse mødrene og fedrene er gift med hverandre!) har hatt verv i fagforening. Dette må betegnes som et høyt tall. Vi må selvsagt også ha i bakhodet at tallene baserer seg på studentenes kunnskaper om sine foreldre, som jo kan tenkes å være begrenset i tilfeller som dette. Kategorien "Politisk aktiv på annen måte" gir særlig rom for store individuelle tolkningsvariasjoner. Vi må også lese disse resultatene i lys

³⁷ Her er det imidlertid interessant å merke seg at tallet for Norge kun var på åtte prosent (tidlig på 90-tallet, nb: lavt antall informanter) mot våre 17% i dag.

³⁸ 11% av studentene har ikke oppgitt mors inntekt

³⁹ Tallene er sett i sammenheng med tabell over lønn fordelt på kjønn og alder (SSB, ut fra "Sjølmedingsregnskap" 2000). Jeg har her sett på aldersgruppen rundt 50 år + (ca alder på journaliststudentforeldrene).

⁴⁰ Selv om det er vanskelig å fastslå uten sammenlignbare data for andre studenter som ikke finnes for denne variabelen.

av at foreldrene til disse kullene journaliststudenter nettopp er representanter for Norgeshistoriens mest politisk aktive generasjon. Det er nok ikke dristig å anta at det befinner seg en betraktelig andel ”68’ere” blant journaliststudentforeldrene.

Vi har sammenlignet journaliststudentene (ett kull) med andre studentgrupper (Kilde: Gripsrud og Hovdens undersøkelse av universitetstudenter i Bergen, 1998) og den ”generaliserte” foreldregenerasjonens egne foreldres (Kilde: NSD Generasjonsdatabasen⁴¹) når det gjelder utdanning, inntekt og politisk deltagelse. Vi har, for enkelthets skyld, valgt å bare se på fedrene. Dette gir et slikt bilde:

	Journ.stud Oslo/Volda 00-01	Univ. stud 1998	Genr. databasen 1980-kull
Fars utdanningsnivå			
Ingen	37	49	63
1-4 år	39	27	18
5 år eller lengre	23	24	19
Fars inntekt			
<300 000	38	47	63
300-499 999	40	34	34
500 000+	22	19	3
Far folkevalgt	24	16	-
Far verv i fagforening	17	20	-

Resultatene viser at flere av journaliststudentene har fedre med høyere utdanning i kategorien 1 – 4 år. Journaliststudentenes fedre har også totalt sett en noe høyere inntekt enn universitetsstudentenes fedre. Journaliststudentene scorer også høyest når det gjelder fedrenes politiske deltagelse (uttrykt som ”folkevalgt”). Det kan selvsagt stilles spørsmålstegn ved om det er riktig å sammenligne journaliststudenter (som er høgskolestudenter) med universitetsstudenter. Forskjellene kan godt tenkes å være større om journaliststudentene ble sammenlignet med andre *høgskolestudenter*, slik vi nettopp har sett når det gjelder foreldrenes utdanningsnivå.

Vi slår dermed fast at journaliststudentene i stor grad kan sies å være barn av den sosiale eliten. De synes i tillegg å være barn av kultureliten. Hovden har sammenlignet journaliststudentene med andre studenter når

⁴¹ Vi har antatt at 1980 blir et riktig årstall å se på her

det gjelder dette. Han skriver: ”Samanliknar me fyrst journaliststudentane si sosiale rekruttering med andre studentgrupper, må dei kunne klassifiserast som eliteprega. Både i høve deira fedre sin utdanningskapital, økonomiske kapital og kulturelle kapital er journaliststudentane over snittet for universitetsstudantar.” (Hovden 2001: 10).

4.1.4. *Fra by og bygd*

En rådende oppfatning synes å være at journalistene, geografisk sett, først og fremst rekrutteres fra de mer urbane miljø. Våre resultater svekker til en viss grad en slik antagelse. Hvis vi deler landet inn i regioner, finner vi at studentene har vokst opp slik:

Geografisk tilhørighet ⁴²				
	Oslo/Akershus	Østlandet ellers	Agder til Møre- og Romsdal	Trøndelag til Finnmark
Volda	13	24	36	27
Oslo	34	25	21	21
Totalt	24	25	29	24

Vi finner at halvparten av studentene totalt rekrutteres fra Østlandet, mens det er en nokså lik rekruttering fra Sør-/Vestlandet og Trøndelag/Nord-Norge. Journalistutdanningen i Oslo rekrutterer nesten dobbelt så mange studenter fra Oslo og Akershus enn Volda gjør, mens Volda på sin side rekrutterer klart flere studenter fra ”Agder til Møre- og Romsdal” enn Oslo. Med forbehold om at oversikten her kun er basert på ett studentkull⁴³, kan det dermed se ut til at nærhet til studiested i forhold til hjemsted er en dimensjon som gir utslag på den geografiske sammensetningen av studentmassen. Dette inntrykket forsterkes når vi ser mer detaljert på hvor studentene kommer fra. I Volda kommer for eksempel syv prosent av studentene fra Volda eller Ålesund, mens 12% av studentene kommer fra Bergen eller Trondheim. Åtte prosent av studentene kommer fra Oslo. I Oslo er det ingen studenter fra Volda/Ålesund, en prosent fra Trondheim, ingen fra Bergen, men 17% fra Oslo⁴⁴.

⁴² Grunnlag kun fra ett kull (2000-02)

⁴³ og under forutsetning av at en stor andel av studentene i Sør- og Vestlandet-kategorien kommer fra Vestlandet...

⁴⁴ Inkluderer vi nærkommuner, blir ”Stor-Oslo”-prosentandelen på 24.

Det finnes imidlertid byer i alle regionene over, så denne oversikten sier dermed lite om selve by/bygd-dimensjonen (selv om den kan gi noen indikasjoner). Det må derfor "zoomes inn" for å få et inntrykk av by/bygd-fordelingen. En oversikt over hjemstedskommunene til journaliststudentene som startet studiene høsten 2001 finnes i vedlegg 3⁴⁵. En nærmere studie av denne viser at ca 30% av studentene kommer fra større by⁴⁶ (29% av Volda-studentene, 33% av Oslo-studentene i dette kullet). Ut fra vårt materiale, ser det dermed ikke ut til at det er grunnlag for å hevde at de kommende journalister totalt sett har en urban bakgrunn. Nærmere 70% av studentene kommer fra småbyer (13%) eller bygdekommuner. Det er selvsagt like stor grunn til å merke seg at nærmere en fjerdedel av Oslo-studentene og 14% av Volda-studentene kommer fra hovedstadsområdet. Sett i forhold til den totale befolkningsfordelingen⁴⁷ i landet, kan vi dermed si at de kommende journalister er overrepresentert fra Oslo-området (inklusive nabokommuner).

4.1.5. *Hvite penner*

Ut fra en tankegang om at journalistenes bakgrunn preger journalistikkens innhold, er studentenes etniske bakgrunn særlig interessant. Det er godt dokumentert at etniske minoriteter både blir feilpresentert og er underrepresentert i media⁴⁸. Pressen bidrar generelt mer til å befeste stereotyper og å underbygge fremmedfrykt og rasisme⁴⁹ enn til å være en motvekt til dette. Stoffvalget er skjevt og dekningsgraden liten. Antallet journalister med multietnisk bakgrunn er svært lav.⁵⁰ Dette står i klar kontrast til idealet i bransjen om at media i sitt innhold skal speile samfunnet og i sin sammensetning skal *avspeile* befolkningen. Det er i dag langt mellom ideal og virkelighet i redaksjonenes sammensetning både når det gjelder kjønn, klasse, ulike mindretallsgrupper og etnisk tilhørighet. Bildet ser særlig grelt ut når vi ser nærmere på hvordan

⁴⁵ Merk at vedlagte spesifiserte oversikt gjelder kull 2001-03 (det såkalte "primærvitnemålskullet"), og altså dreier seg om andre informanter enn i tabellen "Geografisk tilhørighet" (som gjelder kull 2000-02). Oversikt over oppgitt kommune er vedlagt.

⁴⁶ Jeg har i opptellingen definert "by" som storby og bare inkludert byer som Oslo (med nærkommuner, som Bærum og Nittedal), Bergen, Trondheim, Drammen, Stavanger, Kristiansand (og Tromsø, i og for seg, om noen hadde vokst opp der). Andelen studenter som kommer fra småbyer (som Arendal, Volda og Halden) og her blir inkludert i "bygd"-kategorien blir på drøye 10% (Volda: 10%, Oslo: 16%)

⁴⁷ Her må det imidlertid sikkert tas forbehold knyttet til at andelen unge antagelig er større i Oslo enn i resten av landet

⁴⁸ Jf Øivind Fjeldstad / Merete Lindstad, Elisabeth Eide, Ylva Brune, Iben Jensen

⁴⁹ Jf Aftenpostenredaktør Olav Bernhus: "Journalister skaper rasisme" (Journalisten, 010201).

⁵⁰ Atta Ansari og Sofia Maria Fossum har gjennomført en undersøkelse som viser at andelen journalister med multietnisk bakgrunn i Oslo er på ca 2%. Andelen personer med flerkulturell bakgrunn er på ca 20%.

personer med flerkulturell bakgrunn presenteres og representeres i media. (jf Bjørnsen 2002)

Både i redaksjonene og ved journalistutdanningene er andelen journalister og studenter med flerkulturell bakgrunn⁵¹ forsvinnende liten. Ved Høgskolen i Oslo er det 27 ulike utdanninger. Her er det bare utdanningene i estetiske fag som har et lavere antall minoritetsstudenter fra ikke-vestlige land enn journalistikkstudiet har (Dæhlen 2002). Antallet er som oftest på gjennomsnittlig to – tre studenter pr kull ved Journalistutdanningen i Oslo. I våre kull var det i Oslo to studenter i det ene kullet og fem studenter i det andre kullet hvor enten de selv og/eller minst en av foreldrene ikke er født i Norge (dette gir mao nok av feilmarginer, og inkluderer også studenter med (foreldre)bakgrunn fra vestlige land). I Volda er det kun en student i ett av kullene som blir favnet av denne kategorien.

Vi vet imidlertid at Høgskolen i Volda de siste årene har hatt et eget prosjekt for studenter fra ikke-vestlige land (fem prosents kvote). Dette har vært rettet mot ”ikke-norske” studenter, og har gitt studenter fra Afrika og tidligere Øst-Europa. Studentene gjennomgår ett års språk- og kulturoplæring, før de begynner på studiet. Erfaringene er at de fleste av disse studentene har fått jobb som journalist i sine hjemland (jf telefonsamtale med Hans Martin Dypvik ved HVO).

Ved Journalistutdanningen i Oslo har økning av antall studenter med flerkulturell bakgrunn vært et jevnlig tilbakevendende tema i lærerstaben de senere år. Så langt har den gode vilje resultert i lite handling. Det eneste ”tiltaket” er et avdelingsstyrevedtak fra 1999 som gir uttrykk for at avdelingen ønsker flere søkere med flerkulturell bakgrunn.

Det er vanskelig å sammenligne andelen minoritetsjournalister mellom ulike land både på grunn av variasjonene i definisjonene av hvem som skal klassifiseres som en minoritet og fordi befolkningssammensetningene totalt vil være så ulike. Det er likevel interessant å merke seg at Kina (11%), USA (åtte prosent) og Brasil (åtte prosent) oppgir å ha høyeste andel av journalister med minoritetsbakgrunn, i følge Weaver. Her befinner blant andre Canada og USA seg i andre enden av skalaen,

⁵¹ Definisjonene av ”flerkulturell” og ”multietnisk” er selvsagt ikke uproblematiske, men det vil føre for langt å drøfte dette her. Jeg har nylig skrevet en rapport for Nordisk Journalistcenter om de nordiske utdanningenes rolle i rekrutteringen av studenter med flerkulturell bakgrunn, ”Flerkulturell bakgrunn som journalistisk kompetanse? Om rekruttering og utdanning av ”nynordiske” journalister”. Den finnes på www.njc.dk/farver

med en andel minoritetsjournalister på henholdsvis tre prosent og to prosent (Weaver 1998:457).

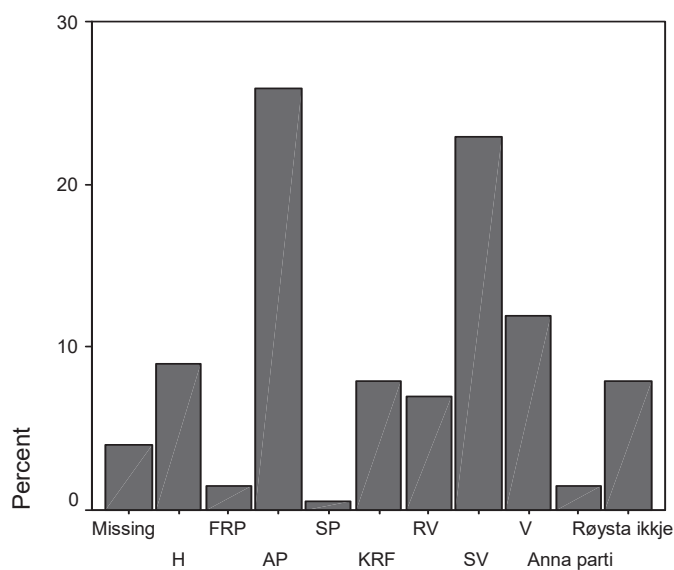
4.2. Politisk

Det er en gammel sannhet at journalister er radikale, politisk sett. Ulike opinionsundersøkelser viser at antallet Frp-ere er lavt i journaliststanden. Våre resultater bekrefter dette.

Før partipressens fall var det viktig at journalistens politiske holdninger stemte overens med mediebedriften hun arbeidet i. I Arbeiderpressen skulle journalistene også helst ha partiboka i orden. I våre dager er det blitt et vanlig fenomen at flyten av journalister går mellom medier med tradisjonelt svært ulike verdigrunnlag. Et eksempel på dette er da Bjørgulv Braanen gikk fra jobben som journalist i Dagens Næringsliv til redaktør i Klassekampen. Parti- (og annen) uavhengighet er idealet i journalismens tidsalder. Ideen om at den enkelte journalists politiske preferanser har betydning for journalistikken (i stoffvalg, i vinkling, i volum) er likevel levende, og sikkert sann.

4.2.1. Venstrevridde

Vår undersøkelse bekrefter at de kommende journalister tilhører venstresiden i norsk politikk. Slik stemte journaliststudentene ved forrige stortingsvalg:

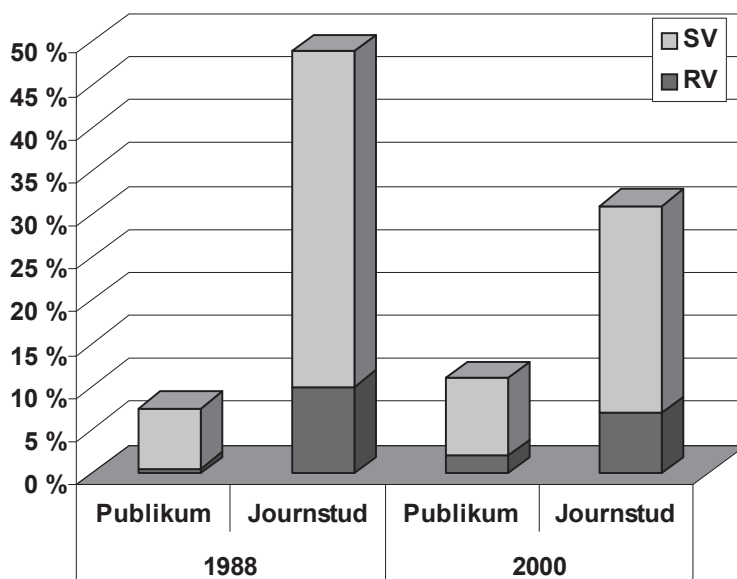
v40 Parti røysta ved forrige stortingsval

Vi ser at andelen SV- og RV-velgere er høyere enn i befolkningen totalt, mens Høyre scorer lavere og FrP minimalistisk. Ikke uventet, er det også klare kjønnsforskjeller her. Kvinnene står for 65% av SV-søylen og 79% av RV-søylen over, mens de tre studentene som utgjør prosentene i FrPs søyle er menn.

Dette bekreftes, naturlig nok, av svarene på spørsmålet om de vil plassere seg på venstre- eller høyresiden av norsk politikk. På spørsmål om dette svarte 69% av kvinnene og 40% av mennene at de ville plassere seg på venstresiden, mens 53% av mennene og 32% av kvinnene ville plassere seg "til høyre for midten" (dette spørsmålet er bare besvart av ett kull, SD2). Sammenligner vi disse svarene med alle studentene, ser vi forskjeller mellom "den generelle student" og journaliststudentene. På skalaen fra 0 til 10 fordeler studentene seg generelt med en overvekt på venstresiden⁵². Forskjellene mellom journaliststudentene og de andre høgskolestudentene trer imidlertid tydeligere fram når vi ser på ekstremsvarene (også) her. Blant alle studentene plasserer 20% seg fom 0 tom 2 på venstresideskalaen. Tilsvarende tall for de kvinnelige journaliststudentene er 33%. Og *ingen* journaliststudenter, uansett kjønn, krysser av for 9 og 10 på høyresiden (mot 5 prosent blant alle).

Journaliststudentene er altså radikale, men ikke så radikale som før. Ser vi resultatene i sammenheng med journaliststudentene i 1988 (Roppen 1988) og resten av befolkningen (anno 2000) sine politiske preferanser (Hovden 2001), blir nemlig søylene seende slik ut:

⁵² Plassering på skalaen, alle studenter: 0-4: 51%, 5 ("midten"): 16%, 6-10: 33%

Vi ser at andelen SV-velgere var høyere i 2000 enn i dag både blant studentene og i befolkningen ellers. Andelen RV-velgere har imidlertid økt i perioden, i begge grupper. Særlig interessant er det å se hvor mye større andel RV- og SV-velgere det er blant journaliststudentene enn i resten av befolkningen både da og nå.

4.2.2. *Samfunnsengasjerte?*

Studentene har også blitt stilt spørsmål om deltagelse i politiske/ideologiske aktiviteter som barn/ungdom og i dag. Av studentene i kullet som påbegynte studiene høsten 2000, sier 23% at de deltok i politiske og/eller ideologiske aktiviteter som barn eller ungdom. 19% sier de er politisk/ideologisk aktive i dag. Langt flere kvinner enn menn oppgir å være og ha vært politisk aktive. Av de som sier de er politisk aktive i dag, er 72% kvinner (13 kvinner) og 28% menn (fem menn). Av de som oppgir å ha vært politisk aktiv som barn og ungdom, er 62% (15 stykker) kvinner og 38% (ni stykker) menn. Kvinnelige journaliststudenters politiske aktivitet er markant høyere enn mennenes i både ung og voksen alder.

Svarene på spørsmål om hvorvidt studentene er *interesserte* i politikk indikerer imidlertid en annen tendens:

Interessert i politikk?					
'Score'	1 - I svært stor grad	2	3 - Verken/eller	4	5 - Ikke i det hele tatt
Kvinne	12	32	41	13	3
Mann	18	50	21	11	0
Totalt	15	41	31	12	2

Her gir dermed de mannlige studentene uttrykk for å være mer *interesserte* i politikk enn sine kvinnelige medstudenter. Hele 68% av de mannlige studentene oppgir å være interessert i politikk i svært stor eller stor grad. Tilsvarende tall for kvinnene er 44%, mens dobbelt så mange kvinner som menn oppgir å være verken interesserte eller uinteresserte i politikk.

En litt kjapp konklusjon kan her være at kvinnene utgjør en størst andel av de politisk personlig engasjerte og aktive, mens mennene *generelt* er mer interesserte i politiske spørsmål. Dette framstår som et umiddelbart paradoks. Det ville være å forvente at det mest politisk aktive kjønn også ville uttrykke størst interesse for politikk.

På spørsmål om hvor viktig politikk er i livet deres, svarer menn og kvinner påfallende likt (se tabell under), med det store og interessante unntaket at ca 10% flere menn enn kvinner oppgir at politikk ikke er viktig *i det hele tatt* i livet deres.

Hvor viktig er politikk i livet? ⁵³				
	Svært viktig	Viktig	Verken/eller	Ikke viktig i det hele tatt
Kvinne	5	38	49	8
Mann	5	38	38	19
Totalt	5	38	44	14

Det synes dermed mao som om (noen av) journaliststudentene kan være svært interesserte i politikk uten at de dermed opplever at det betyr mye i livet deres.

I tolkningen her må det tas med i betraktningen at det er en dristig øvelse å prøve og måle samfunnsengasjement med *politisk* engasjement hos dagens unge. Politikk i klassisk forstand er en lite attraktiv arena for unge mennesker i dag. Generelt er disse snarere aktive i organisasjoner som arbeider for enkeltsaker enn i politiske organisasjoner. Olav Njaastad gjennomførte i 1997 en undersøkelse om journaliststudenters

⁵³ Kun besvart av ett kull, SD1

organisasjonsdeltagelse⁵⁴. Han fant at studentene viste høy grad av samfunnsengasjement gjennom sin organisasjonsdeltagelse⁵⁵. Hele 88% av studentene i Njaastads undersøkelse hadde vært medlem av en eller annen organisasjon før de begynte på journalistutdanningen, mens 50% av studentene hadde vært tillitsvalgte i en organisasjon i løpet av de fem siste årene før de begynte på utdanningen (Njaastad 1998).

Studentenes svar på spørsmål om motivasjon for yrket sier også en del om samfunnsengasjement. Her kan vi også se at kvinnene gir uttrykk for et større engasjement enn mennene. Dette blir omhandlet i neste kapitel.

Avislesing kan også sees som et uttrykk for samfunnsengasjement. Vi kan (heldigvis!) konkludere med at journaliststudenter generelt leser aviser regelmessig. Det er samtidig interessant å merke seg at det faktisk er seks prosent⁵⁶ av studentene som oppgir at de vanligvis ikke leser aviser hver dag.

Det er ingen signifikante forskjeller å spore mellom studiestedene når det gjelder indikatorer på politisk engasjement. Dette er ikke uventet. At forskjellene er såpass *markante* langs kjønnsaksen, er imidlertid mindre ventet.

4.3. Journalistisk - journaliststudenter *er* journalister

Siden 30% av journaliststudentene blir tatt opp til studiet på den såkalte "praksiskvoten"⁵⁷, visste vi at en relativt stor andel av studentene hadde journalistisk erfaring. At hele 65% av studentene har en eller annen form for journalistisk erfaring ved studiestart må imidlertid kunne kalles et oppsiktsvekkende funn. Vi har dermed ryggdekning for å si at journaliststudenter i stor grad *er* journalister – også idet de starter på studiet. Slik sett, kan journalistutdanningen på mange måter også betraktes som en videreutdanning selv om den har status av å være en grunnutdanning. Det dokumenteres her at mange studenter også beholder en fot i arbeidslivet gjennom studietiden.

Tidligere var nettopp aktive journalister uten utdanning primærmålgruppen for journalistutdanningen. Fortsatt blir det betraktet som en stor

⁵⁴ Undersøkelsen ble gjennomført etter at Harald Stanghelle hadde etterlyst "de brennende sjeler" blant journaliststudentene. Stanghelle påstod at samfunnsengasjementet hadde sunket i takt med at opptakskravene til journalistutdanningen hadde steget... Njaastad mener å ha dokumentert at det ikke er noen nødvendig sammenheng mellom gode karakterer og lavt samfunnsengasjement!

⁵⁵ I vårt materiale (fellesskjemaet) finnes også svar på spørsmål om deltagelse i "frivillige organisasjoner"

⁵⁶ Syv Volda-studenter, fire Oslo-studenter (fordelt på to kull)

⁵⁷ Minimum et halvt års lønnet redaksjonell erfaring er kravet for å bli inkludert i "praksiskvoten"

fordel å ha journalistisk ballast ved studiestart, men dette ser ut til å ikke bli vektlagt i samme grad som tidligere. Omfanget på studentenes journalistiske erfaring har endret seg de senere år. *Flere* studenter har praksis, men *varigheten* for den enkelte student er kortere. I dag er det færre studenter enn tidligere som har hatt langvarig fotfeste i yrket før de begynner på journalistikkstudiet⁵⁸.

4.3.1. *Journalistisk ballast*

Slik fordeler journalisterfaringen før studiestart seg i våre kull, fordelt på studiested:

Erfaring fra journalistisk arbeid					
	Ulønnet	Frilans < 3 mnd	3 mnd - 1 år	> 1 år	Totalt
Volda	14	9	22	15	60
Oslo	9	9	12	38	69
Totalt	11	9	16	29	65

Vi ser at 29% hadde jobbet som journalist i ett år eller mer ved studiestart, mens 16% har arbeidet mellom tre måneder og ett år. Forskjellene mellom studiestedene er slående. Det er flere journaliststudenter i Oslo som har journalistisk erfaring idet de begynner på studiet. Den største forskjellen ligger imidlertid i *varigheten* på praksisen. I Oslo har nesten 40% av studentene mer enn ett års journalistisk praksis i bagasjen ved studiestart (mot 15% i Volda). Oslo er dermed både kvalitativt (mest journalisterfaring) og kvantitativt (flestep studenter med journalisterfaring) størst når det gjelder journalistisk ballast. En tenkelig forklaring på dette kan ligge i de høye opptakskravene.

Det er også kullforskjeller å spore. Blant studentene som fullførte studiet våren 2002 hadde faktisk hele 44% av studentene jobbet ett år eller mer som journalist ved studiestart. I dette kullet har 73% totalt journalistisk erfaring (åtte prosent ulønnet) ved studiestart. I avgangskullet 2001 er tilsvarende tall 64% totalt (10% ulønnet), og 32% av studentene har jobbet som journalist ett år eller mer.

Ser vi på primærvitnemålskullet finner vi det oppsiktsvekkende resultat at nesten like mange studenter oppgir å ha praksis som i de tidligere kullene. Praksisen er imidlertid av (enda) kortere varighet og

⁵⁸ Jf oversikt fra opptakskontoret ved HiO, 2000.

oftere ulønnet. Dette er likevel et interessant funn som indikerer yrkesmotivasjon.

Vi har også sett på hvilken *type* erfaring journaliststudentene har. Slik er den journalistiske erfaringen fordelt på medium:

Erfaring fordelt på medium				
	Radio	Fjernsyn	Avis	Annet
Volda	11	7	59	
Oslo	15	10	53	9
Totalt	14	9	55	5

De fleste studentene har erfaring fra avis. Det kunne kanskje forventes at en høyere andel av Volda-studentene ville hatt erfaring fra etermediene sammenlignet med Oslo-studentene. Slik er det altså ikke.

Vi har også spurt om erfaringene er fra lokale eller riksdekkende redaksjoner. Disse resultatene viser, som ventet, at journalisterfaringen først og fremst er hentet i lokal- og regionalredaksjoner. Fire prosent, altså åtte stykker, av studentene har imidlertid erfaring fra riksdekkende medier ved studiestart. Dette dreier seg om Oslo-studenter, og utgjør slik en viss andel av studentene der.

4.3.2. *Jobb eller utdanning?*

Journalistspirene (i Oslo) slutter ikke å arbeide som journalister idet de går over til å bli journaliststudenter. Her følger oversikt over stillingsprosent blant studentene for hvert studieår sett i forhold til studiested.

Prosent journaliststilling første studieår				
	0	5 til 25%	30-65%	> 70%
Volda	77	24		
Oslo	45	32	21	2

Det mest slående her er forskjellene mellom studiestedene. Vi ser at nesten en fjerdedel av Oslo-studentene arbeider tilsvarende 30% stilling eller mer det første studieåret, mens dette ikke gjelder noen av Volda-studentene. I Volda arbeider bare en liten fjerdedel av studentene i mindre enn 25% stilling. Et klart flertall av førsteårsstudentene i Volda arbeider ikke som journalist, et flertall av Oslo-studentene gjør det. Her må beliggenhet og dertil hørende tilgang til journalistjobber ha en høy

forklaringsverdi. I tillegg må det kanskje forstås i lys av innslaget av praksis innen utdanningsinstitusjonen.

Fenomenet forsterkes ytterligere det andre studieåret:

	Prosent journ.stilling andre studieår ⁵⁹			
	0	5 til 25%	30-65%	> 70%
Volda	68	29	3	
Oslo	26	26	44	5

Akersgata fanger andre studieår. Første studieår er det 55% av Oslo-studentene som jobber journalistisk, 23% anslår at de jobber i tilsvarende 30% stilling eller mer. Andre studieår øker dette dramatisk til at 75% jobber journalistisk med hele 49% av studentene i 30% stilling eller mer i Oslo. I Oslo mer enn dobles antallet studenter som arbeider i mer enn tilsvarende 30% journaliststilling fra første til andre studieår. Dette må forstås på bakgrunn av plasseringen av praksisperioden på slutten av første studieår og kontakter knyttet der. I Volda er praksisperioden lagt til midten av siste semester andre studieår. Vi ser en svak økning i stillingsprosenten fra første til andre studieår i Volda også. Men generelt holder Volda-studentene en lav profil i yrkesfeltet gjennom studiene, begge studieår, sammenlignet med Oslo-studentene.

Dette må også antas å være et uttrykk for at redaksjonene faktisk oppfatter journalistutdanningen som kvalifiserende for yrket. Og at Oslo-utdanningen antagelig har en utfordring i å holde journaliststudentene på det rette studiesporet siste studieår.

4.4. Journaliststudenter er ikke som andre studenter

Journaliststudentene skiller seg fra andre studentgrupper på en rekke områder. Sammenlignet med andre studentgrupper ved Høgskolen i Oslo har journaliststudentene de beste karakterene, høyest utdanning og mest utenlandserfaring.

Hele 86% av journaliststudentene har fullført minst ett fag ved høgskole eller universitet før studiestart⁶⁰. De har også mest utenlands-erfaring. 67% av journaliststudentene i Volda og Oslo har hatt et opphold

⁵⁹ Bare ett kull, SD2-studenter, mao lavt antall å prosentuerer ut fra

⁶⁰ Ett kull, SD1. Til sammenligning er "nummer to på listen" bibliotekarstudentene. 55% av disse har tidligere studier i bagasjen.

på over 4 uker utenfor Norden. Kvinnene har den største utfartstrangen.⁶¹

Dessuten er journaliststudentene både ugifte og barnløse sammenlignet med sine medstudenter ved andre profesjonsstudier. Dette kan ikke forklares med alder, da journaliststudentene ligger en smule i overkant av gjennomsnittsalderen ved HiO. 79% av Volda-studentene er for tiden ikke gift eller samboende. Tilsvarende tall for Oslo-studentene er 65%. Oslo-studentene scorer klart lavest på antall barn sammenlignet med andre HiO-studenter. Kun fire prosent av studentene har barn, mens blant økonomi- og administrasjonsstudentene, som kommer nestnederst på listen, har 10% av studentene barn. Lærerstudentene topper listen. Blant disse har 21% barn (Dæhlen 2001). Andre studier har vist at journalistyrket er vanskelig å kombinere med et stabilt familieliv og omsorg for barn. Det kan se ut som om dette er en realitet som også kommer til uttrykk i studiesituasjonen.

De kommende journalister ser dessuten ut til å både ha et bedre selvbilde og å være mer fornøyd med livet i sin alminnelighet enn sine medstudenter ved andre profesjonsutdanninger. Journaliststudentene, kvinner og menn, i Volda og Oslo, er sikre på at de kan lære seg nesten hva som helst bare de bestemmer seg for det⁶². I de tilfellene de har fått til noe virkelig bra, mener de det skyldes hardt arbeid og intelligens (og *ikke* flaks). Og når de legger planer, er de nesten sikre på at de greier å gjennomføre dem. De siste to ukene før spørreskjemaet ble fylt ut hadde dessuten hele 75% av førsteårsstudentene *ikke* tenkt på seg selv som en verdiløs person *i det hele tatt*⁶³. Det må også sees som et tilfredsstillende resultat at 87% av kvinnene, 68% av mennene, 83% av Volda-studentene og 78% av Oslo-studentene gir uttrykk for at de synes at det studiet de har valgt, passer til deres personlighet!

⁶¹ Spørsmål: *Har du hatt noen lengre opphold (minst 4 uker) utenfor Norden?* Volda: 65%, Oslo: 69%. Kvinner: 79%, menn: 51%

⁶² Oslo-studentene er noe sikrere enn Volda-studentene her – og kvinnene er dobbelt så sikre som mennene... Alle resultat i dette avsnittet gjelder førsteårsstudentene. Vi har dessverre ikke tall på hvordan studentene ser på disse forhold *etter* å ha gått gjennom/gjennomgått studiet!

⁶³ 80% av kvinnene, 68% av mennene, 80% i Volda, 71% i Oslo

5. Forandre verden eller bli kjendis? Om blandede motiver

Når det gjelder hva som motiverer til valg av utdanning og yrke, vil det være snakk om ulike typer motivasjon. Det å søke en bestemt utdanning kan være motivert av andre faktorer enn det å ønske seg til et bestemt yrke. Det er også fruktbart å skille mellom mer ideelle beveggrunner knyttet til innholdet i yrkesutøvelsen, for eksempel å arbeide mot urettferdighet, og mer personlig preget motivasjon knyttet til andre sider ved yrket, for eksempel en variert jobb eller høy lønn. Ulike motivasjonsfaktorer vil selvsagt virke sammen, og det blir riktigst å snakke om grader og "blandingsforhold" når det gjelder hva som motiverer journaliststudentene for yrke og utdanning. Hver student vil slik ha sitt eget "knippe" av motivasjonsfaktorer som er virksomme i valget av utdanning, i hva som motiverer *for* yrket og etter hvert hva som motiverer *i* yrket. I virkelighetens verden vil disse ulike faktorene virke sammen og oppleves som et hele. Her vil jeg forsøke å utkrystallisere noen tendenser.

I tiden etter at opptakskravene ble stadig høyere til journalistutdanningen, oppstod diskusjoner både i lærerstabene og i bransjen knyttet til om man fikk "de rette studentene". Hadde høyere opptakskrav endret studentmassens motivasjon for å begynne på journalistikkstudiet? Var det en økende andel journaliststudenter som faktisk ikke ønsket å bli journalister? Noen hevdet at stadig flere unge søkte opptak fordi studiet var blitt prestisjetungt og de hadde gode nok karakterer til å komme inn, snarere enn fordi de hadde glødende lyst til å bli journalister – i alle fall av den rette sorten. Og redaktør Stanghelle etterlyste, som nevnt, "de brennende sjelene". Vårt materiale kan ikke si noe om utviklingen over tid her, men det dokumenterer at den store majoriteten av studentene gir uttrykk for at de ønsker å utøve journalistikkyrket *og* at de har ønsket det i lang tid.

La oss først se litt på *når* studentene ble motiverte for yrket og *hvor* motiverte de er.

5.1. Ungdomsdrømmer under realisering

På spørsmål om når interessen for å studere journalistikk ble vekket, svarer studentene slik:

Når interessen for å studere journalistikk ble vekket				
	Fra jeg var barn	I ungdomstiden	Rundt søketidspunktet	Jeg er fortsatt usikker
Kull 99-01	6	48	46	*
Kull 00-02	7	60	17	17

*svarkategori mangler for dette kullet

Sannsynligvis har de fleste tolket dette spørsmålet til å handle om når de fant ut at de ville bli journalister, men vi kan heller ikke utelukke at en del har svart på det det faktisk spørres om – altså interessen for å *studere* journalistikk, hvilket, som kjent, i Norge fortsatt er noe annet enn å ville *bli* journalist. Andelen som svarer ”fra jeg var barn” eller ”i ungdomstiden” kan dermed tenkes å være enda høyere enn det som her kommer til uttrykk. Sett i forhold til kjønn viser det seg at det er en viss overvekt av menn som bestemte seg for å ville studere journalistikk mens de var barn⁶⁴.

Inntrykket av at studentene tidlig gjorde sitt yrkesvalg, forsterkes når vi ser på svarene på spørsmålet om i hvilken grad de har visst i flere år at det var denne utdanningen de ville ta. Bare en fjerdedel av studentene svarer svakt eller sterkt benektende på dette⁶⁵. Overraskende mange journaliststudenter (i forhold til studenter ved andre profesjonsutdanninger ved HiO) oppgir å ha blitt påvirket av rådgiver på skolen i yrkesvalget. Sammenlignet med andre studentgrupper (Dæhlen 2001) ser vi også at journaliststudentene er den studentgruppen som i størst grad har blitt interessert i yrket i barne- og ungdomsårene.

Journaliststudentenes score på utsagnet ”Jeg er sikker på at jeg har valgt riktig utdanning” signaliserer likevel en viss usikkerhet: 65% gir uttrykk for å være sikre (score 1 + 2). At 35% gir uttrykk for en viss usikkerhet her, er interessant. Sammenligner vi journaliststudentene i Oslo med de andre Oslo-studentene, ser vi imidlertid at de gir uttrykk for større grad av sikkerhet i studievalget enn de andre HiO-studentene. Her

⁶⁴ Ni prosent av mennene og fem prosent av kvinnene oppgir at de har visst at de ville studere journalistikk fra de var barn. Når det gjelder ungdomstiden er tallene jevne, i overkant av 50%, for begge kjønn.

⁶⁵ 16% svarer ”5”, dvs ”Passer ikke i det hele tatt”, 10% svarer ”4” på i hvilken grad utsagnet ”Jeg har visst i flere år at det var denne utdanningen jeg ville ta. Spørsmålet er bare stilt til førsteårsstudentene.

er det bare lærerstudentene som har samme andel studenter med høyeste score på i hvilken grad utsagnet stemmer.⁶⁶ Dessuten, på spørsmålet om de "like gjerne kunne valgt en annen utdanning" svarer hele 81% benektende (score 1 + 2). Kvinnene er mest overbeviste her (68% av kvinnene og 33% av mennene gir høyeste score). Med i betraktningen i tolkningen av disse svarene må vi ha at "utdanning" *kan* ha blitt tolket til å gjelde både *studiested* og *studium*, men sannsynligvis tenker de fleste på det siste.

Vi ba studentene ta stilling til utsagnet "Jeg ville studere i denne byen / på dette stedet". Dette er viktigst for Oslo-studentene. 25% av Oslo-studentene og seks prosent av Volda-studentene svarer at dette utsagnet passer "svært godt", mens det ikke passer i det hele tatt for 33% av Volda-studentene og fem prosent av Oslo-studentene.

50% av Volda-studentene og 66% av Oslo-studentene svarer ja på om de tidligere har søkt opptak på det studiet de nå er i gang med⁶⁷. Svarene viser også at en del av Volda-studentene hadde Oslo som førstevalg, men at de ikke kom inn der. 16% av Volda-studentene oppgir tydelig at de hadde Oslo som førstevalg, 24 % av Volda-studentene gir utydelig svar på spørsmålet om de hadde en annen journalistutdanning, og i så fall hvilken, som førstevalg. Det kan dermed tenkes at antallet Volda-studenter med Oslo som førstevalg er noe høyere enn 16%. Men våre tall gir på ingen måte noe grunnlag for generelt å hevde at Volda-studentene er de som ikke kommer inn i Oslo. 58% markerer at Volda var førstevalg. Dette tallet kan også være høyere (jf den "utydelige" fjerdedelen). Dette kommer enda klarere fram når vi ser på svarene på spørsmålet "Var dette studiet førsteprioritet...?" Her svarer 67% av Volda-studentene ja (33% nei). Alle Oslo-studentene svarer ja på at studiet er deres førsteprioritet. Til sammenligning svarer 80% av alle studentene ved HiO bekreftende på dette.

Når det gjelder Volda-studentene *kan* en mulig usikkerhetsfaktor her være at det spørres etter *studiet*. Det kan også her tenkes at de svarer nettopp på journalistikkstudiet og ikke *studiested*.

⁶⁶ Like mange lærerstudenter som journaliststudenter, 32% (SD1-kullet) svarer at utsagnet "passer svært godt". Gjennomsnittet blant alle studentene ligger her på 27% (Dæhlen 2001: 37).

⁶⁷ Besvart av kun ett kull

5.2. Vil journaliststudentene bli journalister?

Vi stilte studentene spørsmålet: ”Uansett *når* du vil begynne å jobbe, tar du sikte på at din første jobb skal være innenfor det feltet ditt studium er rettet mot?” Avgangsstudentene svarer et høyt ”ja” på dette. Blant Oslo-studentene er ja-svarprosenten 98%, i Volda 94%. Dette må karakteriseres som ekstremt høye tall. Hva studentene legger i ”..det *feltet* ditt studium er rettet mot” vil imidlertid kunne variere og må taes med i tolkningen.

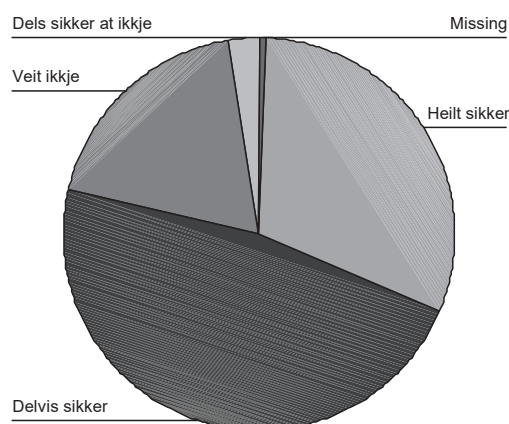
Bildet av journaliststudenten som overbevist i sitt yrkesvalg, blir nemlig noe rokket ved når vi ser hvordan studentene besvarer spørsmålet om hvor sikre de er på at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden:

Ønsker å arbeide som journalist i framtiden – etter studiested				
	Helt sikker	Delvis sikker	Vet ikke	Delvis sikker at ikke ønsker
Volda	29	48	20	4
Oslo	34	47	18	2
Totalt	31	48	19	3

Her er antallet ”helt sikre” studenter lavere enn de fleste sannsynligvis ville forventet. Majoriteten av studentene, både i Volda og Oslo, svarer at de er ”delvis” sikre på at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden. De gir imidlertid med det uttrykk for en viss grad av sikkerhet. At så mye som hver femte student svarer ”vet ikke” på dette spørsmålet er derfor kan hende mest ”bekymringsfullt”. Likevel: ca 80% av studentene er mer eller mindre sikre på at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden.

Ser vi studentene samlet, kan deres uttrykte ønsker grafisk også uttrykkes slik:

Ønsker å arbeide som journalist i framtiden:

Ser vi svarene i forhold til studiefase, synes det ikke å være forskjeller i motivasjon for yrket ved studiestart og studieslutt⁶⁸. Vi kan selvsagt også anta at noen av de i utgangspunktet motiverte blir mindre motiverte, og at de lite motiverte motiveres, gjennom studiet.

Ønsker å arbeide som journalist i framtiden – etter studiefase				
	Helt sikker	Delvis sikker	Vet ikke	Delvis sikker at ikke ønsker
V studiestart	34	46	19	1
V studieslutt	28	49	19	4
Totalt	31	48	19	3

Her er svarene jevnt fordelt mellom kvinner og menn, men vi kan se at svarene varierer etter alder. Det ser ut til at studentene blir sikrere på sitt yrkesvalg jo eldre de blir, noe som ikke er overraskende. Det er over dobbelt så mange av avgangsstudentene mellom 26 og 30 år som er helt og delvis sikker enn blant de som er yngre enn 24 år⁶⁹ (SD2).

Jeg ønsket også å se om journalistisk erfaring gjør studentene sikrere på at de ønsker å jobbe som journalist i framtiden.

⁶⁸ NB: to ulike panel

⁶⁹ Ett kull, SD2

Slik ble tabellen da:

Ønsker å arbeide som journalist i framtiden – etter journalistisk erfaring				
	Helt sikker	Delvis sikker	Vet ikke	Delvis sikker at ikke ønsker
Uten journ. erfaring	9	54	33	4
Ulønnet journ. erfaring	27	59	9	5
< 3 mnd	28	61	11	
3 mnd - 1 år	47	41	13	
> 1 år	50	36	12	2

Som vi ser, styrkes ”hypotesen”. De minst sikre er de som ikke har erfaring, de sikreste har erfaring (uten at det ser ut til å skille mellom *varighet*, så lenge yrkeserfaringen er over tre måneder).

For ”primærvitnemålkullets” del, ser vi at de gir uttrykk for at de ønsker å arbeide som journalist i framtiden i like stor grad som de andre kullene. Disse gir altså ikke uttrykk for mer usikkerhet i yrkesvalget, selv om de er yngre.

5.3. Framtidsplaner og ønsker

Vi har dermed slått fast at studentene stort sett ønsker å arbeide som journalist i den nære framtid. Da blir neste spørsmål *hvor* de kunne tenke seg å jobbe. Vi spurte dem både om innen hvilket medium, type redaksjon og stoffområde de ønsker å arbeide. Vi stilte også spørsmål om hva de egentlig har av framtidsplaner, i nær og fjernere framtid. Her følger resultatene. Hvilke stoffområder de er mest interesserte i, blir presentert i neste kapitel.

Det første spørsmålet lyder slik: ”Noen journaliststudenter ønsker å jobbe i et bestemt medium (for eksempel i avis), andre ønsker å veksle mellom flere medium i løpet av sin yrkeskarriere. Kryss av for hva du pr i dag kunne tenke deg å jobbe med som journalist.”

Hvor kan de tenke seg å arbeide? Etter type medium/redaksjon						
	Avis	Radio	TV	Internett	Ukepresse	Periodiske tidsskrift
Volda	64	58	63	30	44	47
Oslo	83	37	47	38	51	59
Totalt	75	45	53	35	48	54

Bruken av begrepet ”medium” er selvsagt ikke uproblematisk når vi også ønsket å favne annen type skriveredaksjoner enn avis (og internett).

Løsningen ble å også inkludere "Ukepresse" og "Periodiske tidsskrift" som svarkategorier⁷⁰.

Studentene ble ikke bedt om å prioritere mellom mediene her, og vi ser at tre fjerdedeler av alle studentene kan tenke seg å jobbe i avis, mens rundt halvparten er potensielle eterjournalister. Det var noe overraskende at like mange studenter krysset av for "Ukepresse" og "Periodiske tidsskrift" som for etermedier og at andelen som kunne tenke seg internett som medium er såpass lavt som 35%. I tolkningen av dette må vi ha i bakhodet at arbeidsmarkedet ikke var blitt så stramt som i dag. Men det var ikke lett å få fast jobb for et par år siden heller.

Når vi snevrer spørsmålet mer inn, fordeler svarene seg slik:⁷¹

Hvor journaliststudentene helst vil arbeide.			
<i>Etter lokal-, regional- eller riksnivå</i>			
	Volda	Oslo	Totalt
Riksdekkende avis	18	39	31
NRK TV	24	8	16
NRK Radio	22	9	14
Regionavis	6	13	10
Annen riks-TV	9	6	7
Bransjeblad	3	4	4
Lokalradio	4	2	3
Informasjonsarbeid	3	3	3
Ukepresse	4	1	2
Nettavis	0	3	2
Lokalavis	1	3	2
Filmbransjen	3	2	2
Nyhetsbyrå	0	2	1

Vi ser at riksdekkende avis er den absolutt mest ønskede type redaksjon totalt sett. På nærmere spørsmål om *hvilken* avis, er svaret et rungende "Aftenposten".

Variasjonene mellom studiestedene er interessante, men ikke uventede. Et flertall i Volda ønsker seg til TV og radio (med TV på topp), mens de fleste Oslo-studentene først og fremst ønsker seg til skrivende redaksjoner. Det er kanskje uventet at mer enn dobbelt så mange av Volda-studentene ønsker seg til NRK TV som til "annen riks-TV". Det

⁷⁰ Dette ble bare gjort for StudData1-kullet. Prosentueringen for de to "ekstrakategoriene" baserer seg dermed bare på resultat fra ett kull.

⁷¹ Spørsmålet lyder: "Dersom du kommer til å arbeide som journalist i fremtiden, *hvor* vil du helst arbeide? [Merk av med tall 1-3, der 1 er det du prioriterer høyest, 2 det nest høyeste osv. Du kan velge maks 3 alternativ, men du trenger ikke velge mer enn 1 eller 2]

mest oppsiktsvekkende i tabellen over må være at tilnærmet ingen har krysset av for "Nettavis" som ønsket arbeidssted (bare to prosent totalt).

Vi stilte avgangstudentene spørsmål om hva de regnet med ville være deres hovedaktivitet til høsten⁷². 66% av Oslo-studentene og 70% av Volda-studentene regner med å være i fulltids jobb. I Volda regner 18% av studentene med å være i gang med videre studier. I Oslo gjelder dette 20%. En av fem studenter regner altså med å studere videre den første høsten etter fullførte journalistikkstudier. Vi ser ingen forskjeller mellom mannlige og kvinnelige studenter når det gjelder dette. Resten svarte "deltidsjobb" eller "annet".

Vi lurte også på om studentene hadde planer om videre utdanning etter studiet, uansett tidspunkt. Slik svarte de på dette:

Planer om utdanning etter studiet ⁷³			
	Kvinne	Mann	Totalt
Ja	39	25	32
Nei	44	53	48
Vet ikke	17	23	20

Som vi ser, planlegger 32% av studentene å ta enda mer utdanning, mens 20% er usikre. Ser vi disse svarene i forhold til studiested finner vi at Oslo-studentene er noe mer interesserte i videre utdanning enn Volda-studentene med 37% mot 29% ja-svar.

Da avgangstudentene besvarte spørreskjema, var planleggingen av et tredje studieår i journalistikk i gang. Vi spurte dem derfor om de kunne ha tenkt seg og tatt et tredje studieår dersom det hadde vært tilbudt. Ca halvparten av studentene svarte bekreftende på dette.

Vi stilte også studentene spørsmål om deres tanker om den litt fjernere framtid. Studentene ble bedt om å forestille seg livet om 10 år og ta stilling til følgende påstand: "Jeg arbeider med noe annet enn det jeg nå utdanner meg for".

⁷² Resten av spørsmålene i dette avsnittet er hentet fra fellesspørreskjemaet (med unntak av spørsmål om treårig journalistutdanning)

⁷³ Svar fra førsteårsstudenter ved studiestart

Jeg arbeider med noe annet enn det jeg nå utdanner meg for⁷⁴			
	Volda	Oslo	Totalt
1 Passer svært godt	9	2	5
2	3	20	13
3	41	26	32
4	32	34	33
5 Passer ikke i det hele tatt	20	13	17

Svarene kan indikere at studentene ser sitt yrkesliv som journalister som en korttids "forlystelse". Bare halvparten av studentene gir klart uttrykk for at påstanden ikke passer, og at de dermed er rimelig sikre på at de arbeider som journalister om 10 år.⁷⁵

På følgende spørsmål: "Uansett *når* du vil begynne å jobbe, tar du sikte på at din første jobb skal være innenfor det feltet ditt studium er rettet mot?", svarer imidlertid studentene, som tidligere nevnt, et tydelig "ja", 98% i Oslo og 94% i Volda (blant avgangsstudentene, rene ja-svar). Dette må selvsagt tolkes i lys av at "innenfor det feltet ditt studium er rettet mot", kan favne mange typer jobber.

Journalistavgangsstudentene gleder seg til å komme ut i jobb, aller mest i Oslo (79% markerer 6 og 7 på skala fra 1 – 7, 60% markerer 7), men også i Volda (61% 6 og 7, 36% markerer 7).

5.4. Vil kvinnene forandre verden og menn ha det moro?

Vi stilte studentene følgende spørsmål: "Nedenfor er det satt opp noen mulige grunner til at man velger journalistikk som yrke. Kryss av for hvor viktig hvert enkelt av disse alternativene er for deg."

Slik fordelte svarene seg ut fra de som krysset av for "svært viktig"⁷⁶ på dette spørsmålet:

⁷⁴ Spørsmål: Forestill deg livet om ti år. Hvor sannsynlig er det at utsagnet nedenfor vil passe for deg?

⁷⁵ De som markerte 4 og 5 på score fra 1 til 5, hvor 1 = "passer svært godt"

⁷⁶ Som begrunnet i metodekapitlet, har jeg valgt å presentere de fleste kommende resultater ut fra denne svarkategorien.

Hva motiverer for yrket?			
	Kvinne	Mann	Totalt
Ha en variert og levende jobb	88	74	83
Arbeide med stoff jeg er interessert i	77	77	77
Være kreativ, drive skapende virksomhet	79	72	76
Møte interessante personer	64	46	57
Arbeid med frihet og selvstendighet	54	55	54
Skriveglede	54	39	47
Være med i samfunnsdebatten	52	37	46
Hjelpe enkeltpersoner, arbeide mot urettferdighet	40	27	34
Muligheten til å reise mye	33	24	29
Selvrealisering ⁷⁷	33	24	29
Drive avsløringsjournalistikk mot maktpersoner	22	23	22
Vil forenkle/forklare kompliserte samfunnsforhold	22	15	19
Yrkesidentitet som journalist appellerer til meg ⁷⁸	9	15	12
God lønn	8	7	8
Trygg arbeidsplass	9	2	7
Høy status	3	7	5
Få arbeide på hjemstedet	4	3	4
Muligheten til å bli "kjendis"	1	4	2

Det er det levende og kreative i yrket som vektlegges aller mest av journaliststudentene. Slik ser en fullstendig utkjøring av svarene på denne variabelen ut:

Ha en variert og levende jobb					
	Svært viktig	Litt viktig	Verken/eller	Lite viktig	Ikke viktig
Kvinne	88	11	1		
Mann	74	23	2		

Nesten nederst på skalaen over hva som oppfattes som svært viktig i motivasjonen for yrket, er lønnen og en trygg arbeidsplass. Bare åtte og syv prosent av studentene gir disse forhold høyeste score. Dette stemmer godt overens med undersøkelsene om motivasjon for yrket som Rune Ottosen har gjennomført ved studiestart siden 1997. Her er det også nettopp "variert/levende" jobb som gis høyest score, mens lønn vurderes som lite viktig (Ottosen 2001: 95). Dette må selvsagt forstås i sammenheng med at journaliststudentene antagelig vet at de har valgt et yrke hvor kun et fåtall blir rike på penger.

De mest slående forskjellene mellom kjønnene i motivasjonen for yrket, er at jentene markerer markant sterkere enn guttene når det gjelder

⁷⁷ Besvart av kun ett kull

⁷⁸ Besvart av kun ett kull

både å være med i samfunnsdebatten, arbeide mot urettferdighet, møte interessante personer og skriveglede. Det ser ut til at samfunnsengasjementet og ønsket om å bidra til samfunnsforandring er mer present hos de kvinnelige enn de mannlige journaliststudentene. Å si at vi dermed kan svare bekreftende på det tabloide spørsmålet i avsnittsoverskriften, vil imidlertid være å gå langt for langt. Det kan likevel sies at tendensene her peker i retning av at kvinnene har mer ideelle motivasjoner for sitt yrkesvalg, mens mennenes begrunnelser synes å være mer personlig motivert. Det blir interessant å se disse resultatene i sammenheng med hvordan de forholder seg til andre forhold som gir indikasjoner på dette. Det kan være hva som skal være journalistikkens samfunnsoppgaver (i kapitel 6), hvilke kunnskaper og egenskaper det er viktig for journalister å ha (kapitel 7) og hvilke stoffområder kvinner og menn ønsker å jobbe med (kapitel 9).

Det er bemerkelsesverdig hvor likt svarene fordeler seg mellom studentene ved de ulike studiestedene når det gjelder motivasjon. Ikke mindre interessant er det at der forskjellene framtrer, er de markante:

Hva motiverer for yrket? ⁷⁹	Volda	Oslo
Muligheten til å bli kjendis ⁸⁰	20	5
Skriveglede	26	44
Vil forenkle/forklare kompliserte samfunnsforhold	14	28

Vi ser at Volda-studentene er mer kjendiskåte og mindre skriveglade enn sine medstudenter i hovedstaden. Jeg tror det er fruktbart å se begge disse forhold i lys av strukturelle forhold ved utdanningen. I Volda velges medium allerede før studiestart. TV-studentene i Volda vil dermed ha en identitet som nettopp det langt tidligere enn i Oslo. Det kan være rimelig å anta at det nettopp er denne gruppen som svarer (våger å svare?..) at de vil bli kjendiser. Det samme gjelder skriveglede – Oslo-studentene skriver mest. At dobbelt så mange studenter i Oslo vil forenkle og forklare kompliserte samfunnsforhold, er det vanskeligere å finne noen umiddelbar forklaring på.

Vi fikk kontrollert svarene på enkelte av variablene over ved at avgangsstudentene⁸¹ i tillegg ble stilt spørsmål om hvor viktig de synes en del andre forhold er når man skal vurdere en jobb. Her er det også

⁷⁹ Kun avgangsstudenter

⁸⁰ Andel svart "litt viktig". Ingen avgangsstudenter krysset av for svært viktig på dette spørsmålet.

⁸¹ I fellesskjemaet. Oslo- og Volda-studenter

sannsynlig at svarene gir uttrykk for vurdering av ulike jobber *innenfor* journalistyrket og ikke primært er relatert til yrkesvalg. Det vil være stor variasjon både innen bransjen som helhet og mellom ulike jobber innen samme virksomhet både når det gjelder eksempelvis inntekt og opplevelse av at man har ”en jobb der man kan hjelpe andre”. Avgangstudentene ga følgende score på spørsmålet om hva som er viktig ved vurdering av jobb:

Hva er viktig ved vurdering av jobb?					
	Svært viktig	Viktig	Verken/ eller	Ikke viktig	Ikke viktig i det hele tatt
Jobb der man kan være kreativ	65	31	4		
Jobb som gir kontakt med andre mennesker	45	33	8	1	1
Jobb der man kan arbeide selvstendig	35	45	19	1	
Jobb med fleksibel arbeidstid	26	44	24	6	1
Jobb som gir mye fritid	20	37	33	8	1
Jobb som er samfunnsnyttig	21	49	24	4	2
Sikkerhet mot arbeidsløshet	17	55	18	7	4
Jobb der man kan hjelpe andre	14	45	30	8	2
Høy inntekt	11	55	27	6	2

Vi får her styrket inntrykket av at det kreative er viktigst, og at lønnen er mindre viktig. Ser vi disse svarene i forhold til studiested, finner vi, interessant nok, at Oslo-studentene synes det kreative er viktigere enn Volda-studentene (Oslo: 74%, Volda, 52%. Andel svart svært viktig). Det er også en tendens til at Oslo-studentene synes det er viktigere enn Volda-studentene at jobben har fleksibel arbeidstid (forskjell på 11% i andel som har svart svært viktig, Oslo: 30%, Volda: 19%) og gir kontakt med andre mennesker (forskjell på 15%, Oslo: 51%, Volda: 36%).

Mest interessant er det at Oslo-studentene dessuten gir sterkere uttrykk for at det er viktig at jobben er samfunnsnyttig (Oslo: 25%, Volda: 15%) og at den gir rom for å hjelpe andre (Oslo: 19%, Volda: seks prosent).⁸² Dette *kan* også tolkes til å være i tråd med funnet i forrige tabell der Oslo-studentene gir uttrykk for å synes det er viktigere å forklare og forenkle kompliserte samfunnsforhold for publikum.

Som en liten digresjon, kan det være verdt å merke seg at ovenstående sier noe om *hvorfor* studentene vil bli journalister, men ingenting om hvorfor studiet har blitt så *populært* de siste årene. Eller kan det nettopp

⁸² Alle prosenttall i dette avsnittet refererer til andel som har svart ”svært viktig”

tenkes å være en sammenheng mellom det å søke det varierte, levende og opplevelsestunge og det å være ung i vårt postmoderne samfunn?

6. Med samfunnsoppdraget i ryggraden? Om journalistrollen

Hva er en journalist? Begrepene 'journalist' og 'journalistikk' har vært vanskelige å definere siden den første journalist så dagens lys. Dette gjenspeiler nettopp mangfoldet og tvetydigheten som ligger i journalistikkens natur, som teori og praksis. Forsøkene på å definere det udefinerbare er blant annet preget av å dels vektlegge journalistikkens *funksjon* - i samfunnet, som formidling og påvirkning - og dels journalistikkens *innhold* - for journalisten, som utøvelse og håndverk. En overvekt av definisjonene vektlegger *nyhetdimensjonen* i journalistikken (jf Ottosen 1998) og formidlingssiden. Ketil Jarl Halse understreker at den sterke fokuseringen på journalistikk som *formidling* fort kan skyggelegge betydningen av *innsamlingen* i den journalistiske arbeidsprosess (Halse 1975). Et mulig pussig funn i mitt intervjumateriale er for øvrig at flere av studentene har formidlet at det er greiere å si at man *jobber som journalist* enn å si at man *er journalist*.

I våre dager er begrepene sannsynligvis mer problematiske enn noensinne. I konvergensens tidsalder er den journalistiske virksomhet i rask endring, både håndverksmessig, på kunnskaps- og ideplanet. Og i dagens informasjonssamfunn preger "den journalistiske måten å tenke på" alle deler av samfunnslivet. Journalistikk er ikke noe journalister har monopol på. Martin Eide sier det slik: "Journalistisk makt er en særlig viktig og interessant maktform. Og den er ikke forbeholdt journalistene." Dessuten:

...Knappt noen moderne institusjoner og aktører er uberørt av medienes rådende konvensjoner og virkemåter. Den journalistiske logikk ekspanderer, og journalistisk definisjonsmakt og regimakt mobiliseres av noen og enhver – journalistisk makt er ikke forbeholdt journalister. Å "tenke journalistisk" er etter hvert en kompetanse som nær sagt er like fremtredende utenfor som innenfor mediene. Og journalisten blir hele tiden forsøkt slått på hjemmebane av andre dramaturger som tidvis overgår journalister i å tenke journalistisk.. (Eide, kronikk i Aftenposten 05.01.02).

Operasjonaliseringen av hvem som skal favnes i journalistkategorien, er i virkelighetens verden nettopp preget av avgrensning mot andre. Norsk

journalistlag kastet ut informasjonsarbeiderne i 1997. I våre dager diskuteres det om også "underholderne" (en vanskeligere kategori å avgrense) skal få samme skjebne⁸³.

I lys av dette er det svært interessant å få vite hva journaliststudentene selv oppfatter som viktig i, og med, journalistikken.

6.1. Informere, kritisere, kommentere

Vi stilte studentene følgende spørsmål: "Nedenfor står en liste over *samfunnsoppgaver* som mediene kan sies å ha. Hvor viktige synes du de er?"

'Samfunnsoppgave' er på ingen måte noe enkelt og entydig begrep. Det kan forstås både snevert og vidt, både ut fra et mikro- og makroperspektiv. 'Samfunnsoppgave' favner videre enn 'samfunnsoppdraget', og koblingen er også klar til det Odd Raaum kaller 'samfunnskontrakten' (jf Rousseau): "De skrevne og uskrevne reglene for forholdet mellom staten og pressen i ethvert politisk system kan beskrives som en form for avtale – en pressens samfunnskontrakt, også kalt pressekontrakten." (Raaum 1999: 131).

I våre variabler har vi operasjonalisert begrepet svært vidt, og studentene svarer slik på hva som bør være journalistikkens samfunnsoppgaver:

Hva bør være journalistikkens samfunnsoppgaver? ⁸⁴			
	Kvinne	Mann	Totalt
Informere om politiske saker og konsekvenser	91	82	87
Overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk, korrupsjon o.l.	90	79	86
Tale svake gruppers sak, forsvare enkeltmennesker ...	82	60	73
Sørge for en levende samfunnsdebatt ...	79	46	66
Bidra til toleranse og større forståelse mellom ulike kulturer ..	65	40	55
Formidle nye tanker, arbeide for endring og fornyelse ...	53	32	44
Informere om ulykker og dramatiske hendelser i samfunnet	37	31	34
Stimulere publikum til å løfte fram nye tanker og ideer	41	22	33
Underholde	26	18	23
Være en mest mulig nøytral observatør av begivenheter	23	9	17
Formidle og forsvare vår kulturarv og våre moralske verdier	20	7	15
Drive forbrukeropplysning	14	13	14
Tale på vegne av folk flest	14	6	11
Sørge for at mediebedriftene går godt ..	3	11	7
Formidle informasjon fra de styrende i samfunnet	9	4	7

⁸³ Jf flere innlegg i "Journalisten" i 2002 og 2003

⁸⁴ Spørsmålet: *Nedenfor står en liste over samfunnsoppgaver som mediene kan sies å ha. Hvor viktig synes du de er?*
 Prosentandel som har svart *svært viktig* i tabell

Det er interessant, og neppe tilfeldig, at det nettopp er informasjon om politikk og overvåkning av makthaverne studentene opplever som viktigst. Svarene gjenspeiler Vær Varsom Plakatens paragraf 1 om nettopp journalistikkens samfunnsrolle: "Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold." (VVP, pkt 1.4, første setning). "Informere om politiske saker og konsekvenser" og å "Overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk" scorer likt og høyest blant studentene. Hele 87 og 86% av studentene markerer dette som "svært viktig". Kvinner gir sterkest uttrykk for holdninger om journalistikkens samfunnsoppgaver. Dette stemmer godt overens med at de også gir uttrykk for å være mest opptatt av bevisstgjøring av egen rolle som journalist. De kvinnelige journalistspirene gir også i langt større grad enn sine mannlige kolleger inntrykk av å være opptatt av at det er blant journalistikkens viktigste samfunnsoppgaver å bidra til en levende samfunnsdebatt (kvinner: 79%, menn: 46%) og tale svake gruppers sak (kvinner: 82%, menn: 60%).

Det var da også en mannlig journaliststudent som i begynnelsen av sine journalistikkstudier (men etter to år som aktiv journalist, i kulturavdeling) kunne fortelle at han godt visste hva det politisk korrekte svaret på spørsmålet om journalistikkens viktigste funksjon var, men at han i liten grad følte samfunnsoppdraget som sitt personlige ansvar. I intervjuet falt følgende kommentar: "Det er fint at andre kan ta seg av akkurat det med samfunnsoppdraget og sånt. Jeg vil egentlig bare skrive bra om noe som er morsomt!"

Det må selvsagt også kommenteres at variablene over ikke er gjensidig utelukkende. Det er ikke noen motsetning mellom å informere og å drive forbrukeropplysning, eller å underholde og sørge for en levende samfunnsdebatt. At så mange som nærmere en av fire journaliststudenter markerer det som svært viktig å skulle underholde, betyr neppe at det bor en entertainer i magen på dem alle. Dette kan like gjerne være uttrykk for en mening om / erkjennelse av at det i all journalistikk ligger et element av underholdning.

Internasjonalt ser det ut til å være stor variasjon i oppfatningene knyttet til journalistikk og underholdning. I sin analyse av svar på spørsmål om "Professional Roles" sier Weaver: "There was great disagreement on the importance of providing entertainment among the

14 countries or territories reporting this role. Those journalists least likely to consider this very important were from Canada (7%) and France (8%), whereas those most likely were from Germany (77% - West, 87% - East) and Chile (50%). Clearly, this is one role where national differences in journalistic values are in sharp evidence.” (Weaver 1998: 468).

Det ville være interessant å se våre resultater om journalistikkens samfunnsoppgaver i forhold til både journalistisk erfaringsbakgrunn og politisk tilhørighet. Det er ikke usannsynlig at vi vil se sammenhenger mellom politisk ståsted og oppfatninger om journalistikkens oppgaver. Det er sannsynlig at lang yrkeserfaring som journalist vil påvirke oppfatningen om journalistikkens oppgaver.

Resultatene her peker i retning av at kjønnsforskjellene slår ut ved at det er kvinnene som i størst grad bekrefter de mer klassiske journalistidealer om å opplyse og forandre. I hvilken grad kjønn alene har forklaringsverdi for funn som dette, er imidlertid usikkert. Det må for øvrig også generelt bemerkes at det er en tendens i hele materialet til at kvinnene markerer sterkere enn mennene på de ulike variablene⁸⁵. Det er faktisk bare på variabelen ”Sørge for at mediebedriftene går godt” (som i og for seg ikke egentlig kan sees som en samfunnsoppgave) at mennene markerer sterkere enn kvinnene. Med det styrkes enda en kjønnskilleforventning.

6.2. Den frie, kritiske presse truet

I vårt spørsmål om hva som truer den frie, kritiske presse, tar vi utgangspunkt i at den faktisk er truet. Dette er neppe kontroversielt. Mange vil hevde at den største trusselen mot den frie presse, er markedets krav eller journalistikk som vare. Det er dermed beklagelig å oppdage i ettertid at denne viktige variabelen mangler som svaralternativ, selv om den indirekte kan sies å være delvis dekket av svaralternativet ”reklamefinansierte medier”.

⁸⁵ Flere kvinner enn menn krysser av for ”svært viktig”, mennene ”tar ofte igjen” på ”litt viktig” i disse tilfellene. Normalt i spørreskjema av denne typen er denne tendensen heller omvendt, at mennene markerer ”mest ekstremt”.

Trusler mot en fri og kritisk presse ⁸⁶							
	Kvinne	Mann	Totalt	1. år	2. år	Volda	Oslo
At flere mediebedrifter blir kontrollert av samme eier	95	80	89	89	89	88	89
Journalister sin tendens til å "jage i flokk"	89	87	88	86	91	88	88
Kildene har for mye makt ⁸⁷	91	64	82			77	84
Journalisters selvsensur	78	81	80	74	85	81	78
For liten kunnskap om samfunnet blant journalister	79	63	73	67	78	75	71
For Oslo-fokusert journalistikk	78	59	70	68	72	70	71
Publikums behov for forenkling	75	64	70	64	76	68	72
Reklamefinansierte medier	79	57	70	66	73	69	70
Statlig eierskap av mediebedrifter	64	63	63	66	60	66	61

Vi ser at studentene anser konsentrasjon av eierskap og journalistenes flokkmentalitet som den største trusselen mot pressens frihet. Nesten 90% av studentene mener dette i stor eller en viss grad.

Den mest slående forskjellen er igjen mellom kjønnene. Nesten 30% flere kvinner enn menn mener kildene har for mye makt, mens rundt 20% flere kvinner mener reklamefinansierte medier og en for Oslo-fokusert journalistikk utgjør en trussel mot en fri og kritisk presse.

Det er også tendenser til forskjeller mellom studiefase når det gjelder reklamefinansierte medier, journalisters selvsensur og for liten kunnskap om samfunnet blant journalister. De som er i ferd med å avslutte sine studier, mener disse forholdene utgjør en større trussel enn sine yngre medstudenter (med i overkant av 10% margin). Vi må igjen merke oss at det her ikke er snakk om det samme kullet i ulike studiefaser, men to forskjellige kull.

Ser vi på de som har svart "stor fare" (og ikke både stor og liten samlet som i tabellen), dukker det opp større forskjeller mellom kullene. Da viser det seg at 54% av avgangsstudentene mot 25% av førsteårsstudentene mener journalistenes tendens til å "jage i flokk" utgjør en stor trussel. På samme vis er det dobbelt så mange av avgangsstudentene som ser journalistenes mangelfulle kunnskaper om samfunnet som en stor trussel mot den frie og kritiske presse (34% av avgangsstudentene mot 16% av begynnerstudentene). Såpass store utslag må antas å være uttrykk for en bevisstgjøring av disse forhold gjennom studiet.

⁸⁶ Andel studenter som har svart "stor fare" og "viss fare" (av fire kategorier + "vet ikke"-kategori) på følgende spørsmål: *Nedenfor er angitt noen mulige trusler mot en fri og kritisk presse i Norge. Hvor stor fare mener du disse utgjør?*

⁸⁷ Kun besvart av ett kull, avgangsstudentene

Det er ellers interessant og uventet å merke seg at det ikke er noen forskjeller mellom studiestedene totalt sett når det gjelder oppfatningene om hvorvidt journalistikken er for Oslo-fokusert. Ved studiestart er det imidlertid dobbelt så mange Volda-studenter som Oslo-studenter som mener dette (20% mot 10%, bare kategorien ”stor fare”), mens holdningen altså, i strid med forventningene, jevner seg ut totalt sett (ved studieslutt er det 23% ved begge studiesteder som markerer Oslo-fokusert journalistikk som en ”stor fare”).

Den største forskjellen mellom studiestedene trer fram på spørsmålet om statlig eierskap. Det er dobbelt så mange Oslo-studenter som Volda-studenter som mener statlig eierskap er en stor fare for den frie og kritiske presse (stor fare: 33% i Oslo, 14% i Volda). At Voldautdanningen tradisjonelt har hatt, og fortsatt har, en nær tilknytning til NRK synes interessant i denne sammenheng.

Internasjonalt er det, naturlig nok, store variasjoner når det gjelder oppfatningene om hva som truer den frie presse. Dette omhandles i Weaver (som bruker begrepene ”a free and responsible press”). Sett med eksempelvis koreanske journalistblikk er det ”lack of media effort” (31%), ”lack of professional ethics” (26%) og ”government control” (15%) som representerer de største trusler. Når det gjelder sistnevnte, er det, som en digresjon, interessant å merke seg at det i løpet av en fireårsperiode (fra 1989 til 1993) er 10% færre koreanske journalister som ser statlig kontroll som en trussel mot den frie presse (Auh, Lee and Kang i Weaver 1998: 64).

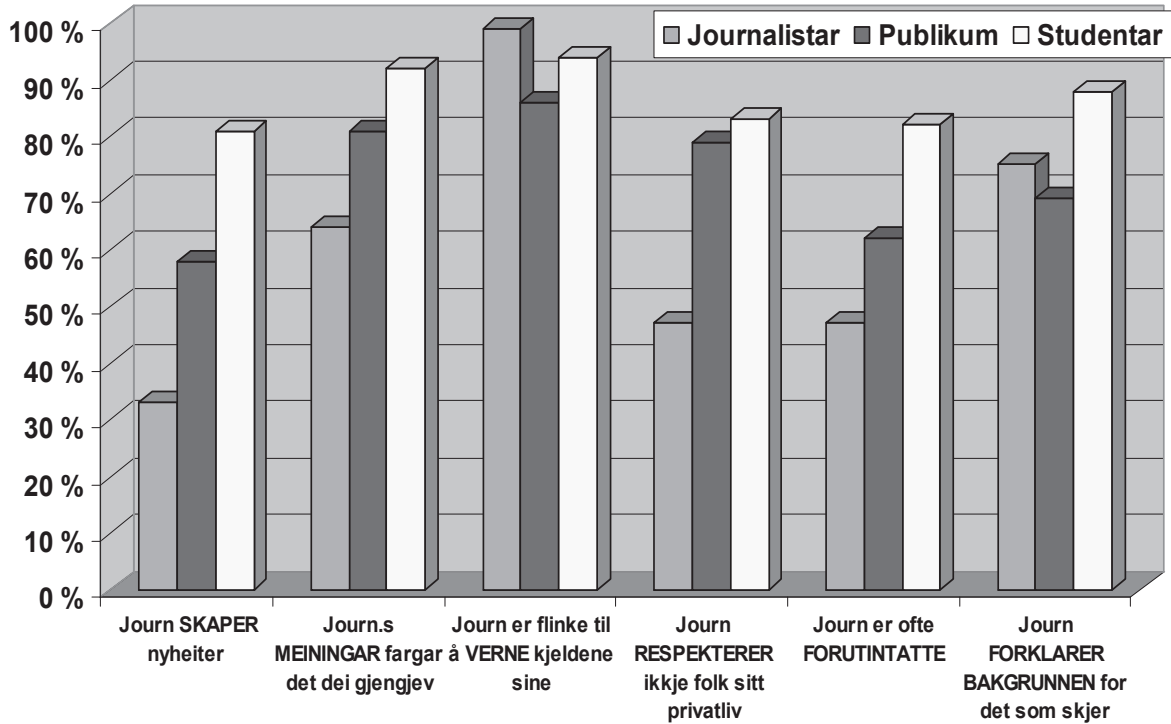
Vi vet lite om hva både de koreanske journalistene og de norske journaliststudentene egentlig legger i begrep som en ”fri” og ”kritisk” presse. Tenker de på frihet fra eller frihet til når de besvarer et slikt spørsmål? Og hva operasjonaliserer den enkelte det ”kritiske” til å bestå av?

Vi har også stilt spørsmål om studentene er nettopp kritiske til profesjonen sin. Vi finner at journaliststudentene faktisk er enda mer kritiske enn publikum (som altså har samme tillitt til journalister som de har til bilselgere) gir uttrykk for. Når vi sammenligner studentenes svar med en undersøkelse gjennomført av Opinion/Media rettet mot journalister og publikum i år 2000 får vi denne figuren⁸⁸ (Hovden 2001):

⁸⁸ ”Forbehold: Dei to surveyane spør på litt ulike måtar. Her har eg slått saman alle kategoriar unntake ”litt/svært usamd” for våre studentar, men for Aarebrot-studien representerer talet ”Ikke dekkende for eget syn”. Så ein må vere litt forsiktig i tolkinga.” (Hovden 2001)

Studenter er kritiske til profesjonen sin – mer enn publikum

Samanlikningsgrunnlag: Landsomfattende undersøkelse blant journalister 1999 (Opinion/Media 2000)

Studentene mener journalistene skaper nyheter, at journalistenes meninger farger det de gjengir, at de ikke respekterer folks privatliv og at de er forutinntatte i større grad enn både de yrkesaktive journalistene selv (ikke særlig uventet) og publikum (svært uventet). Det kan selvsagt stilles spørsmålstegn ved hva holdninger til spissformuleringer av denne typen egentlig gir uttrykk for. Jeg mener likevel det er grunnlag for å tolke resultatene til at studentene er profesjonskritiske. Svarene kan sees som uttrykk for puristiske journalistidealer i utdanningssituasjonen. Det hører imidlertid med til totalbildet at studentene mener at journalistene forklarer bakgrunnen for det som skjer i større grad enn både publikum og de yrkesaktive mener. Studentene har også større tiltro til at journalistene er flinke til å verne kildene enn det publikum gir uttrykk for.

6.3. For mye sport for kulturinteresserte journalistspirer

Vi har stilt studentene spørsmål om stoffområder, både ut fra hvordan de ser på deknningen av de ulike stoffområdene og med tanke på hvilke saksfelt de selv særlig ønsker å jobbe med som journalist.

Studentenes svar på spørsmålet om dekningsgraden av ulike stoffområder må antas å både si noe om studentenes oppfatning av mediebildet og vil sannsynligvis også, til en viss grad, gjenspeile deres personlige preferanser. Det er sannsynlig at en fotballfrelst student vil vegre seg for å markere at hun synes det er for mye sport i media dersom sportsstoff står øverst på interesselisten.

Slik fordelte svarene seg:

Stoffområde/dekning	For mye	Passe	For lite	Usikker
Sport	79	20		1
Kjendisstoff	79	20		1
Branner og ulykker	31	66	2	1
Økonomi og næringsliv	11	73	10	7
Norsk politikk	5	85	9	1
Livssyn/religion	4	46	34	16
Kulturstoff	3	48	49	1
Utenriksstoff	2	27	70	1

De klareste funnene her er at studentene synes det er for mye sport og kjendisstoff i spaltene og over eteren, mens de savner mer dekning av utenriksaker. Sistnevnte representerer den største forskjellen mellom studiestedene. Hele 81% i Oslo mener det er for lite dekning av utenriksstoff. I Volda mener 56% av studentene det samme. Det er nærliggende å se dette som et uttrykk for et sterkere fokus på internasjonale forhold ved hovedstadsutdanningen hvor også mange av lærerne har en svært internasjonal orientering. Men det kan selvsagt like gjerne være uttrykk for at en større andel av studentene i Oslo selv kommer fra Oslo-området, og at funnet snarere er et uttrykk for en sammenheng mellom det urbane liv og vektlegging av utenriksstoff.

Når vi stiller studentene spørsmål om hvilke stoffområder de selv er mest interesserte i å skulle arbeide med, er det kulturstoff som utmerker seg. Mennene gir også samfunn og politikk høyeste prioritet.

Slik svarer studentene på spørsmålet om hvilke stoffområder de selv ønsker å jobbe med:

Prioriterte stoffområder ⁸⁹							
	Kvinne	Mann	Totalt	1. år	2. år	Volda	Oslo
Feature-/magasinstoff	75	51	65	66	64	65	65
Kulturstoff	55	35	47	48	46	53	43
Samfunn og politikk	35	53	42	39	46	39	44
Nyhetsjournalistikk	42	38	40		40	40	40
Internasjonale konflikter	34	32	33	38	28	23	40
Nord/Sør-spørsmål	31	17	26	24	28	18	31
Flerkulturelle spørsmål	31	17	25		25	23	26
Underholdning	20	22	21	27	14	13	33
Kriminalsaker	12	18	15	16	13	10	18
Helse/samliv	22	5	15	16	15	18	14
Populærvitenskapelige emner	13	11	12	15	9	15	10
"Utrykningssaker" ..	6	17	11	14	7	8	12
Økonomi og næringsliv	8	12	10	5	15	8	11
Sport	4	13	8	9	7	6	9
Forbrukerstoff	9	2	7	7	6	6	7

Det må her bemerkes at det har sneket seg inn en liten sammenblanding av stoffområde og sjanger i svarkategoriene. "Feature-/magasinstoff" og "Nyhetsjournalistikk" handler mer om form og sjanger enn om saksinnhold. Innen alle saksfelt (som over) kan en konkret sak presenteres i både nyhets- og featureformen. En brann er en nyhet den ene dagen og kan bli del av en mer dyptpløyende featuresak den neste. Dette gjør ikke resultatene mindre interessante.

Studentene markerer en overveldende interesse for feature-journalistikk. Hele 65% av studentene sier seg svært interesserte i feature- og magasinstoff. Det er en differanse på 33% blant kvinnene og 13% blant mennene mellom interessen for feature- og nyhetsjournalistikk. Interessen er identisk ved begge studiesteder og er like høy blant begynnerstudentene som blant avgangstudentene.

Vi ser at det blant de rene saksfelt er kulturstoff som totalt rangerer høyest. Halvparten av alle studentene sier de er svært interesserte i kultur som stoffområde. Dette er et uventet funn. Det er rimelig å anta at de fleste studentene i denne sammenheng definerer 'kultur' som det en kulturredaksjon tradisjonelt sysler med, altså musikk, film, teater, litteratur osv. Samlet sett er studentene nesten seks ganger så

⁸⁹ Prosentandel svart "Svært interessert" på følgende spørsmål: *Hvilken type stoff kunne du aller helst tenke deg å arbeide med som journalist? Nedenfor er opplistet noen stoffområder som journalister arbeider med. Kryss av for hvor interessert du er i å jobbe med hver av disse typene stoff.*

interesserte i kultur som i for eksempel sport. Ser vi dette i forhold til kjønn, er mennene fortsatt fire ganger så interesserte i kultur som i sport (mens kvinneinteressen dermed er desto større for kultur og desto mindre for sport). Mennene markerer en like stor interesse for stoffområdet samfunn og politikk som for kultur. Her er det nesten 20% flere menn enn kvinner som sier seg svært interesserte (53% mot 35%). De mannlige journaliststudentene er også mer interesserte i sport og "utrykningssaker" enn sine kvinnelige medstudenter. Når vi så ser at kvinnene er fire ganger så interesserte i stoffområdene helse/samliv og forbrukerstoff, er kjønnsrollene bekreftet også anno 2003. Inntrykket nyanseres noe av at like mange kvinner som menn er interessert i internasjonale konflikter og nesten like mange kvinner som menn ønsker å jobbe med kriminalsaker. Kvinner er også mest interesserte i å arbeide med flerkulturelle spørsmål, 31% av kvinnene og 17% av mennene gir dette stoffområdet høyeste score.

Forskjellene i stoffønsker mellom studiestedene kommer særlig til uttrykk ved at en langt større andel av studentene i Oslo viser sterk interesse for internasjonale konflikter og Nord/Sør-spørsmål enn Volda-studentene. Oslo-studentene er nesten dobbelt så interesserte i internasjonale konflikter (40% mot 23%), og en tredjedel er mer interesserte i Nord/Sør-spørsmål. Vel så interessant er det at Volda-studentene på sin side oppgir å være langt mer interesserte i underholdning som stoffområde. Hele 33% av disse markerer sterk interesse for underholdning. I Oslo er tallet 13. Volda-studentene er også mer interesserte i kultur enn Oslo-folket (53% mot 43%). Aner vi en sammenheng mellom stoffinteresse og medium? (langt flere av studentene i Volda har fordypning i etermedier). Aner vi en sammenheng mellom fokus i undervisningen og interessefelt blant studentene? (Oslo har en mer markert profil når det gjelder fokus på internasjonale forhold). Eller ser vi bare at studentene ved de to studiestedene er forskjellige av helt andre, og hittil ukjente, grunner? Resultatene blir uansett enda mer spennende dersom vi utkrystalliserer studiestedforskjellene kun innenfor avgangskullet (tabellen over inkluderer begge kull). Da finner vi at hele 36% av Oslo-studentene markerer sterk interesse for internasjonale konflikter, mot 14% i Volda. Blant avgangstudentene i Volda oppgir 31% sterk interesse for underholdning mot bare fem prosent i Oslo. Vi må likevel ikke trekke forhastede slutninger.

Slik spørsmålet er stilt, er det ingen motsetning mellom å score høyt på underholdning og internasjonale konflikter. Det kan faktisk tenkes at alle som gir internasjonale konflikter høy score i Volda også er blant dem som markerer seg som sterkest interessert i underholdning og vice versa i Oslo.

Det blir nå, også i lys av disse resultatene, interessant å sette søkelys på hva studentene ser på som journalistisk kompetanse og hvordan de vurderer utdanningene ved de to studiestedene.

7. Trengte de journalistutdanning? ? Om kompetanse

Med "journalistisk kompetanse" menes her summen av de kvalifikasjoner, i betydningen ulike typer kunnskaper, ferdigheter, personlige egenskaper og verdier, som vurderes som sentrale for utøvelsen av journalistyrket. Det er rimelig å anta at det eksisterer et visst sett med felles ideer i bransjen (og i utdanningene⁹⁰) om hva en "god journalist" består av, men at vektingen mellom de ulike kvalifikasjoner vil variere, fra redaksjon til redaksjon og fra person til person. Det synes også å være sannsynlig at det eksisterer liten grad av "eksplisitt bevissthet" i bransjen⁹¹ om hva de ønskede kvalifikasjoner faktisk består av. Boken "Kvalitet i journalistikken. Er vi gode nok?" (Finslo (red). 1997) anskueliggjør også dette. Der stilles blant annet spørsmålet: "Kan i det hele tatt journalistisk kvalitet beskrives?" (ibid: 6) (Bjørnsen 2002: 14).

Hvilke kvalifikasjoner journalister trenger og hva utdanningene skal tilby er selvsagt sterkt koblet til ideer om hvilken funksjon journalistene oppfattes å skulle ha i samfunnet. Er norske journalister generelt å betrakte som kritiske intellektuelle (som i den franske journalisttradisjonen)? Eller er de først og fremst "enkle" formidlere? Og svaret er selvsagt både-og. Men spørsmålet blir ikke mindre interessant av den grunn.

7.1. Kunnskaper og ferdigheter

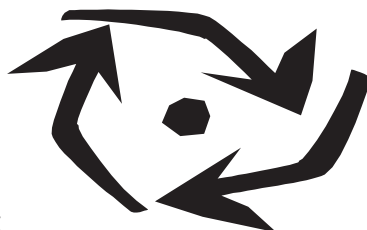
De mest umiddelbare klassiske og sterkeste motsetningene i synet på de journalistiske kunnskaper og ferdigheter kan sees som en dreining rundt to (minst) akser. Ulikheter i vektingen av disse vil gjerne gjenspeile ulike syn på journalistrollen. Det handler om spenningen mellom en teoretisk og praktisk orientering i faget (akse 1) og mellom dybdekunnskaper innen fagfelt versus vektlegging av formidlingskunnskaper (akse 2).

⁹⁰ Disse oppfatningene vil dels være overlappende og dels være ulike i utdanning og bransje, og innen de forskjellige utdanningene og de ulike mediebedriftene

⁹¹ Selv om det er grunn til å anta at spørsmålet om hva som konstituerer den journalistiske kompetanse er et hyppigere tema ved journalistutdanningsinstitusjonene enn i redaksjonene, er ikke fasiten klar der heller. Høsten 2001 ble det arrangert journalistlærerseminar i Bodø med temaet "Nye utfordringer". I referatet herfra heter det blant annet: "Journalistikk må begrunnes og beskrives som fag."

Dette kan anskueliggjøres slik:

Ferdigheter/praksis/håndverk

Kunnskap innen saksfelt

Formidlingskunnskap

Teoretiske journalistfaglige kunnskaper

Det kunne ha vært brukt en vertikal og en horisontal 'motsetningspil' for å understreke det konflikterende i "modellen" her, men flere sirkulære og bøyde piler antyder i tillegg en *sammenheng* mellom de ulike kompetansebitene. Kjernen i midten blir så, med alt av forbehold, et uttrykk for faget journalistikk.

En slik modell er antagelig mest interessant med tanke på å forstå vektingen mellom ulike fagområder/undervisningstema i journalistikkstudiet. Sannsynligvis vil en slik tenkning også gi en viss gjenklang i bransjen. Der vil imidlertid en sannsynlig første ytring være at dette jo er helt pragmatisk avhengig av hvilken type journaliststilling det er snakk om. En allroundjournalist trenger brede sakkunnskaper snarere enn snevre og dype. En næringslivsjournalist må ha dybdekunnskaper innen økonomi. Begge må beherske håndverket og formidlingens kunst, og stiller sterkest med en god dose journalistikkteori som del av sin kompetanse.

Slik vurderer studentene hvilke fagområder og tema som er viktigst i studiet:

Viktigste fag i studiet ⁹²					
	Volda	Oslo	Kvinne	Mann	Totalt
Kildekritikk	88	91	94	83	90
Intervjuteknikk	76	80	85	69	78
Presseetikk	70	76	82	62	74
Kreativ språkbruk/formidling ...	71	75	74	73	74
Journalistiske genre ...	75	67	79	57	70
Bevisstgjøring av egen rolle som journalist	57	61	76	38	60
Pressejuss	49	66	67	49	59
Norsk språk og rettskriving	59	56	64	48	57
Internett-journalistikk	45	41	50	32	43
Teknisk redigering	49	35	42	39	41
Generelle samfunnsfag ...	40	27	40	22	32
Pressearbeid i internasjonale konflikter	24	34	40	16	30
Nord/Sør-spørsmål	20	26	33	11	24
Norsk mediepolitikk	23	23	31	11	23
Kommunaljournalistikk	30	18	27	17	23
Journalistikkens faghistorie ...	5	8	9	4	7

Kildekritikk og intervjuteknikk blir vurdert som de aller viktigste fag/tema av studentene, mens presseetikk og kreativ språkbruk rangeres på en klar tredjeplass. Både kildekritikk og intervjuteknikk kan imidlertid også sees som uttrykk for en vektlegging av den etiske dimensjonen i utformingen av journalistrollen. Kildekritikk handler om å presentere en sak "sant" og balansert. "Intervjuteknikk" kan oppfattes både som å skulle "få mest ut av" intervjuobjektene *og* å behandle intervjuobjektene hederlig.

Enkelte journalistikklærere ved HiO har hevdet at de ser større tendenser til den rene skriveglede som drivkraft blant dagens journaliststudenter enn tidligere. At "kreativ språkbruk/formidling" gis en så høy score her, kan bidra til å styrke denne ideen. Koblingen mellom forfattervirksomhet og journalistikk som yrke har for øvrig tidligere blitt grundig dokumentert (Ottosen 1996 og 2001). Det er å vente at det finnes forfatterspirer blant journaliststudentene.

Vi ser at studentene synes det er omtrent like viktig å lære om presseetikk som å lære om de ulike journalistiske genrer, viktigere enn norsk språk og rettskriving og dobbelt så viktig som generelle samfunnsfag. Det er interessant å merke seg at det ikke kan spores

⁹² Andel studenter som har svart svært viktig på følgende spørsmål: *På journalistutdanningen blir det gitt undervisning i mange typer emner og fag. Nedenfor har vi listet opp noen av disse, og ønsker å vite i hvilken grad DU vurderer disse som viktige/uviktige for en god journalistutdanning.*

forskjeller i holdninger til presseetikk som fag mellom studentene som nettopp har begynt på studiet, og de som er i ferd med å avslutte studiene⁹³. En nærliggende tolkning av dette er at studentene har høy bevissthet om viktigheten av presseetikk allerede ved studiestart, og at denne vedlikeholdes gjennom studiet⁹⁴. Dette må også forstås i lys av at en stor andel av studentene har journalistisk erfaring når de begynner på studiene⁹⁵. Det synes å være en viss sammenheng mellom journalistisk erfaring og holdning til presseetikk som fag.

Det er interessant, men kanskje ikke uventet, å finne at kvinner synes presseetikk, pressejuss og bevisstgjøring av egen rolle som journalist⁹⁶ er viktigere enn deres mannlige medstudenter.

Pressens lover og regler representerer den mest formaliserte rammen for journalistenes virksomhet. Mens *presseetikken* først og fremst handler om selvjustisfunksjonen gjennom VVP-reglene⁹⁷, representerer pressejussen samfunnets formelle styring med journalistikken. Resultatene viser at studentene har forstått viktigheten av dem begge.

Ser vi nærmere på ulikheter mellom studiestedene kun innenfor avgangskullet, trer noen interessante ulikheter fram:

Viktigste fag i studiet ved studieslutt, forskjeller		
	Volda	Oslo
Presseetikk	60	82
Pressejuss	49	65
Generelle samfunnsfag ...	49	29
Kommunaljournalistikk	40	15

Vi ser at presseetikken og pressejussen blir vurdert som viktigere blant Oslo-studentene enn blant Volda-studentene idet de er i ferd med å avslutte sine studier. I Oslo markerer henholdsvis 82% (presseetikk) og 65% (pressejuss) av studentene disse fagene som svært viktige. I Volda er disse tallene også høye, men lavere: 60% (presseetikk) og 49% (pressejuss). En nærliggende tolkning av dette er at svarene kan ha sammenheng med hvordan fagområdene blir vektlagt i undervisningen.

⁹³ Forbehold må igjen tas om at det her ikke er det samme kullet som sammenlignes ut fra ulik studiefase.

⁹⁴ Vi må også ha i bakhodet at begynnerstudentene besvarte spørreskjemaet etter noen uker på studiet og allerede kan ha lært noe om presseetikken betydning.

⁹⁵ 59% av begynnerstudentene og 48% av avgangsstudentene hadde erfaring fra lønnet journalistisk arbeid ved studiestart.

⁹⁶ "Bevisstgjøring av egen rolle som journalist" kan riktignok strengt sett ikke kalles et fag. 83% av kvinnene og 38% av mennene har svart "svært viktig" på dette. Kun ett kull (avgangsstudentene) er spurt.

⁹⁷ Diskusjoner av hva som kan (og bør) ligge i begrepet "presseetikk" fins i "Presseetisk front" 2003 (Ottosen og Roksvold (red)).

Dette vil vi kunne si mer om når vi har studert resultatene fra *samme* kull ved studiestart og studieslutt.

Et kanskje enda mer oppsiktsvekkende funn er at Volda-studentene ved studieslutt er langt mer opptatt av både generelle samfunnsfag og kommunaljournalistikk enn Oslo-studentene er. I Volda ser 49% av avgangsstudentene generelle samfunnsfag som svært viktig, mot 29% i Oslo. Når det gjelder kommunaljournalistikk blir dette vurdert til å være knapt tre ganger så viktig i Volda som i Oslo (40% mot 15%). Ved studiestart vurderer studentene i Volda og Oslo dette fagfeltet som like viktig (22% begge steder). Vi må igjen huske at det fortsatt er snakk om to ulike kull. Forskjellen må også tolkes i lys av omfang og innhold i samfunnsfagundervisningen ved de to studiestedene.

Vi ser at emner som mediepolitikk, samfunnsfag og journalistikkens faghistorie scorer lavt på studentenes prioritetsliste. Ser vi hovedtabellen under ett, tegnes det en tendens hvor fag og tema som lettest kan kobles til direkte utøvelse av yrket ("håndverkside") scorer høyest, mens dybdekunnskap innen enkelttema generelt scorer lavere (jf tidligere skisse).

Vi må heller ikke glemme den "tause kunnskapen", som det fokuseres stadig mer på innen andre profesjonsutdanninger (særlig helse- og sosialfag). Det handler om all den kunnskap, inklusive holdninger og verdier, som tas for gitt og det dermed ikke stilles spørsmålstegn ved (jf Bourdieus doxa-begrep). Den fins i både utdanning og bransje. Taus kunnskap kan imidlertid ikke måles gjennom spørreskjema.

7.2. Egenskaper og verdier

Personlige egenskaper blir, som tidligere beskrevet, vektlagt i særlig stor grad når det gjelder ansettelse av journalister. Vi har stilt studentene spørsmål om hvilke egenskaper de mener det er viktigst for journalister å ha. Det er nysgjerrighet og grundighet/nøyaktighet som scorer høyest blant de journalistiske egenskaper sett med studentenes øyne. Hele 79% av studentene markerer dette som svært viktig på vår skala, tett fulgt av "Kunnskap om samfunnet" (77%). "Respekt for autoriteter" og "En viss kynisme i omtale av enkeltpersoner" har bunnplasseringen. Kjønnforskjeller finnes også her, og slår mest ut når det gjelder "Kunnskap om samfunnet" (som strengt sett ikke kan sies å være en egenskap);

kvinnene vurderer dette som viktigere enn menn gjør. Et interessant funn er også at bare 14% av journalisthøyskolestudentene mener det er svært viktig at journalister har høyere utdanning... Slik fordelte høyeste score seg (prosentandel som har svart "svært viktig" på oppgitt kvalifikasjon/egenskap/verdi):

Viktige egenskaper for journalister ⁹⁸			
	Kvinne	Mann	Totalt
Nysgjerrighet	78	80	79
Grundighet og nøyaktighet	83	74	79
Kunnskap om samfunnet	84	67	77
God språkteft og formuleringsevne	72	63	68
Menneskekunnskap	66	59	63
Rettferdighetssans	63	54	59
Effektivitet og hurtighet - være i stand til å produsere nyheter raskt	34	20	32
God framturen foran kamera eller mikrofon	31	25	29
Bred livserfaring	24	28	26
Medfølelse med enkeltpersoner og svake grupper	25	20	23
Politisk nøytralitet	14	15	15
Utdanning på høyskole- eller universitetsnivå	14	14	14
En viss porsjon frekkhet	9	20	13
Vite hva slags stoff som selger	8	11	9
Et nært og personlig forhold til kilder	3	7	5
En viss kynisme når enkeltpersoner skal omtales	1	4	2
Respekt for autoriteter	2	3	2

Med fare for grovkornet fortolkning er det interessant at bare ni prosent av studentene mener det er svært viktig at journalistene vet hva slags stoff som selger, mens 59% gir rettferdighetssans høyeste score. Her spores høye idealer og verdier.

Det er verdt å kaste et blikk på forskjeller mellom studiestedene også når det gjelder studentenes oppfatninger om egenskaper og verdier:

Egenskaper/verdier, <i>studiestedforskjeller</i>	Volda	Oslo
Nysgjerrighet	72	84
Rettferdighetssans	51	65
Effektivitet og hurtighet	24	38

Det mest slående er da likhetene framfor forskjellene – studentene ved de to studiestedene svarer svært likt når det gjelder hvilke egenskaper og verdier som er viktige å ha for den gode journalist. Vi ser likevel at Oslo-

⁹⁸ Prosentandel som har svart "svært viktig" på følgende spørsmål: *Nedenfor står en liste over egenskaper som noen vil mene at journalister bør ha. Kryss av for hvor viktig du synes de ulike egenskapene er for en god journalist.*

studentene vektlegger både nysgjerrighet, rettferdighetssans og effektivitet i større grad enn Volda-studentene.

I høyere utdanningssammenheng er det sjelden utvikling av personlige egenskaper det legges mest vekt på. Med tanke på hva som faktisk teller ved ansettelse, kan det være verdt å tenke nærmere på om også studentenes personlige utvikling bør vektlegges mer i studiet.

Forbilder i journalistikken kan også sees som et uttrykk for oppfatninger om kompetanse. På spørsmål om dette, er det rundt halvparten av studentene som svarer. Vi kan kåre NRK-journalist Anne Grosvold til å være journaliststudentenes største forbilde. 19 studenter oppgir henne. På delt andreplass finner vi Sissel Benneche Osvold i Dagbladet og Knut Olsen, NRK, med seks ”stemmer” hver. Fem av studentene sier at de har Fredrik Skavlan, NRK, som sitt forbilde. Dette er, selv om tallene er lave, interessant, særlig sett i lys av debatten om journalistikk vs underholdning. Anne Grosvold gir for øvrig konnotasjoner til folkelighet, likefremhet og mot. Kanskje dette er blant dagens journalistiske dyder, sett med studentøyne?

Rune Ottosen stilte samme spørsmål i sin intervjuundersøkelse av pensjonerte journalister. Der oppgav bare 25% av pensjonistene at de hadde klare forbilder. Johan Borgen, Alexander Kielland og Arne Skouen er blant de sentrale navn for denne generasjonen... (Ottosen 2001: 86).

7.3. Et schizofrent syn på studiet?

Opplever studentene å ha fått den kompetanse de synes de har behov for og hadde forventet å få? Som nevnt innledningsvis, tok Oslo-studentene høsten 2001 initiativ til et møte med representanter fra bransje og utdanning under overskriften ”Trenger vi journalistutdanning?”. Temaet fenget tydeligvis, og oppmøtet var stort. Dette må tolkes som uttrykk for at studentene, naturlig nok, er opptatt av hvilken betydning utdanningen har i kampen om journaliststillingene, og at de har registrert at oppfatningene om journalistutdanning er delte i bransjen. Hva sier så vårt materiale – opplever studentene at de får det de tror de trenger? Hvor tilfredse er de med studiene?

7.3.1. Vurdering av studiet

Fornøyd med studiet ut fra en samlet vurdering? ⁹⁹					
	Volda	Oslo	Totalt	Kvinne	Mann
1 Svært misfornøyd					
2	6	17	13	7	20
3	22	46	37	48	24
4	66	33	45	43	49
5 Svært fornøyd	6	4	5	2	7

Vi ser at Volda-studentene markerer seg som mer fornøyde med studiet ut fra en samlet vurdering. Dette må tolkes i lys av både sosiale og studiemessige forhold. At studentene trives bedre sosialt i Volda enn i Oslo (jf annet svar), vil sannsynligvis slå ut i forhold til en generell opplevelse av studiet. Det faktum at opptakskravene i Oslo er høyere enn i Volda, sannsynliggjør også at forventningene i Oslo er høyest og dermed vanskeligere å innfri. Det vil alltid være en sammenheng mellom forventning og tilfredshet. Det kan selvsagt heller ikke utelukkes at resultatene over er uttrykk for en reell forskjell i tilfredsheten med studiets faglige innhold!

For andre betraktninger om dette resultatet vises det til Mastekaasa 2003. Arne Mastekaasa sammenligner ulike studier ved Høgskolen i Oslo i sin artikkel "Tilfredshet med profesjonsutdanningene". Han viser at journaliststudentene ved HiO plasserer seg i øvre del av mellomsjiktet sammenlignet med de andre utdanningene ved HiO når det gjelder studietilfredshet. I sin kommentar til en sammenligning mellom enkelte utdanninger ved ulike studiesteder, sier han at "I sammenligningen mellom Oslo og Volda, finner vi at Oslo skårer høyere på to av utdanningene, nemlig førskolelærer og sosionom. Journaliststudentene er derimot klart mer fornøyd i Volda enn i Oslo."¹⁰⁰ (Mastekaasa 2003: 70).

Det kan antas at graden av tidligere journalistisk erfaring blant studentene kan ha betydning for hvor fornøyde de er med studiene. Passer studiet best for de med lang, kort eller ingen erfaring fra yrket? Når vi ser svarene på hvor fornøyde studentene er med studiet i forhold

⁹⁹ Spørsmål: *Ut fra en samlet vurdering av den utdanningen du har fått ved ditt studium, hvor fornøyd ville du da si at du er?* Dette og resten av spørsmålene i dette avsnittet er hentet fra fellesdelen av StudData-prosjektet. Alle spørsmål er, naturlig nok, bare besvart av ett kull – avgangsstudentene (SD2)

¹⁰⁰ I Mastekaasas tabell uttrykkes tilfredshet som "gjennomsnittlig tilfredshet". Her scorer Oslo 3,24 og Volda 3,72)

til om de har journalistisk erfaring eller ei, gir imidlertid dette ingen tydelige funn.

Bildet av Volda-studentene som mest fornøyde når de ser studiet under ett, blir nyansert når vi ber studentene vurdere de enkelte bestanddeler av studieforløpet. *Hva* er det studentene faktisk er godt eller mindre tilfreds med ved studiet? Dette kommer til uttrykk når studentene tar stilling til ulike utsagn om innholdet i studiet. Da tegner det seg følgende bilde:

Holdninger til studiene - andel svart fra svakt til sterkt bekreftende	Volda	Oslo	Totalt
Sammenhengen mellom det vi lærer og det framtidige arbeid blir sterkt vektlagt i studiet	61	56	59
Undervisningsopplegget på studiet virker dårlig planlagt	53	56	55
Studentene får konstruktive tilbakemeldinger fra lærerne på innleverte arbeider ¹⁰¹	41	45	43
Lærerne på studiet virker vanligvis godt forberedt til undervisningen	21	57	39
Undervisningen er for mye basert på forelesninger	47	28	38
Det er eksamen som først og fremst bestemmer hva jeg konsentrerer meg om	26	37	32
Undervisningen gir motivasjon til selvstudium	33	19	26
Det er dårlig sosialt miljø blant studentene	3	15	9
Undervisningen er for mye basert på gruppearbeid	0	17	9

Det er svært viktig å merke seg at tallene i denne tabellen inkluderer en score fra 5 – 7 (på en skala fra 1 til 7, der 7 er ”helt enig” og 1 er ”uenig”). Enkelte av resultatene vil dermed kunne framstå ”verre” enn de egentlig er dersom majoriteten innen hver variabel for eksempel har krysset av for 5, som også kan tolkes til å være ”nesten midt på treet”.

Jeg burde også ha laget en oversikt over fullstendige svar på flere av disse variablene for å kunne gi et mer helhetlig og nyansert bilde av studentenes oppfatninger.

Tabellen må dermed tolkes med alt av forbehold. Tendensene peker likevel i retning av at:

- Oslo-studentene er mest fornøyde med hvor godt forberedt lærerne er til undervisningen
- Volda-studentene mener undervisningen gir mer motivasjon til selvstudium enn Oslo-studentene gjør
- Volda-studentene savner gruppearbeid og synes undervisningen er for mye basert på forelesninger¹⁰²

¹⁰¹ 20% av Oslo-studentene og ni prosent av Volda-studentene gir høyeste score her (svarkategori 7)

- Volda-studentene er mest fornøyde med det sosiale miljøet blant studentene
- en majoritet av studentene ved begge studiesteder mener at det er en god sammenheng mellom studieinnholdet og det framtidige yrkesliv
- ca halvparten av studentene ved begge studiesteder ikke er fornøyde (alternativt: halvparten er godt fornøyd!) med hvordan undervisningsopplegget er planlagt¹⁰³

7.3.2. *For praktisk og/eller for teoretisk?*

Jeg har tidligere omtalt spenningen mellom en praktisk og en teoretisk orientering i utdanningen. Studentenes oppfatninger om i hvilken grad studiet er ”for praktisk” eller ”for teoretisk” orientert gjenspeiler til en viss grad også dette.

Studiet er for praktisk orientert			
	Volda	Oslo	Totalt
1 Uenig	56	40	46
2	26	24	25
3	6	9	8
4	9	18	15
5	3	0	1
6		4	2
7 Enig		6	3

Studiet er for teoretisk orientert			
	Volda	Oslo	Totalt
1 Uenig	27	18	21
2	18	26	23
3	24	18	20
4	12	6	8
5	12	20	17
6	9	7	8
7 Enig		6	3

¹⁰² 85% av Volda-studentene gir score 1 og 2 her – altså sterk markering av for lite gruppearbeid

¹⁰³ Men bare (?) 17% av Oslo-studentene og 15% av Volda-studentene er *helt* enige (score 7) i utsagnet om at undervisningsopplegget ”virker dårlig planlagt”.

Vi ser at det er flere studenter totalt sett som synes studiet snarere er for teoretisk enn for praktisk i sitt innhold. Disse holdningene fordeler seg noe skjevt mellom studiestedene. 21% av studentene i Volda og 33% i Oslo synes studiet er for teoretisk i større eller mindre grad (svart 5 – 7, hvor 7 er ”helt enig”). På den annen side synes tre prosent i Volda og 10% i Oslo at studiet er for praktisk orientert. Det store flertall er dermed uenig i påstanden om at studiet er for praktisk. Studentene markerer dette langt sterkere enn at de er uenige i at det er for teoretisk orientert. De fleste studentene ser dermed ut til å ville ha en praktisk orientert utdanning. Dette må selvsagt forståes på bakgrunn av hvor teoretisk og/eller praktisk de to utdanningene faktisk *er*. Og ut fra hva studentene egentlig legger i begreper som ”praktisk” og ”teoretisk”.

7.3.3. *Faglig krevende og interessant?*

Svarene på spørsmålene om i hvilken grad studentene synes studiet har vært faglig krevende og interessant, viser at studentene ved begge studiesteder synes at studiene er mer interessante enn de er krevende. Slik ser tallene ut:

Studiet har vært faglig krevende					
	Volda	Oslo	Totalt	Kvinne	Mann
1 Passer svært godt	6	11	9	13	5
2	30	15	21	24	17
3	36	37	37	39	34
4	24	28	26	20	34
5 Passer ikke i det hele tatt	3	9	7	4	10

Vi ser at en tredjedel av studentene totalt gir uttrykk for at de ikke synes studiene har vært faglig krevende, i større eller mindre grad. En drøy tredjedel svarer ”midt på treet” (svarkategori 3), mens den siste snaue tredjedelen synes studiet har vært krevende. Det er en tendens til at Oslo-studentene oppfatter studiet som mindre faglig krevende enn Volda-studentene (samlet differanse på 10% på svarkategoriene 4 og 5), og en sterkere tendens til at mannlige studenter oppfatter studiet som lettere enn kvinnene (differanse på 20%, kategori 4 og 5 samlet).

Som en digresjon kan nevnes at blant førsteårsstudentene *forventer* 65% at studiet blir faglig krevende, ca 10% flere i Volda enn i Oslo. I Oslo

svarer 16% svakt benektende på dette (svarkategori 4), i Volda 4 prosent. Det er klart nyttig å ha en ide om at det er en sammenheng mellom forventning og vurdering present også når vi tolker avgangsstudentenes svar her.

Og slik svarer studentene på spørsmålet om de synes studiet har vært interessant:

Studiet har vært interessant					
	Volda	Oslo	Totalt	Kvinne	Mann
1 Passer svært godt	55	26	37	35	39
2	33	39	37	44	29
3	12	22	18	20	17
4		13	8	2	15
5 Passer ikke i det hele tatt					

Ingen av Volda-studentene og bare 13% av Oslo-studentene (hvorav de aller fleste mannlige) gir uttrykk for at studiet ikke har vært interessant. Over halvparten av studentene i Volda velger også å krysse av på det mest positive svaralternativet her, mens en fjerdedel av Oslo-studentene gjør det samme.

Når studentene svarer på spørsmålet om i hvilken grad de har vurdert å slutte i løpet av studietiden, kan vi dermed regne med at det i alle fall ikke er fordi studiet ikke er interessant nok. Men det kan finnes like mange grunner til å vurdere å slutte på et studium som det fins individer, så det er uansett verdt å registrere at 17% av Oslo-studentene og 12% av Volda-studentene svarer bekreftende på at de har vurdert dette alvorlig i løpet av studietiden¹⁰⁴.

Drøye halvparten av studentene (54%) mener for øvrig at studiet har gjort dem mer samfunnsengasjerte. Her er fordelingen jevn mellom studiestedene, 58% i Volda og 52% i Oslo.

Det blir interessant å sammenligne resultatene for StudData1-kullet ved studiestart og studieslutt¹⁰⁵. Det blir også interessant å se nærmere på forskjeller mellom journaliststudentene og andre studentgrupper når det gjelder evalueringen av utdanningen ved studieslutt. Særlig spennende

¹⁰⁴ Svarkategorier "ja" og "nei". Spørsmål: *Har du noen gang i løpet av studietiden alvorlig vurdert å slutte?*

¹⁰⁵ Idet denne rapporten går i trykken er dette materialet ferdig kodet (altså StudData 1 (begynnerstudentene her), fase 2 (ved studieslutt)) og spørreskjemaet som skal gå til avgangsstudentene etter to år i yrkeslivet, begynner å finne sin form (altså StudData 2, fase 3. Denne surveyen gjennomføres høsten 2003).

blir det å se hvordan studentene vurderer studiet etter noen år i yrkeslivet.

Det er verdt å reflektere over hva svar som handler om oppfatninger av studiet, egentlig sier om den enkelte utdanning. Svarene er, slik jeg ser det, rett og slett å betrakte som en stemningsmåling blant studentene, og sier ikke nødvendigvis så mye om den egentlige kvaliteten i utdanningen. Vurdering av kvaliteten på et studium må også inkludere i hvilken grad institusjonens egne målsettinger oppfylles, hvordan yrkesfeltet vurderer de kvalifikasjoner utdanningen gir og, også, hvordan studentene ser på studiet på ulike stadier *etter* studieslutt. Vi kan imidlertid her konkludere med at akkurat denne stemningsmålingen blant studentene gir begge utdanninger god ståkarakter, selv om enkelte funn kanskje kan sees som tankevekkende.

7.4. Praksis – rite de passage?

Mange studenter framhever praksisperioden som den viktigste delen av studiene. Det er da de for fullt får oppleve den journalistiske virkelighet, på godt og vondt. Deadline i utdanningen blir en blek avskygning og lekt virkelighet sett oppimot opplevelsen av en ekte desk som skal bearbeide et ekte produkt til ekte lesere NU. Både Volda- og Oslo-studentene har praksis i åtte uker. I Volda er praksisperioden (eller ”ekstern praksis”, som det sies der) lagt til fjerde og siste semester, i Oslo møter studentene virkeligheten allerede på slutten av sitt andre semester.

Vi stilte studentene spørsmål om praksisperioden først og fremst i form av at vi ba studentene ta stilling til ulike påstander. Her er et summarisk ekstrakt, og en smakebit, av et lite utvalg av svarene:

Språk i oppfatning om god journalistikk

Vi stilte spørsmål om oppfatninger av hva som menes med ”god journalistikk” i utdanning og bransje knyttet til studentenes erfaringer i praksisperioden.

41%¹⁰⁶ av Oslo-studentene mener at journalistikklærerne har en annen oppfatning av hva som er god journalistikk enn praksisredaksjonen deres hadde. Bare 13% i Oslo mener at påstanden om forskjeller mellom utdanning og bransje i oppfatningen av godt journalistisk håndverk ikke

¹⁰⁶ Andel som svarte svært riktig (åtte prosent) og litt riktig (33%)

stemmer i det hele tatt. I Volda mener 30% av studentene at det er sprik i oppfatningene om god journalistikk mellom utdanning og bransje (tre prosent svarer ”svært riktig”, 27% ”litt riktig”).

Etter praksisperioden kom ”Ole” med et eksempel på et avvik i oppfatningen mellom redaksjon og lærere. Han kunne fortelle hvordan hans intervju med Ramsy (fra Big Brother) ble oppfattet som et scoop i praksisredaksjonen med dertil hørende skulderklapp. Han kommenterte med et skjevt smil at samme sak neppe hadde kvalifisert til vurderingen ”godkjent” i utdanningsvirkeligheten. Og virket egentlig fornøyd med at det var slik.

36% av studentene i Oslo mener at de opplevde *mange* eksempler på *dårlig* journalistikk i praksisperioden (svært riktig: 16%, litt riktig: 20%). Det tilsvarende tallet i Volda er 21% (svært: ni prosent, litt: 12%). Det skal kanskje ikke så mye fantasi til for å forestille seg hva de kan legge i dette. Det hadde like fullt vært interessant med utdypende svar på dette spørsmålet.

Bransjen førende på håndverk?

66% (30% svært riktig, 36% litt riktig) av Oslo-studentene mener de lærte mer om praktisk journalistikk i praksisperioden enn i løpet av hele studietiden på skolen. Dette trenger selvsagt ikke si noe som helst om innholdet i utdanningen, men kan tenkes å si desto mer om betydningen av praksisperioden i studentenes totale læringsunivers. I Volda er det færre studenter som gir uttrykk for dette (44% totalt, 24% svarer ”svært riktig”, 21% ”litt”).

På et journalistutdanningsseminar¹⁰⁷ argumenterte for øvrig en journalistikklærer (dansk, riktignok) for at journalistutdanningene burde være mest mulig teoretiske og at det praktiske håndverket først og fremst burde læres i redaksjonene. Han ble møtt med sterke reaksjoner fra sine norske kolleger. Essensen i motargumentene var at det nettopp er i den tid og det rom utdanningen gir for refleksjon over de journalistiske produkter, den beste læringen foregår.

I et av intervjuene kunne ”Oda” fortelle om hvor viktig begrepet ”case” var i avisen hun hadde hatt praksis i og hvor hun nå hadde deltidsjobb. I redaksjonen var vektleggingen av det nære og personlige, det en god *case* representerte som utgangspunkt for et oppslag, nytt for ”Oda”. I

¹⁰⁷ På Lunner i 1999. Læreren er Michael Bruun-Andersen

redaksjonens ideutvikling tenkte de ofte *først* case og *deretter* tema for saken. Gjennom studiet hadde hun aldri hørt begrepet bli brukt.

Oppfatninger om utdanningen i redaksjonene

Mine inntrykk fra intervjuene er at studentene opplever stor variasjon når det gjelder hvilken status journalistutdanning generelt og deres egen journalistutdanning har i redaksjonen i praksisperioden. I noen redaksjoner ser det ut til å eksistere et skille mellom journalistene med og uten journalistutdanning, hvor det å ha journalistutdanning gir høyest status. Ut fra mitt høyst begrensede utvalg synes dette først og fremst å være gyldig i lokalredaksjoner. I andre, og gjerne større, redaksjoner er ikke journalistutdanning eller ei en signifikant forskjell, og spørsmålet oppfattes i seg selv som irrelevant. I disse redaksjonene vet man heller ikke nødvendigvis hvem som har journalistutdanning og hvem som ikke har det.

Vi presenterte følgende påstand for studentene etter gjennomført praksis: "Journalistutdanningen min hadde en høy status i praksis-redaksjonen". På dette responderer bare åtte prosent av studentene "svært riktig", mens 18% markerer for litt riktig (Oslo). "Formildende" her er at det også bare er åtte prosent av studentene som svarer at påstanden *ikke* er riktig i det hele tatt. Volda-studentene ser ut til å ha fått inntrykk av at utdanningen har en høyere status i redaksjonene. Her svarer 38% at påstanden er "svært riktig", mens 18% svarer "litt riktig". Bare tre av hundre Volda-studenter mener påstanden ikke er riktig i det hele tatt. Det blir interessant å se disse funnene i sammenheng med hvilke redaksjoner studentene har hatt praksis i.

Overgangsriter kalles også for initieringsriter, og er kjennetegnet ved at de markerer overgangen fra en status til en annen (oftest fra barn til voksen) og inkluderer innlemmelse i et nytt sosialt univers. Dette skjer ofte ved dramatiske iscenesettelser. Uten å presse sammenligningen for langt, synes det å være på sin plass å få assosiasjoner til fenomenet overgangsrite når man hører enkelte studenter beskrive sin praksisperiode. Det interessante er at også studenter med tidligere journalistisk erfaring ser ut til å legge noe helt spesielt i opplevelsen av praksis. "Det var så utrolig deilig å kunne ringe og si "Hallo, det er fra VG" og presentere meg som journalist og ikke bare som journalist-student" er en av kommentarene som har falt i intervjuene. En annen

forteller at følelsen av å virkelig *virke* i virkeligheten var ”et stort kick”, og legger også vekt på den gode følelsen av å bli akseptert i redaksjonen.

Det finnes selvsagt også triste historier fra praksisvirkeligheten, men det spørs om det ikke er nettopp først og fremst praksisperioden som gjør journaliststudenter til journalister og, kanskje også, valper til vaktbikkjer, sporhunder eller bastarder.

Hva journalistutdanningene mener om mediebransjen er i vår sammenheng for øvrig vel så interessant som vice versa. Sist *dette* spørsmålet ble aktualisert i det offentlige rom var da en av journalistikklærerene ved HiO i en intern e-post beskrev journaliststudentene som ”for intelligente til å arbeide i VG”. E-posten ble sendt i forbindelse med at studentene var blitt invitert til et orienteringsmøte i anledning VGs rekruttering av sommervikarer. Et hjertesukk fra lektoren var også: ”Hvorfor i all verden skal våre studenter jobbe i VG? Skal vaksjefene der få bryte ned alt det vi har forsøkt å bygge opp?” (Journalisten 140203). Ytringene ble umiddelbart møtt på kommentarplass i VG og med dementi fra Journalistutdanningen. I sitt innlegg gjør utdanningen, ved studieleder og professor, det klart at uttalelsene ”ikke dekker det som er utdanningens syn på og forhold til bransjen” og at Journalistutdanningen ønsker å framstå ”som en framtidsrettet utdanningsinstitusjon i kritisk dialog med den bransjen vi utdanner journalister til” (VG 190203). Dobbeltheten som ligger i det å både skulle produsere journalister som bransjen vil ha, og samtidig fungere som et kritisk korrektiv til den samme bransjen (i forskning, i holdningsdanning blant studentene), er blant dilemmaene journalistutdanningene står overfor.

Historien her representerer et unntak. Det er sjelden forholdet mellom utdanning og bransje settes på dagsorden, særlig blant dagsorden-setterne selv. Studentenes praksisperiode representerer slik et av de få institusjonaliserte møtesteder mellom bransje og utdanning. Fra forskerens ståsted representerer dermed praksisperioden et særlig nyttig inntak til økt forståelse av studentenes sosialisering i skjæringsfeltet mellom utdanning og bransje. Hvilken læring skjer i utdanningen? Hvilken skjer i bransjen? Hvis vi ser praksisperioden som et bytteforhold mellom utdanning og bransje, er det liten tvil om at det her er snakk om en asymmetrisk maktrelasjon. Bransjen, som forvalter av det knappe

gode praksisplasser er, har makten. Dette synes å stå i motsetning til slik det ser ut til å være ved andre profesjonsutdanninger¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Ved bibliotekarutdanningen ved HiO inviteres eksempelvis de bibliotekarer som har vært studentenes veiledere i praksisperioden, til et seminar på høyskolen. Dette oppfattes som en bonus i yrkesfeltet. Forsøk på å samle veiledere og redaksjonsrepresentanter ved Journalistutdanningen har så langt vært fånytt.

8. Avslutning

Jeg vil nå forsøke å samle trådene og samtidig heve blikket et øyeblikk fra tabellenes stålgrep. Kan vi se konturene av noen mer overgripende interessante tendenser i materialet? Kan vi si noe generelt om ulikheter mellom studentene som kan tenkes å kunne (del)forklares ut fra forskjellige studiesteder? Har det tegnet seg et bilde av kjønnsforskjeller i materialet?

Dette siste kapitlet er ikke kalt "Konklusjon" med omhu. Materialet er ikke nok bearbeidet og kryssjekket til at et så ambisiøst begrep blir dekkende. Jeg benytter likevel friheten til å *antydde* noen *mulige* konklusjoner, men alt av forbehold må understrekes. Forskjeller i resultatene som umiddelbart kan synes å ha sammenheng med studiested, kan vel så gjerne vise seg å kunne forklares ut fra studentenes sosiale bakgrunn eller/og andre forhold. Det samme gjelder de kjønnsforskjellene som synes å tre fram i materialet. Med dette som det store forbeholdet, vil jeg likevel forsøke å se resultatene litt i sammenheng med hverandre, og se om vi kan skimte mulige konturer av knipper av og sammenhenger mellom ulike funn.

Men først litt om hva vi har funnet ut om studentenes sosiale profil.

8.1. Journalist(student)ene er 'HERU'

Rapportens første del har vært viet en beskrivelse av journaliststudentenes sosiokulturelle bakgrunn og karakteristika. En oppsummering av denne kan gjøres med fire bokstaver: HERU. Den generaliserte journaliststudent er Hvit, Elitistisk, Radikal og Urban.

Hvite *er* studentene, etnisk sett. Vi ser dessuten også tendenser i vårt materiale til at de til en viss grad kan karakteriseres som "hvite" i betydningen "rene/uskyldige" når det gjelder holdninger til de journalistiske idealer. Dette kommer blant annet til uttrykk i motivasjonen for yrket, oppfatninger om journalistikkens samfunnsoppgaver og gjennom at de i høy grad er kritiske til profesjonen de har valgt.

"Elitistisk" høres umiddelbart negativt ut. Det brukes ofte i betydningen "sektarisk" og som en motsats til "folkelig" og gir konnotasjoner til distanse, selvgodhet, trangsynthet og utilgjengelighet. Her er begrepet tenkt å ikke være verdiladet i det hele tatt, men ha den

dobbelte betydning av "barn av Eliten" og, på bakgrunn av den mest slående og lettest dokumenterbare likheten mellom studentene: de høye (dermed elitepregede) karakterene fra videregående skole. E'en kan for så vidt også stå for "Erfarne". Vi har vist at de fleste studentene har journalistisk erfaring idet de begynner på sine journalistikkstudier.

Radikale er studentene både i politisk forstand og i det at de slår ekstremt (mao radikalt) ut i forhold til andre studentgrupper når det gjelder svar på mange spørsmål i vår survey.

U'en står for "urban", men kan like gjerne også bety "ugift". Vi har sett at en overvekt av journaliststudentene kommer fra hovedstadsområdet, sett i forhold til befolkningssammensetningen totalt (men, nb, riktignok samtidig at en større andel enn kanskje forventet kommer fra mindre steder). Studentenes sosiale profil når det gjelder familieliv og barn gjenspeiler realitetene blant de yrkesaktive journalistene. Journaliststudentene er i langt større grad ugifte og barnløse enn andre studentgrupper er.

Akronymet 'HERU' må ikke, eller eventuelt kun i de enkelte hederlige tilfeller, forveksles med det latinske "herø" (etter guden Hera).

Vi har også funnet ut at studentenes gjennomsnittsalder har sunket gradvis de siste ti år og at kvinneandelen ved studiene har vært jevn på over 50% i samme periode. Studentene bestemte seg tidlig for å bli journalister og har mye journalistisk erfaring når de begynner på studiene. De er stort sett sikre på at de har foretatt et riktig yrkesvalg, selv om de ikke nødvendigvis ser for seg journalistikken som en *livslang* karriere.

8.2. Produserer Volda og Oslo forskjellige journalister?

En rekke forskjeller mellom studentgruppene i Volda og Oslo har framkommet i vårt materiale. I tråd med Det Store Forbeholdet innledningsvis, skal jeg ikke påstå at disse nødvendigvis har sammenheng med forskjeller i studieinnhold- eller sted. Noe vi selvsagt heller ikke kan utelukke. Jeg vil nå oppsummere de mest interessante og tydelige funn som samlet sett trer fram i en sammenligning av studentene ved de to studiestedene, uansett hva som måtte være de bakenforliggende årsaker og sammenhenger.

Det er nyttig å først innta et fugleperspektiv og gløtte på hva vi egentlig kan ha funnet ut noe om. I tillegg til å beskrive studentenes sosiale profil har vi, grovt sett, lært noe om studentenes:

- motivasjon for og målbevissthet i forhold til yrket
- oppfatninger om journalistikkens samfunnsoppgaver og journalistrollen
- holdninger til journalistisk kompetanse og studiet
- framtidssønsker (inklusive både stoffområder og ønsket arbeidssted)

Vi kan si at alle disse forhold på ulike vis er uttrykk for hvordan studentene forholder seg til journalistikken "an sich".

En grundigere og multivariat analyse av materialet kan tenkes å ville vise at det trer fram visse mønstre i hvordan studentene besvarer de ulike spørsmålene. Vi kan, på den ene siden av et imaginært kontinuum, tenke oss at de som er motivert av å ville hjelpe enkeltpersoner og arbeide mot urettferdighet, samtidig viser sterk dedikasjon for yrket og oppfatter journalistikkens samfunnsoppgaver til først og fremst å handle om samfunnsendring. Disse vil kunne se de viktigste journalistiske kvalifikasjoner til å være å ha kunnskaper om samfunnet, ha rettferdighetssans samt medfølelse med svake grupper. Som ønsket stoffområde vil de kan hende svare "samfunn og politikk" og "Flerkulturelle forhold", og de ønsker aller helst å arbeide i Aftenposten eller NRK. I andre enden av den tenkte akse vil vi så kunne finne de som oppgir å være motivert av å ville bli kjendiser, at oppfatningene av samfunnsoppgavene inkluderer underholdning og at god framturen foran kamera er blant de viktige journalistiske kvalifikasjoner. Prioritert stoffområde kan være forbrukerstoff, sport eller underholdning, mens TV2 eller VG står øverst på ønskelisten over arbeidssteder.

Jeg minner kraftig om at ovenstående er et tankeeksperiment og en slags hypoteselek som først og fremst viser hvor viktig det er å gjennomføre en nærmere utforskning av materialet. Gjennom leken og (de tendensiøse) spissformuleringene her, får jeg forhåpentligvis likevel fram poenget om en mulig sammenheng mellom ulike svarkategorier. På bakgrunn av kategoriene som kan tenkes å framkomme med utgangspunkt i knipper av svar, ville vi så kunne beskrive ulike *idealtyper* av journaliststudenter. Vi ville også, om ønskelig, kunne utarbeide et stort antall firefeltstabeller som ville anskueliggjøre

interessante sammenhenger mellom ulike typer oppfatninger blant studentene.

Pr i dag er ikke materialet bearbeidet for et slikt formål. De mest interessante og tydelige funn som samlet sett trer fram i sammenligningen mellom studentene ved de ulike studiestedene, kan uansett listes slik:

- Journaliststudentene i Oslo arbeider mer som journalist enn studentene i Volda gjør.
- Hver femte student i Volda gir uttrykk for at ønsket om å bli kjendis er del av motivasjonen for yrket. Dette er fire ganger så mange som i Oslo.
- Nesten dobbelt så mange av studentene i Oslo oppgir skriveglede og ønsket om å forenkle/forklare kompliserte samfunnsforhold som sterke motivasjonsfaktorer i yrkesvalget (Skriveglede: Oslo – 44%, Volda – 26%. Forklare: Oslo – 28%, Volda: 14%).
- Oslo-studentene gir i større grad enn Volda-studentene uttrykk for at det er viktig at jobben er samfunnsnyttig og at den gir rom for å hjelpe andre.
- Det er dobbelt så mange Oslo-studenter som Volda-studenter som mener statlig eierskap er en stor trussel mot en fri og kritisk presse (Oslo: 33%, Volda: 14%).
- Langt flere Oslo-studenter enn Volda-studenter mener dekningsgraden av utenriksstoff er for liten i norske medier (Oslo: 81%, Volda: 56%).
- Oslo-studentene er mest interesserte i internasjonale konflikter og Nord/Sør-forhold. Volda-studentene er mer interesserte i underholdning og kultur enn Oslo-studentene er.
- Oslo-studentene synes ved studieslutt at pressejuss og presseetikk er viktigere fag enn Volda-studentene synes. I Volda er de mer opptatte av kommunaljournalistikk og generelle samfunnsfag enn i Oslo.
- Oslo-studentene vektlegger egenskaper som nysgjerrighet og rettferdighetssans i større grad enn studentene i Volda.
- Volda-studentene er mer fornøyde med studiet totalt sett enn Oslo-studentene er.

På bakgrunn av disse funn, aner vi konturene av et bilde av et journalistideal preget av et større innslag av ønske om samfunnsendring og klassisk idealisme blant journaliststudentene i Oslo enn i Volda. Den generaliserte Volda-studenten kan synes, med alle forbehold, å i større grad være representant for en "lettere" journalistfigur enn den generaliserte Oslo-student.

8.3. Idealistiske kvinner og individualistiske menn?

Det mest markante funnet når det gjelder forskjeller mellom kjønn, er av en slags metakarakter. De kvinnelige studentene markerer generelt mer ekstremt enn menn på de fleste spørsmål. Som nevnt, er dette et avvik fra den alminnelige tendensen i denne type surveyundersøkelser hvor kvinner normalt avgir svaralternativ som befinner seg nærmere midten, mens menn står for markeringene på de ekstreme svaralternativ. Dette kan ha ulike tolkninger. Det kan tenkes at kvinnelige journaliststudenter er avvikende i forhold til sine medsøstre når det gjelder å svare på surveyundersøkelser. Det kan også si noe om at de mannlige journaliststudentene representerer avviket i sin svaratferd. Fenomenet kan også ha sammenheng med karakteristika ved typen spørsmål vi har stilt.

Jeg vil her oppsummere de mest sentrale og tydelige kjønnsforskjellene i vårt materiale. Et "ekstrakt" av disse er også lagt ved i en samling av enkelttabeller, som gir en god oversikt over kjønnsforskjellene (vedlegg 2).

Det må bemerkes at det er lett (og lettvint?) å lete etter *forskjellene* når det gjelder kjønn. Enkelte av våre funn er vel så interessante idet at de *ikke* viser forskjeller mellom kjønnene (for eksempel når det gjelder interesse for stoffområder som internasjonale konflikter, økonomi og næringsliv, samt underholdning).

Men, likevel, vi har også sett at:

- De kvinnelige studentene markerer markant sterkere enn mennene når det gjelder motivasjonsfaktorer for yrket som å arbeide mot urettferdighet, å være med i samfunnsdebatten, skriveglede og å møte interessante personer.
- Mennene er mer opptatt enn kvinnene (men fortsatt lite) av lønn / individuelle faktorer som motivasjon for yrket.

- Langt flere kvinner enn menn ser det å tale svake gruppers sak, bidra til toleranse og å arbeide for endring og fornyelse i samfunnet blant de viktigste av journalistikkens samfunnsoppgaver.
- Kvinnene synes rettferdighetssans er en viktigere egenskap for journalister enn mennene synes.
- Kvinnene mener kildenes makt truer den frie og kritiske presse i større grad enn mennene. Kvinnene er også mest skeptiske til reklamefinansierte medier.
- Kvinnene er mer interesserte enn mennene i kulturstoff, helse og samliv samt nord/sør og flerkulturelle spørsmål. Mennene scorer høyere på samfunn/politikk, sport og "utrykningssaker" som interessante stoffområder.
- Kvinnene vektlegger at kunnskap om samfunnet er viktig for journalister i større grad enn menn gjør.

Dersom vi ser funnene her i sammenheng med hverandre, gir mange uttrykk for samme type tendens. De kvinnelige journaliststudentene ser ut til å ville "forandre verden" gjennom journalistikken i større grad enn mennene vil. Når disse svarene sees i sammenheng med at kvinnene også oppgir å være langt mer politisk aktive enn mennene, styrkes ideen om at de kvinnelige journaliststudentene er / ønsker å være samfunnsforandrer i større grad enn sine mannlige medstudenter. Eller at kvinnene har de mest idealistiske forestillinger om journalistrollen.

Dette stemmer også godt overens med det inntrykket jeg har fått i intervjuene. Der er selvsagt antallet for lite til å generalisere, men de gir en pekepinn. Både de kvantitative og de kvalitative funn indikerer imidlertid at samfunnsengasjementet i høy grad er til stede hos begge kjønn, men at kvinnene gir sterkest uttrykk for dette.

8.4. Om konstruksjon av journalistidentitet

Tittelen på denne rapporten, "Journalister i støpeskjeen?", sto lenge uten spørsmålstegn. Idet de siste ord skrives, står det klart for meg at spørretegnet *er* velvalgt. Det er fortsatt uvisst i hvilken grad og på hvilken måte journalistutdanningene faktisk former de kommende journalister. Vi har imidlertid sannsynliggjort at utdanningen *har* betydning i støpeprosessen. Men mer håndfaste uttrykk for hvilken rolle

journalistutdanningen spiller i sosialiseringen til yrket i forhold til redaksjonenes egne føringer, vil vi først, og forhåpentligvis, få i de senere faser av prosjektet.

Vi vet imidlertid allerede at journalister iblant går over lik for den gode sak (og her kan det ”gode” handle vel så mye om opplagstall eller heder og ære som om godhet i mer tradisjonell forstand).

Et ferskt eksempel er den såkalte ”Dereka-saken”. I mars i år ble 16 år gamle Dereka Rukan Mikula drept i den lille bygden Son. Da et hundretalls mennesker samlet seg utenfor Derekas hjem til minnestund, var journalistene på plass, også fra lavtflyvende helikopterhøyde. I dagene som fulgte drapet, utviklet det seg en hatsk stemning mellom ungdommene i bygda og pressen (jf Journalisten 110403). Ungdommene skal ha følt seg så forfulgt av pressen at de endte opp med å kaste stein. Ordføreren forteller at Son-innbyggerne følte seg invadert av pressen, mens bygdens lokale journalist skal ha opplevd også andre tvilsomme journalistiske arbeidsmetoder på nært hold. ”Journalisten” skriver: ”Lokaljournalisten opplevde selv at et tv-team stoppet en jente på 12 år som syklet forbi åstedet. Hun forteller at de konstruerte en situasjon, hvor jenta la ned blomster utenfor drapsstedet. 12-åringen var på vei til trening og hadde ingen blomster med, så tv-folkene fikk henne til å bruke noen som allerede lå der.” En P4-journalist som har dekket mange drapssaker, forteller at han aldri har opplevd ”journalistene bli så uglesett som de ble i Son”.

Det har liten hensikt å spekulere i hva som *egentlig* skjedde i Son. Episoden føyer seg imidlertid ”pent” inn i rekken av historier hvor det meldes om overgrep fra journalister, og aktualiserer spørsmål knyttet til journalistenes yrkesmoral. Det store spørsmålet blir: Hva får journalister til å handle slik at ungdommer i sorg kaster stein mot dem?¹⁰⁹ Hva får journalister til å manipulere virkeligheten for å få den rette historien (jf episoden om piken og blomstene)?

Odd Raaum stiller spørsmål om hvor stort avviket mellom folkeskikk og presseskikk i journalistikken er og kan være. Han skriver:

”Det er ikke uvanlig å høre en påstand om at journalister kommer langt med god, gammeldags folkeskikk. Men noen ganger kommer man ganske kort. Profesjonelle atferdsnormer tillater iblant

¹⁰⁹ Vi kan selvsagt ikke utelukke at det i dette tilfellet var ungdommene det var noe ”galt” med. Spørsmålet blir ikke mindre prinsipielt viktig av den grunn.

handlinger som – isolert sett – kan være i strid med det de fleste forbinder med god folkeskikk. Eksempler er lettest å finne på metodefeltet, der buskfotografering, fordekte lydopptak, bruk av skjult kamera og fotfølging av personer kan rettferdiggjøres i den gode journalistiske saks tjeneste. Spørsmålet om folkeskikk kan derfor like gjerne snus: Hvor mye av gjengs folkeskikk er det rom for innenfor det som for tiden regnes som akseptabel presseskikk?” (Raaum 2003: 198).

Menneskejournalisten som individ og den ansatte journalist som del av et yrkeskollektiv trer fram som to størrelser det iblant og for enkelte ser ut til å kunne være vanskelig å forene. Eller, med Raaum: ”At det kan være konflikt mellom allmennmenneskelig moral og ”det journalistiske”, kan synes paradoksalt og kan gi grunn til å spørre om det ligger i nyhetsjournalistikkens natur at den ikke alltid kan være riktig menneskelig. I så fall ville det ikke være til særlig hjelp for journalisten å ha filosofisk innsikt eller empati. Kanskje en avfilosofering ville være bedre for sjelefreden?” (Raaum 2003: 199).

Rune Ottosen skriver at ”Å utøve journalistrollen forutsetter en form for forpliktelse til en kollektiv referanseramme”, men understreker samtidig at ”Hvordan den enkelte journalist velger å utøve sin rolle vil til syvende og sist basere seg på den enkelte aktørs individuelle valg.” (Ottosen 1998: 246). Så blir spørsmålet hvor mye valgfrihet som ligger i spennet mellom det individuelle og det kollektive, og hvilke rollerepertoar som til enhver tid vil være, og kan gjøres, tilgjengelige.

I lys av eksemplet over (og den daglige dekning, for øvrig), skulle vi kanskje kunne anta at journaliststudentene vil se ”en viss kynisme” som *en* bestanddel i journalistenes profesjonalitet. Studentenes svar på dette spørsmålet i vår undersøkelse gir imidlertid et mulig håp for framtidens journalistikk. Bare to prosent av studentene svarer at dette er en svært viktig egenskap for journalister – og like lite viktig som de synes ”respekt for autoriteter” er...

Journalister blir ofte omtalt med hunden som metafor. De er ”vaktbikkjer”¹¹⁰, ”løshunder”¹¹¹, ”blodhunder”, ”sporhunder” og ”blood-bitches”¹¹². Hunden gir imidlertid generelt, og trolig paradoksalt her, gjerne konnotasjoner til både lydighet og hengivenhet. Med tanke på de

¹¹⁰ Jf Hornmoen 1999

¹¹¹ Jf seminar for frilansjournalister i regi av Oslo Journalistklubb nylig

¹¹² Jf Melin-Higgins 1996

ulike idealtyper av kommende journalister som ser ut til å kunne framkomme gjennom våre funn over tid, spørres det dermed om det ikke er behov for å utvide dyrerepertoaret en smule. Vi kan, slik jeg ser det, ane konturene av både ulver, katter, ugler, lemen og påfugler i vårt materiale.

Jeg snakket med en typisk blanding av ugle og ulv, journaliststudent "Markus", mens han var i praksis i en av de større riksavisene. Han var svært opptatt av etiske problemstillinger i vid forstand og særlig av spørsmål knyttet til hvilke saker som blir vurdert som viktige og får de største oppslagene. En viss frustrasjon kunne anes mens han fortalte om den storstilte dekningen av kongehuset han hadde vært med på, og så dette i forhold til saker som han mente virkelig hadde samfunnsmessig betydning. Han sa: "Jeg vil ha en etikk som tør å utfordre profesjonen. Som stiller spørsmålsteget ved hva som blir saker og hvorfor. Og så savner jeg at vi som journalister ser *hele* mennesket."

Terje Rasmussen ser nok noe lignende idet han skriver:

"Medieetikk (...) er refleksjon over hvordan makt bør og ikke bør anvendes. Dette handler ikke bare om medienes forhold til politikk, økonomi og byråkrati, slik særlig det journalistiske selvbildet oppfordrer til. Like sentralt er forholdet til enkeltmennesket, til kulturelle fellesskap, sosialisering og identitetsoppbygging. Trass i at vi befinner oss i en individualistisk epoke, og trass i at mediastudier har problemer med å fastslå sammenhenger mellom medieinnhold, normer og atferd, kan ikke mediene unndra seg sitt ansvar for verdier, enten de gjelder for samfunnet, enkeltgrupper eller enkeltmennesker." (Rasmussen 2001: 211/212)

"Mediestudier" kan altså sies å ha problemer med å formidle den *kompetanse* som trengs når det handler om etikk i vid forstand, altså refleksjon over hvordan "makt bør og ikke bør anvendes". Det er særlig interessant å få et større empirisk materiale om hvordan journalistene *selv* forholder seg til dette. Til høsten (2003) gjennomføres neste fase av StudData-undersøkelsen, i yrkeslivet. Vi vil da få en første pekepinn om hvordan de tidligere studentene ser på journalistikken (og journalistikk-etikken) med beina i yrkeslivet to år etter avsluttede journalistikkstudier. Med dette vil vi også få et innblikk i hvordan de opplever utdanningens betydning med litt distanse i kroppen.

Ved å følge studentene over tid kan vi håpe på å oppnå større innsikt når det gjelder hva som måtte konstituere logikken i journalistenes selvforståelse, og med det kunne gripe og begripe mer av det journalistiske verdensbilde. Kanskje vi også kan få noen svar på om journalistene opplever seg selv som mektige eller avmektige som kulturbærere i dagens mediesamfunn – mens de både støpes og støper.

Referanser

- Alme, Bjarte** (1997) *Utdanning mot alle vindar*. I Alme, Sande og Vestad (red): Mot alle vindar? Mediefag i Volda 1971 – 96. Jubileumsskrift. Høgskulen i Volda
- Ansari, Atta og Fossum, Sofia Maria** (1999) *Journalist med minoritetsbakgrunn – ressurs i redaksjonen. En studie av journalister fra etniske minoriteter*. Semesteroppgave. HiO. 1999
- Berger, Peter and Luckmann, Thomas** (1966) *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Fletcher & Son Ltd
- Bjørnsen, Gunn** (1993) *Innlevelse som metode og problem i feltarbeid*. I Skriftserie A, nr 67, UiTø
- Bjørnsen, Gunn** (2002) *Flerkulturell bakgrunn som journalistisk kompetanse? Om rekruttering og utdanning av ”nynordiske” journalister*. Nordisk Journalistcenter. Århus. www.njc.dk
- Bjørnsen, Gunn** (2003) *Hva er journalister laget av?* I Ottosen, Rune og Roksvold, Thore (red): Presseetisk front. Festskrift til Odd Raaum, Høyskoleforlaget.
- Bourdieu, Pierre** (1977) *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press
- Brune, Ylva** (2000) *Stereotyper i förvandling. Svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. Menaprojektet, delstudie 11
- Brurås, Svein** (2001) *Den hellige og ukrenkelige redaksjonelle autonomi. Om journalisters syn på begrepet ”integritet”*. Paper lagt fram på Nordisk medieforskerkonferanse på Island august 2001
- Brurås, Svein** (2001) *”Vår ære og vår autonomi” Journalisters syn på yrkesrolle og etikk*. Forskningsrapport nr. 44. Høgskulen i Volda

- Donsbach, Wolfgang** (1982) *Legitimationsprobleme des Journalismus. Gesellschaftliche Rolle der Massenmedien und berufliche Einstellungen von Journalisten.* Freiburg und München. Alber-Verlag
- Dæhlen, Marianne** (2001) *Usikre, dedikerte, engasjerte og distanserte. Om forventninger og motivasjon blant de nye studentene ved profesjonsstudiene, Høgskolen i Oslo.* HiO-rapport 2001 nr 12
- Dæhlen, Marianne** (2002) *Minoritets- og majoritetsstudenter ved Høgskolen i Oslo. Om søkning, påvirkninger og forventninger blant de nye studentene ved profesjonsstudiene.* HiO-rapport nr 7 2002
- Eide, Elisabeth** (1996) *Kvinnelige journalisters dilemma. I: Kjønn i media.* Konferanse om utviklingen i mediene i et kjønnsperspektiv. Likestillingsrådets publikasjonsserie, nr 6
- Eide, Elisabeth** (1999) *Journalistene og "de der nede".* Nordicom Information 4/99. Vol. 21
- Eide, Elisabeth** (2000) *Mannsoverskudd og kvinneunderskudd i Von der Lippe, Berit og Nordhaug, Odd (red): Medier, påvirkning og samfunn.* Cappelen
- Eide, Martin** (1992) *Nyhetens interesse: nyhetsjournalistikk mellom tekst og kontekst.* Universitetsforlaget
- Ekström, Mats og Nohrstedt, Stig A.** (1996) *Journalistikens etiske problem.* Rabèn Prisma
- Finslo, Korme og Njaastad** (red) (1997) *Kvalitet i journalistikken. Er vi gode nok?* IJ-forlaget. 1997
- Fjeldstad, Øyvind og Lindstad, Merete** (1999) *Pressen og de fremmede.* IJ-forlaget
- Goffmann, Erving** (1975) *Vårt rollespill til daglig. En studie av hverdagslivets dramatik.* Dreyers forlag. (Originalversjon: 1959)
- Halse, Ketil J.** (1975) *Journalisten som strateg.* NAVF's sekretariat for medieforskning. Bergen

- Henningham, John** (1998) *Australian Journalists*. I Weaver (red): The Global Journalist. News People Around the World. IAMCR. Hampton Press, Inc. Cresskill, New Jersey
- Holy, Ladislav and Stuchlik, Milan** (1983) *Actions, Norms and Representations*. Cambridge University Press
- Hovden, Jan F.** (2000) *Arvingane – Studentar og kulturinstitusjonane*
- Hovden, Jan F.** (2001) *Etter alle journalistikkens reglar. Skisse til ein studie av det norske journalistiske feltet*. I Eide, M: Til dagsorden!
- Hornmoen, Harald** (1999) *Vitenskapens vakthunder : innføring i forskningsjournalistikk*. Tano Aschehoug
- Høyer, Svernik og Ihlen, Øyvind** (1998) *Journalisters utdanning og yrkeserfaring*. I Norsk medietidsskrift 1998: 2
- Jensen, Iben** (2000) *Hvornår er man lige kvalificeret? Etniske minoriteters professionelle adgang til etablerede danske medier*. Nævnet for etnisk ligestilling
- Klausen, Arne M.** (1986) *Med Dagbladet til tabloid: en studie i dilemmaet "børs og katedral"*. Gyldendal
- Kunelius, Risto** (2001) *Good journalism? On the evaluation criteria of some interested and experienced actors*. Paper til Nordisk medieforskerkonferanse, Island
- Kaasa, Kjell M.** (2002) *Journalisthøgskolen i Oslo : en lekeplass for gamle radikale?* Semesteroppgave. Journalistutdanningen, Høgskolen i Oslo
- Mastekaasa, Arne** (2003) *Tilfredshet med profesjonsutdanningene. Studentenes tilfredshet med lærere og undervisning ved Høgskolen i Oslo* i Aamodt, Per Olav og Terum, Lars Inge (red): *Hvordan, hvor mye og hvorfor studerer studentene? Om læringsmiljø, jobbpreferanser og forståelse av kompetanse i profesjonsutdanningene*. Senter for profesjonsstudier. HiO-rapport 2003 nr 8

- Meadows, Michael** (2001) *A return to practice: reclaiming journalism as public conversation.* I Tapsall and Varley (eds): Journalism. Theory in Practice. Oxford University Press
- Melin-Higgins, Margaretha** (1996) *Bloodhounds or bloodbitches .* I Kjønn i media. Likestillingsrådets publikasjonsserie, nr 6
- Ottosen, Rune** (1996) *Fra fjærpenn til Internett. Journalister i organisasjon og samfunn*
- Ottosen, Rune** (1997) *Akademisk, kommersiell eller distriktpolitisk? Journalistutdanningens jakt på identitet.* I Norsk medietidsskrift nr 1 1997
- Ottosen, Rune** (1998) *Mellom marked og idealer. En modell for å beskrive journalistrollens utvikling i Norge.* Rapport til RAM
- Ottosen, Rune** (2001) *Hvem blir journalister?* I Finslo, Stig (red): Redaktørinstituttets status 2001. En fri og uavhengig ledelse. Årbok fra Norsk redaktørforening
- Puijk, Roel** (1990) *Virkeligheter i NRK. Programproduksjon i fjernsynets Opplysningsavdeling.* Eget forlag
- Pryser-Libell, Henrik og Vogt, Henrik** (2002) *Norske redaksjoners preferanser innen journalistutdanning.* Semesteroppgave. Journalistutdanningen, Høgskolen i Oslo
- Rasmussen, Terje** (2001) *Mediesamfunnets moral.* Pax forlag A/S
- Roppen, Johann** (1988) *Kven er vi? Ei gransking av norske journaliststudentar.* Semesteroppgave. Høgskulen i Volda
- Raaum, Odd** (1999) *Pressen er løs! Fronter i journalistenes faglige frigjøring.* Pax forlag A/S
- Raaum, Odd** (2001) *Se opp for etterligninger. Journalistikk som merkevare.* I Eide, M. (red): Til dagsorden!
- Raaum, Odd** (2003) *Dressur i pressen. Selvjustis i internasjonalt perspektiv.* Universitetsforlaget

- Sira, Lars Erik** (2000) *Yrkesholdninger i journalistikken: hvor står journalistikklærerne?* Semesteroppgave. Avdeling for mediefag. Høgskulen i Volda
- Siverts, Ola B.** (1982) *Utsiktet endring eller strategisk manipulasjon? – om et redaksjonsdemokratisk eksperiment i en norsk storavis.* I Pressens Årbok.1981/82Fredrikstad. IJ
- Splichal, Slavko og Sparks, Colin** (1994) *Journalists for the 21st century.* Ablex Publ. Corp
- Søvberg, Gro** (1998) *"Lookin' for trouble?": kunnskapsgenerering blant utenrikskorrespondenter i Midtøsten.* Hovedoppgave. Universitetet i Oslo
- Sørensen, Bjørg A. og Grimsmo, A.** (1993) *Arbeidsmiljøer i medievirksomhet – kremjobb til krampa tar?* AFI-rapport 12/93
- Weaver, David** (1998) *The Global Journalist. News people around the world.* IAMCR. Hampton Press, Inc. Cresskill, New Jersey

Annet skriftlig materiale

Power Point-presentasjon til konferansen *Digital*

Kringkasting, Volda, Jan Fredrik Hovden. 2001

Resultat fra undersøkelse om journaliststudenters
organisasjonsdeltagelse, Olav Njaastad. 1998

Kunnskapsløftet, Norsk Journalistlag. 1999

Studie-, undervisnings- og praksisplaner for journalistutdanningene ved
HiO og HiV

Diverse artikler i "Journalisten", Aftenposten, Dagsavisen og VG

Referat fra norsk journalistlærerseminar i Bodø, 2001

Nettsteder

<http://www.ssb.no/emner/05/01/selvangivelse/tab-2002-02-01-06.html>

<http://www.hivolda.no/index.php?ID=23>

www.nj.no

www.hio.no

www.journalisten.no

Vedlegg

Vedlegg 1 - Intervjuoversikt

Hvor & hvordan?

Varighet: 1 – 2 timer. Kortest i Volda, lengst i Oslo

I Volda: blokk & penn

I Oslo: diktafon

Hvem?

Åtte journaliststudenter (fire i Volda, fire i Oslo, fem kvinner, tre menn)

Hva?

Tema:

- Bakgrunn – alder, utdanning, erfaring etc
- Hvorfor vil du bli journalist? Hvis du vil det.
- Motivasjon ("*samfunnsengasjement eller skriveglede eller..?*")
- Journalistens rolle i samfunnet – ideelt/personlig
- "Den gode sak" – oppfatninger i utdanning og bransje, forskjeller i kriterier for å komme på trykk/bli godkjent. Fortell om en sak fra praksis.
- Forventninger til (1.årsstud) og opplevelse av (2. årsstud) studiet – kvalifiserer det? På hvilken måte? Savner du noe? Spesielt glad for noe?
- Fortell om praksisperioden (2. årsstud) – "det beste, det verste"
- Oppfatninger om utdanning i redaksjonen?
- Sosialisering i redaksjonene?
- Etske utfordringer? Hva legger du i det? Selvopplevde eksempler?
- Syn på nytten av utdanningen
- Tanker om og planer for framtiden
- +++

Hvem?	Når & hvor?
<p>VOLDA-STUDENTER</p> <p>”Inga”, 23 år, ikke journ.erfaring ”Jenny”, 24 år, fotojourn. erfaring ”Jonas”, 27 år, regionaviserfaring ”Peter”, 22 år, journ. erfaring, lokalavis</p>	<p>Når: november 2000, ca 2 mnd etter studiestart, SD1</p> <p>Hvor: i lånt kontor ved Avd for mediefag</p>
<p>OSLO-STUDENTER</p> <p>”Oda”, 24, ukebladerfaring, praksis i riksdekkende (abonnement) ”Vilde”, 27, erfaring fra og praksis i riksdekkende (tabloid) ”Klara”, 23, journ erfaring i lokalavis, praksis i lokalavis ”Markus”, 24, lokalaviserfaring, praksis i riksdekkende (ab)</p>	<p>Når: juni og august 2001, på slutten av første studieår , i og etter praksisperioden, 2 stk andre gang grundigst v studieslutt. SD1</p> <p>Hvor: 3 stykker på kontoret, HiO, 1 i kantinen på praksisstedet</p>

Vedlegg 2 - Kjønnsforskjeller, samling av et utvalg variabler

Kjønn. Tabeller med utgangspunkt i ekstremsvar (svært viktig/riktig etc).

Motivasjon for yrket ”Nedenfor er det satt opp noen mulige grunner til at man velger journalistikk som yrke. Kryss av for hvor viktig hvert enkelt av disse alternativene er for deg”

Hjelpe enkeltpersoner, arbeide mot urettferdighet

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	43	26	35
Svært viktig (nye)	44	26	37

Være med i samfunnsdebatten

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	49	37	44
Svært viktig (nye)	64	48	58

Drive avsløringsjournalistikk mot maktpersoner

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	22	30	25
Svært viktig (nye)	31	19	26

Innhold i undervisningen ”På journalistutdanningen blir det gitt undervisning i mange typer emner og fag. Nedenfor har vi listet opp noen av disse, og ønsker å vite i hvilken grad DU vurderer disse som viktige/uviktige for en god journalistutdanning”

Nord/Sør-spørsmål

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	49	37	44
Svært viktig (nye)	33	13	25

Stoffområder

”Hvilken type stoff kunne du aller helst tenke deg å arbeide med som journalist? Nedenfor er opplistet noen stoffområder som journalister arbeider med. Kryss av for hvor interessert du er i å jobbe med hver av disse typene stoff.”

Nord/Sør-spørsmål

	K	M	Totalt
Svært interessant (avg)	40	26	34
Svært interessant (nye)	34	18	28

Flerkulturelle spørsmål

	K	M	Totalt
Svært interessant (avg)	31	19	26
Svært interessant (nye)	- (spm ikke stilt)	-	-

Egenskaper

”Nedenfor står en liste over ulike egenskaper som noen vil mene at journalister bør ha. Kryss av for hvor viktig du synes de ulike egenskapene er for en god journalist”

Rettferdighetssans

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	66	59	63
Svært viktig (nye)	71	61	67

Medfølelse med enkeltpersoner og svake grupper

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	23	33	27
Svært viktig (nye)	29	22	26

Medienes samfunnsoppgaver ”Nedenfor står en liste over samfunnsoppgaver som mediene kan sies å ha. Hvor viktig synes du de er?”

Tale svake gruppers sak, forsvare enkeltmennesker rammet av urettferdighet/overgrep

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	91	59	77
Svært viktig (nye)	78	65	73

Bidra til toleranse og større forståelse mellom ulike folkeslag og kulturer

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	77	56	68
Svært viktig (nye)	53	43	49

Formidle nye tanker, arbeide for endring og fornyelse i samfunnet

	K	M	Totalt
Svært viktig (avg)	57	30	45
Svært viktig (nye)	56	30	46

Vedlegg 3 - Oppvekstkommuner, kull 2001-03

Oppvekstkommuner (slik studentene selv har oppgitt dem i spørreskjemaet).

VOLDA

Oppvekstkommune (slik studentene selv har oppgitt kommunen)

		Frequency Percent		Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Bergen	2	4,1	4,1	4,1
	Bodø og Alstahaugen/Sandnessjøen	1	2,0	2,0	6,1
	Borre	1	2,0	2,0	8,2
	Bærum	3	6,1	6,1	14,3
	Engerdal (Hedmark)	1	2,0	2,0	16,3
	Etiopia	1	2,0	2,0	18,4
	Hamar	1	2,0	2,0	20,4
	Haram	1	2,0	2,0	22,4
	Hurdal	1	2,0	2,0	24,5
	Larvik	1	2,0	2,0	26,5
	Lier	1	2,0	2,0	28,6
	Lindås i Hordaland	1	2,0	2,0	30,6
	Nord-Fron	1	2,0	2,0	32,7
	Oslo	4	8,2	8,2	40,8
	Røyken	1	2,0	2,0	42,9
	Sandnes	1	2,0	2,0	44,9
	Skedsmo	1	2,0	2,0	46,9
	Ski	1	2,0	2,0	49,0
	Skien	1	2,0	2,0	51,0
	Skodje	1	2,0	2,0	53,1
	Stavanger	1	2,0	2,0	55,1
	Steinkjer	1	2,0	2,0	57,1
	Stranda	1	2,0	2,0	59,2
	Sveio	1	2,0	2,0	61,2
	Sør_Trøndelag	1	2,0	2,0	63,3
	Tema_Ghana	1	2,0	2,0	65,3
	Trondheim	4	8,2	8,2	73,5
	Vestnes	1	2,0	2,0	75,5
	Volda	3	6,1	6,1	81,6
	Voss	3	6,1	6,1	87,8
	Vågå	2	4,1	4,1	91,8
	Østlandet	1	2,0	2,0	93,9
	Ålesund	2	4,1	4,1	98,0
	Årdal	1	2,0	2,0	100,0
	Total	49	100,0	100,0	

OSLO

Oppvekstkommune

	Frequency Percent		Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	1,3	1,3	1,3
Akershus, Asker	2	2,6	2,6	2,6
Arendal	2	2,6	2,6	5,2
Askim	1	1,3	1,3	7,8
Askøy	1	1,3	1,3	9,1
Aust-Agder	1	1,3	1,3	10,4
Bergen	2	2,6	2,6	13,0
Bærum	3	3,9	3,9	16,9
Drammen	2	2,6	2,6	19,5
Eidsvoll	2	2,6	2,6	22,1
Farsund	1	1,3	1,3	23,4
Fredrikstad	2	2,6	2,6	26,0
Førde	1	1,3	1,3	27,3
Gran	1	1,3	1,3	28,6
Halden	1	1,3	1,3	29,9
Hamar	2	2,6	2,6	32,5
Hole	1	1,3	1,3	33,8
Hurum	1	1,3	1,3	35,1
Kongsvinger	1	1,3	1,3	36,4
Kristiansand	1	1,3	1,3	37,7
Kristiansund	1	1,3	1,3	39,0
Larvik	1	1,3	1,3	40,3
Lieksa, Finland	1	1,3	1,3	41,6
Lunner	1	1,3	1,3	42,9
Melhus	1	1,3	1,3	44,2
Modum	1	1,3	1,3	45,5
Nittedal	1	1,3	1,3	46,8
Nærøy i Nord-Trøndelag	1	1,3	1,3	48,1
Oppdal	1	1,3	1,3	49,4
Oppegård	1	1,3	1,3	50,6
Oslo	13	16,9	16,9	67,5
Porsanger	1	1,3	1,3	68,8
Porsgrunn	3	3,9	3,9	72,7
Ringerike	1	1,3	1,3	74,0
Rælingen	1	1,3	1,3	75,3
Råde	1	1,3	1,3	76,6
Saltdal kommune	1	1,3	1,3	77,9
Sande i Møre og Romsdal	1	1,3	1,3	79,2
Sande i Vestfold	1	1,3	1,3	80,5
Sandnes	1	1,3	1,3	81,8
Sel, Oppland	1	1,3	1,3	83,1
Sigdal	1	1,3	1,3	84,4
Ski	1	1,3	1,3	85,7
Skien	1	1,3	1,3	87,0
Stange	3	3,9	3,9	90,9
Sykkylven	1	1,3	1,3	92,2

Trondheim	1	1,3	1,3	93,5
Tønsberg	2	2,6	2,6	96,1
Ullensaker	1	1,3	1,3	97,4
Vågå	1	1,3	1,3	98,7
Østfold	1	1,3	1,3	100,0
Total	77	100,0	100,0	

Vedlegg 4 - Spørreskjema, eksempel på journalistspesifikk variant

Først et spørsmål om ditt yrkesvalg

1. Ikke alle som tar journalistutdanning har planer om å arbeide som journalist. Noen ser for seg en annen karriere. Hvor sikker er du på at du ønsker å arbeide som journalist i fremtiden? [1 kryss]

- 01 Helt sikker
 02 Delvis sikker
 03 Vet ikke
 04 Delvis sikker på at jeg ikke ønsker å jobbe som journalist
 05 Helt sikker på at jeg ikke ønsker å jobbe som journalist

Journalistisk erfaring

2. Har du arbeidet som journalist i studietiden? [Angi gjennomsnittlig stillingsprosent. Om du f.eks har jobbet 1 arbeidsdag i uken i snitt som frilanser, tilsvarer dette 20% stilling]

- Nei
- Ja, første studieår. Ca stillingsprosent: _____% Hvor/type arbeid: _____
- Ja, siste studieår. Ca. stillingsprosent: _____% Hvor/type arbeid: _____

Så er vi interesserte i dine meninger om journalistutdanning

3. På journalistutdanningen blir det gitt undervisning i mange typer tema. Nedenfor har vi listet opp noen av disse, og ønsker å vite i hvilken grad DU vurderer disse som viktige/uviktige for en god journalistutdanning. [Ett kryss for hvert tema]

	Svært viktig	Litt viktig	Verken viktig/uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	Vet ikke
a. Teknisk redigering (layout, bilde, lyd)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
b. Journalistiske generer (intervju, notis, nyhetsartikkelen osv.)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
c. Intervjuteknikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
d. Kildekritikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
e. Norsk språk og rettskriving	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
f. Generelle samfunnsfag (sosiologi, statsvitenskap o.l)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
g. Pressearbeid i internasjonale konflikter	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
h. Presseetikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
i. Norsk mediepolitikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
j. Kommunaljournalistikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
k. Journalistikkens faghistorie (hvordan faget har utviklet seg)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
l. Nord-Sør spørsmål	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
m. Internett-journalistikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
n. Kreativ språkbruk/formidling (skrivning, reportasjeformat o.l)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
o. Bevisstgjøring om din egen rolle som journalist	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
p. Pressejuss	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
q. Visuell presentasjon	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

4. Er det noen av ovenstående tema som du mener har blitt vektlagt for mye eller for lite i studiet? [Marker med bokstaver (a – q) på linjene]

Har blitt vektlagt for mye: _____

Har blitt vektlagt for lite: _____

5. Hva er du mest fornøyd med ved studiet (sosialt, undervisningsformer, faglig innhold etc) [Skriv stikkord]

Svar: _____

6. Hva er du minst fornøyd med ved studiet (sosialt, undervisningsformer, faglig innhold etc) [Skriv stikkord]

Svar: _____

Fremtidsønsker

11. Noen journaliststudenter ønsker å jobbe i et bestemt medium (f.eks i avis), andre ønsker å veksle mellom flere medium i løpet av sin yrkeskarriere. Kryss av for hva du pr. i dag kunne tenke deg å jobbe med som journalist. [1-9 kryss. Neste side.]

- a. Avis
- b. Radio
- c. Fjernsyn
- d. Internett

- Har ingen spesielle ønsker
- Vet ikke

12. Dersom du kommer til å arbeide som journalist i fremtiden, hvor vil du helst arbeide? [Merk av med tall 1-3, der 1 er det du prioriterer høyest, 2 det nest høyeste osv. Du kan velge maks 3 alternativ, men du trenger ikke velge mer enn 1 eller 2]

- a. ___ Nettavis → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- b. ___ Lokalavis → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- c. ___ Regionavis → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- d. ___ Riksdekkende avis → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- e. ___ Ukepresse → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- f. ___ NRK Radio → hvilken kanal? 1 P1 2 P2 3 P3 4 NRK Lokalradio 5 Ingen spesielle preferanser / vet ikke [1 kryss]
- g. ___ Annen riksdekkende radio → hvilken? _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- h. ___ Lokalradio (ikke NRK) → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- i. ___ NRK TV → riks eller distrikt? 1 NRK TV sentralt 2 NRK TV lokalsending 4 Ingen spesielle preferanser / vet ikke [1 kryss]
- j. ___ Annen riksdekkende TV-kanal → hvilken? 1 TV2 2 TV3 3 TV Norge 4 Ingen spesielle preferanser / vet ikke [1 kryss]
- k. ___ Lokal eller region-tv (ikke NRK) → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- l. ___ Filmbransjen
- m. ___ Bransjeblad / bedriftsavis → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- n. ___ Informasjonsarbeid i organisasjon eller bedrift → hvilken? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- o. ___ Nyhetsbyrå: → hvilket? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- p. ___ Bildebyrå: → hvilket? Svar: _____ Ingen spesielle preferanser / vet ikke
- q. ___ Annet → hva? _____

13. Hvordan føler du dine sjanser er for å få en jobb på fulltid som journalist i løpet av et halvt år etter studiet?

- a. Svært gode
- b. Nokså gode
- c. Nokså dårlige, tviler på at jeg får en slik jobb med det første.
- d. Uaktuelt/har ingen planer om slik jobb nå

14. Hvilken type jobb (arbeidssted, arbeidsområde) tror du at du har i løpet av et halvt år?

Svar: _____

15. Er det viktig for deg å få arbeid i Oslo-området?

- a. Ja
 b. Nei, sted er uviktig
 c. Nei, jeg ønsker å jobbe et annet sted enn i Oslo-området
 d. Vet ikke

16. Hvilken type stoff kunne du aller helst tenke deg å arbeide med som journalist? Nedenfor er opplistet noen stoffområder som journalister arbeider med. Kryss av for hvor interessert du er i å jobbe med hver av disse typene stoff. [Ett kryss for hvert alternativ]

	Verken					
	Svært interessert	Litt interessert	uinteressert/interessert	Lite interessert	Ikke interessert	Vet ikke
a. Samfunn og politikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Økonomi og næringsliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Feature / magasinstoff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Helse / samliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Underholdning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Kulturstoff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Populærvitenskaplige emner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i. Nord-Sør spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j. "Utrykningssaker" (ulykker, branner o.l.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. Kriminalsaker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. Forbrukerstoff	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. Internasjonale konflikter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. Nyhetsjournalistikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. Flerkulturelle spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Noen spørsmål om journalistikk og mediepolitikk

17. Nedenfor står en liste over samfunnsoppgaver som mediene kan sies å ha. Hvor viktig synes du de er? [Ett kryss for hvert alternativ]

	Svært viktig	Litt viktig	Hverken			Vet ikke
			viktig/uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	
a. Informere om politiske saker og konsekvenser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Informere om ulykker og dramatiske hendelser i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Drive forbrukeropplysning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Overvåke makthavere, avsløre maktmisbruk, korrupsjon o.l.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Tale svake gruppers sak, forsvare enkeltmennesker rammet av urettferdighet/overgrep	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Sørgje for at mediebedriftene går godt og blir økonomiske sterke og sunne bedrifter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Bidra til toleranse og større forståelse mellom ulike folkeslag og kulturer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Underholde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k. Sørgje for en levende samfunnsdebatt der flest mulig kommer til orde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l. Formidle nye tanker, arbeide for endring og fornyelse i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m. Formidle og forsvare vår kulturarv og våre moralske verdier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n. Stimulere publikum til å løfte fram nye tanker og ideer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o. Være en mest mulig nøytral observatør av begivenheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
p. Tale på vegne av folk flest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
q. Formidle informasjon fra de styrende i samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Prioritering av førstesidesaker (et tenkt tilfelle)

18. Du arbeider i en avis i en av våre større byer. Elleve ulike saker er foreslått som forsidesoppslag til morgendagens avis. Avisen er alene om alle sakene, og det foreligger et brukbart bilde til hver sak. Hvilken sak bør bli toppsak på s1? [Ranger alle fra 1-11 (1 = toppsak på side 1)]

- a. _____ Hestehandel i bystyret. Høyres bystyregruppe gjør helomvending i spørsmålet om nytt rådhus, og slutter seg til APs forslag om dette. AP legger på sin side bort forslaget om økt eiendomsskatt.
- b. _____ Oline Hansen (85) i Langeveien har ventet i fire år på sykehjemsplass, til tross for at hennes lege mener hun forlenget burde fått slik plass.
- c. _____ En kjent advokat i byen er arrestert etter fyllebråk og forulemping av andre gjester på en restaurant.
- d. _____ En 22-årig jente fra byen figurerer med nakenbilde i neste utgave av det amerikanske bladet Playboy. Hun får 500 000 kr. i honorar.
- e. _____ En av byens industribedrifter har på grunn av dårlig ordretilgang fått økonomiske problemer, og går derfor til oppsigelse av 120 ansatte.

Spørreundersøkelse blant journaliststudenter i Oslo og Volda. Avgangsstudenter – vår 2002

- f. ____ Toppspilleren på byens eliteserielag i fotball er overraskende blitt solgt for 5.000.000 kroner. Laget blir betydelig svekket.
- g. ____ Schæferen "Pelle" reddet og i god behold etter å ha satt fast på en fjellhylle i fire døgn. Saken har vært omtalt i avisen i to dager allerede. Eieren gråter av glede.
- h. ____ En ny undersøkelse viser at distriktet du arbeider i har Norges høyeste priser på fersk fisk. Avisen har i tillegg avdekket at en matvaregrossist faktisk har monopol på fiskesalg i distriktet.
- i. ____ Skuespilleren Demi Moore ferierer i tre dager i avisens distrikt.
- j. ____ Nynazister planlegger nasjonalt treff i byen i neste måned.
- k. ____ Byens eneste teater må, på grunn av et dårlig økonomisk resultat så langt i år, avlyse alle oppsetningene i høstens program.

19. Nedenfor listes noen mulige trusler mot en fri og kritisk presse i Norge opp. Hvor stor fare mener du disse utgjør? [Ett kryss for hvert alternativ]

	Stor fare	En viss fare	Liten fare	Ingen fare	Vet ikke
a. Statlig eierskap av mediebedrifter	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
b. At flere mediebedrifter blir kontrollert av samme eier	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
c. Publikums behov for forenkling	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
d. Reklamefinansierte medier	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
e. Journalisters selysensur (f. eks unngår å skrive ubehagelig om eiere eller nære kilder)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
f. For liten kunnskap om samfunnet blant journalister	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
g. For Oslo-fokusert journalistikk	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
h. Journalister sin tendens til å "jage i flokk"	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
i. Kildene har for mye makt	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
j. For mye bruk av anonyme kilder	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

20. Her er noen ulike påstander om journalister. Er du enig eller uenig i disse påstandene? [1 kryss for hver]

	Svært enig	Verken		Svært uenig	Vet ikke
		Litt enig	enig/ uenig		
a. Journalister bør ideelt sett ha høyere utdanning innenfor saksfeltet de jobber med.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
b. Journalister er en elite i det norske samfunnet.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
c. Journalistikk er et håndverk, og kan ikke læres av bøker.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
d. God formidlingsevne er viktigere for en journalist enn spesialkunnskap om saksfeltet.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

21. Nedenfor står noen ulike påstander knyttet til hvordan journalister arbeider. Er du enig eller uenig i disse påstandene? [1 kryss for hver]

	Svært enig	Hverken		Svært uenig	Vet ikke
		Litt enig	enig/ uenig		
a. Journalister skaper nyheter selv istedenfor å gjengi det som skjer.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
b. Journalisters egne meninger farger det de gjengir.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
c. Journalister er flinke til å verne kildene sine.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
d. Journalister respekterer ikke folks privatliv.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
e. Journalister tar opp saker som folk ikke har vunnet frem med på andre måter.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
f. Journalister har ofte egennyttige motiv når de velger sine saker/vinklinger	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
g. Journalister er ofte forutinntatte.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
h. Journalister forklarer bakgrunnen for ting som skjer.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Kvalifikasjoner som journalister bør ha

22. Fagkunnskaper, praktiske ferdigheter, verdier/holdninger og personlige egenskaper kan alle sies å være viktige områder i journalisters samlede kompetanse. Hvor viktig mener du hvert av disse områdene er for å bli en god journalist? [Merk av 1-5]

	Svært viktig	Ikke viktig i det hele tatt			Vet ikke
		1	2	3	
a. Fagkunnskaper	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
b. Praktiske ferdigheter	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
c. Verdier og holdninger	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
d. Personlige egenskaper	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Spørreundersøkelse blant journaliststudenter i Oslo og Volda. Avgangsstudenter – vår 2002

23. Hva mener du er de viktigste kunnskaper, ferdigheter, holdninger / verdier og personlige egenskaper en god nyhetsjournalist bør ha? [Skriv kort med dine egne ord i stikkordsform.]

Svar: _____

24. Er det noe av det du nevner ovenfor som du føler at du selv pr. i dag mangler (i større eller mindre grad)? [Marker med sirkel rundt ord ovenfor]

26. Har du noen forbilder blant journalister? I tilfelle ja, hvem og hvorfor? [Gi en kort begrunnelse]

01 Nei, har ingen forbilder blant journalister

02 Ja → hvem og hvorfor? _____

27. Nedenfor står en liste over ulike egenskaper som noen vil mene at journalister bør ha. Kryss av for hvor viktig du synes de ulike egenskapene er for en god journalist.

	Hverken					
	Svært viktig	Litt viktig	viktig/ uviktig	Lite viktig	Ikke viktig	Vet ikke
a. Nysgjerrighet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
b. En viss porsjon frekkhet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
c. Rettferdighetsans	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
d. Kunnskap om samfunnet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
e. Politisk nøytralitet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
f. Medfølelse med enkeltpersoner og svake grupper	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
g. En viss kynisme når enkeltpersoner skal omtales	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
h. Utdanning på høyskole- eller universitetsnivå	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
i. Et nært og personlig forhold til kilder	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
j. God framtrede foran kamera eller mikrofon	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
k. Effektivitet og hurtighet - være i stand til å produsere nyheter raskt	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
l. Grundighet og nøyaktighet	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
m. Respekt for autoriteter	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
n. Bred livserfaring	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
o. God språkteft og formuleringsevne	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
p. Vite hva slags stoff som selger	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
q. Menneskekunnskap	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

Et par spørsmål om deg

28. Hvilket politisk parti stemte du på ved Stortingsvalget i 2001? [Ett kryss]

1 Høyre

2 Fremskrittspartiet

3 Arbeiderpartiet

4 Senterpartiet

5 Kristelig Folkeparti

6 Rød Valgallianse

7 Sosialistisk Venstreparti

8 Venstre

9 Annet parti

10 Hadde stemmerett, men stemte ikke

11 Hadde ikke stemmerett

29. Kjønn

01 Kvinne 02 Mann

Til slutt noen spørsmål om den eksterne praksisperioden din

30. Hvor hadde du praksisplass? [Svar så nøyaktig som mulig, inklusive type redaksjon]

Svar: _____

Spørreundersøkelse blant journaliststudenter i Oslo og Volda. Avgangsstudenter – vår 2002

31. Hvor mange publiserte saker / innslag på lufta hadde du i praksisperioden?

Svar: ca. ____ saker/innslag. Kommentar: _____

32. Fikk du oppnevnt veileder i redaksjonen?

01 Ja 02 Nei 03 Vet ikke

33. Hadde du kontakt med din kontaktlærer ved utdanningen i løpet av praksisperioden?

01 Ja → ca. antall ganger: ____ 02 Nei 03 Vet ikke

34. Vi ønsker å finne ut hva du synes om praksisperioden din. Kryss av for hvor fornøyd du var med følgende forhold [1 kryss for hver]

	Svært fornøyd	Litt fornøyd	Verken fornøyd/ misfornøyd	Litt misfornøyd	Svært misfornøyd	Vet ikke
a. Innholdet i veiledningen i redaksjonen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
b. Omfanget på veiledningen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
c. Oppfølgingen fra utdanningen mens du var i praksis	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
d. Din egen journalistiske innsats	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
e. Antall saker på trykk / innslag på lufta	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
f. Det journalistfaglige nivået i redaksjonen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
g. Din trivsel i redaksjonen (sosialt og personlig)	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
h. De faglige praksisforberedelsene ved utdanningen	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

35. Her er noen påstander om praksisperioden. Er du enig eller uenig i disse utsagnene? [1 kryss for hver]

	Helt enig	Litt enig	Verken enig/ uenig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
a. Journalistlærerne har generelt en annen oppfatning av hva som er god journalistikk enn journalistene i praksisredaksjonen min hadde.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
b. Jeg har lært mer om praktisk journalistikk gjennom praksisperioden enn gjennom hele resten av studiet.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
c. Praksisstedet er svært viktig for hvilken jobb man får etterpå.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
d. Journalistutdanningen er ikke opptatt av hva som skjer i praksisperioden.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
e. Journalistutdanningen min hadde en høy status i praksisredaksjonen.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐
f. Jeg opplevde mange eksempler på dårlig journalistikk i løpet av praksisperioden.	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐	6 ☐

Evt begrunnelse/forklaring til praksis spørsmålene:

Tusen takk for hjelpen! Hvis du har kommentarer til skjemaet, kan du skrive dem her: